

889-59
244

“ΚΡΗΤΙΚΑ ΦΥΛΛΑ,”

ΑΠΟ ΤΑ
ΑΝΕΚΔΟΤΑ
ΤΩΝ
ΚΡΗΤΙΚΩΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΝ
1889 - 1896 - 1897

Η ΤΥΧΗ ΤΟΥ ΜΑΝΩΛΗΟΥ

ΔΡΑΜΑ

ΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΕΣΣΑΡΑΣ

(Μετὰ προλόγου, ιστορικῶν καὶ
βιογραφικῶν σημειώσεων)

ΥΠΟ
ΕΛΕΝΗΣ Ν. ΣΗΦΑΚΗ
(ΝΑΪΔΟΣ)

Σκίτσος
τοῦ κ. Δ. ΚΟΚΟΤΣΗ - 1938

ΑΘΗΝΑΙ
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1938
(ΟΔΟΣ ΜΙΧ. ΜΗΤΣΑΚΗ 4)
ΠΑΤΗΣΙΑ - ΑΘΗΝΑΙ

889-59
244

ΚΡΗΤΙΚΑ ΦΥΛΛΑ.

ΑΠΟ ΤΑ
ΑΝΕΚΔΟΤΑ
ΤΩΝ
ΚΡΗΤΙΚΩΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΝ

1889 - 1896 - 1897

Η ΤΥΧΗ ΤΟΥ ΜΑΝΩΛΗΟΥ

ΔΡΑΜΑ

ΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΕΣΣΑΡΑΣ

(Μετὰ προλόγου, ιστορικών καὶ
βιογραφικῶν σημειώσεων)

ΥΠΟ

ΕΛΕΝΗΣ Ν. ΣΗΦΑΚΗ

(ΝΑΪΔΟΣ)

ΑΘΗΝΑΙ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1938

(ΟΔΟΣ ΜΙΧ. ΜΗΤΣΑΚΗ 4)

ΠΑΤΗΣΙΑ - ΑΘΗΝΑΙ

ΣΚΙΤΣΟ

τοῦ κ. Δ. ΚΟΚΟΤΣΗ · 198

“ΚΡΗΤΙΚΑ ΦΥΛΛΑ,,

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ

ΕΚ ΤΩΝ

ΚΡΗΤΙΚΩΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΝ

1889 - 1896 - 1897

ΥΠΟ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Μ. ΣΗΦΑΚΗ

ΕΚΔΙΔΟΝΤΑΙ ΕΙΣ ΤΕΥΧΗ ΚΑΤΑ ΤΡΙΜΗΝΙΑΝ

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ

ΔΡΧ. 25

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ : ΟΔΟΣ ΜΙΧ. ΜΗΤΣΑΚΗ 4

ΠΑΤΗΣΙΑ - ΑΘΗΝΑΙ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

— ΧΑΝΙΩΝ —

Αδς. αριθ. 38998

Χρονολ. Είσαγ. 7-5-71

Ειδικότης Φυσ. Γυμν.

Αριθ. 889.98 / ΣΕΡ

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ

ΕΙΣ ΤΗΝ

ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΗΘΕΙΣΑΝ ΙΔΕΑΝ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΦΙΛΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΜΜΑΧΙΑΣ

ΚΑΙ ΤΗΣ

ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΕΩΣ

ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ

ΜΑΝΟΥΣΟΣ ΚΟΥΝΔΟΥΡΟΣ Ἀρχηγός τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1895
καὶ Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως.

ΚΛΠΕΤΑΝ ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΟΓΕΡΗΣ ἐπιφανὴς ὄπλαρχηγός.

ΚΩΣΤΑΣ Θ. ΜΑΝΟΣ λόγιος, ποιητής, ἐθελοντής.

ΓΕΩΡΓ. ΜΟΥΡΟΥΖΗΣ Ἰλαρχὸς Ἑλλην. στρατοῦ ἐθελοντής.

ΠΙΕΡΑΚΟΣ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ ὑπίλαρχος » »

ΠΕΤΡΟΣ Θ. ΜΑΝΟΣ ἀνθυπίλαρχος » »

Α. ΒΙΛΙΩΤΗΣ Γεν. Πρόξενος τῆς Ἀγγλίας ἐν Κρήτῃ.

ΜΠΟΝ Ὑποπρόξενος τῆς Γαλλίας ἐν Κρήτῃ.

ΕΜΜ. ΚΑΒΑΛΙΕΡΟΣ διερμηνεὺς τοῦ Ἑλλην. Προξενείου Χανίων.

ΜΑΝΩΛΗΟΣ νεαρὸς Κρής πολεμιστής.

ΚΑΤΕΡΙΩ μητέρα τοῦ Μανωληοῦ.

ΔΕΣΠΟΙΝΙΩ ἀδελφή του.

ΕΡΓΙΝΙΩ μνηστή του καὶ κατόπιν σύζυγός του.

ΓΕΩΡΓΗΣ ἀνθυπολοχαγὸς Ἑλλην. στρατοῦ υἱός του.

ΧΟΥΣΕ-Ι΄ΝΑΚΗΣ ἀνθυπολοχαγὸς Τουρκικοῦ στρατοῦ.

ΜΕΧΜΕΤ-ΜΠΕΗΣ πατὴρ του, πρόκριτος Τουρκοκρής.

ΜΕΘΛΗΝΤΕ μητέρα του.

ΕΣΜΕ καὶ ΓΚΙΟΥΛΦΙΖΕ ἀδελφαί του.

ΜΕΧΜΕΤ Τοῦρκος ὑπολοχαγὸς ὑπασπιστής.

ΓΕΩΡΓΗΣ Κρής πολεμιστής ἀδελφός τοῦ ΜΑΝΩΛΗΟΥ.

ΠΕΤΡΟΣ ΚΟΥΛΑΥΤΑΚΗΣ σηματοφόρος τοῦ Καλογερῆ.

ΠΑΠΠΑΔΟΥΛΗΣ δικηγόρος.

ΝΙΚΟΛΗΣ ΨΑΡΟΓΑΡΟΣ Λυρατζῆς.

ΕΙΣ ΑΤΡΟΣ.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ-ΛΕΥΤΕΡΗΣ υἱοὶ τῆς ΔΕΣΠΟΙΝΙΩΣ.

ΜΑΝΟΥΣΟΣ 12 ἐτῶν ΛΕΥΤΕΡΗΣ 11 ἐτῶν ΔΕΣΠΟΙΝΑ 7 ἐτῶν δισέγγονα τῆς ΚΑΤΕΡΙΩΣ. :

ΚΡΗΤΕΣ ΠΟΛΕΜΙΣΤΑΙ.

Η ΣΚΗΝΗ εἰς τὴν Α΄. πρᾶξιν εἰς τὸ χωρίον Κάμπους

> > Β΄. > > >

> > Γ΄. > εἰς τὸ Τουρκικὸν στρατόπεδον ἐν Μ. ΑΣΙΑ

> > Δ΄. > ἐν Ἀθήναις.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ Ἱστορία, ἀσχολουμένη εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν γεγονότων καὶ τῶν περιπετειῶν τὰς ὁποίας διέρχονται οἱ διάφοροι λαοὶ κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ βίου αὐτῶν, περιορίζεται εἰς τὰς γενικὰς μόνον γραμμὰς καὶ ἀντιπαρέρχεται πλεῖστα λεπτομερειακὰ μικροεπεισόδια. Ὅσονδήποτε ὅμως ἀτομικὰ καὶ ἀσημαντὰ θεωρηθῶσι ταῦτα, εἶναι πολλάκις χαρακτηριστικὰ τοῦ κρατοῦντος πνεύματος τῆς ἐκάστοτε ἐποχῆς καὶ τῆς λαϊκῆς κατ' αὐτὴν ψυχολογίας. Εἶναι οὐχὶ σπανίως παρατηρημένον ὅτι ἐκ μονομερῶν καὶ ἀσημάντων διὰ τὴν σύγχρονον ἀντίληψιν ἐπεισοδίων ἐκπηγάζουσι κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ βίου τῶν λαῶν γεγονότα, σημειοῦντα μεγίστην ἐπήρειαν ἐπὶ τῆς ἐν τῷ μέλλοντι τύχης αὐτῶν. Καὶ διὰ τοῦτο εἶναι γενικῶς παραδεδομένον ὡς ἄδικον ν' ἀπορρίπτονται ταῦτα εἰς τὴν ἀποσβεστικὴν δύναμιν τοῦ χρόνου καὶ νὰ στερῆται οὐχὶ ἀσημάντων στοιχείων ὁ ἐν τῷ μέλλοντι ἀνατόμος καὶ ψυχαναλυτὴς τῶν ἐθνῶν.

Ὑπὸ τοιαύτην ἀντίληψιν ἔλαβον ὡς θέμα τοῦ παρόντος δραματικοῦ ἔργου ἐν τῶν τοιούτων ἐπεισοδίων τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1896, τὸ ὁποῖον ἐξ ἰδίων του ἀναμνήσεων ἐκθέτει ὁ ἀνεκδοτογράφος, ζήσας τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καὶ διὰ στενῆς γνωριμίας, φιλίας καὶ κοινῶν ἐθνικῶν ἀγῶνων συνδεθεὶς μετὰ τῶν ἀναφερομένων ἱστορικῶν προσώπων.

Αἱ καταπληκτικαὶ συμπτώσεις αἱ παρατηρούμεναι εἰς τὸν βίον ἐνὸς νεαροῦ βοσκοῦ, δὲν θὰ ἦσαν βεβαίως ἀρκεταὶ ν' ἀπασχολήσωσι τὸν ἀνεκδοτογράφον, ἐὰν εἰς τὴν ἀφήγησιν τῶν λεπτομερειῶν δὲν ἀπεικονίζοντο κατὰ τόσον ἀνάγλυφον τρόπον, ἢ λεπτότητος τῶν αἰσθημάτων τῆς Κρητικῆς ψυχῆς, ἢ ἔμφυτος εὐφυΐα καὶ διπλωματικότης, ἐν τῇ ἀφελείᾳ αὐτῶν, εἰς τὰς ἀπαντήσεις ἐνὸς Κρητὸς ἔστω καὶ ἀνηλίκου καὶ ἀμορφώτου βοσκοῦ, καὶ αἱ προσπάθειαι καὶ σκέψεις ἐνὸς ἀγωνιζομένου ὑπὲρ τῆς Ἐθνικῆς του ἰδέας λαοῦ. Ἀλλὰ καί, ἔτι πλέον, ἐὰν δὲν ἀναφέροντο κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἡ πρωτοβουλία καὶ ἐπιβλητικότης τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐπαναστάσεως ἐκείνης ἀειμνήστου Μανούσου Ρ. Κουνδούρου, ἢ προθυμία καὶ ὁ ἐνθουσιασμός Ἑλλήνων ἀξιωματικῶν ἐπιφανῆ φερόντων ἱστορικὰ ὀνόματα καὶ παραιτηθέντων τοῦ μέλλοντος αὐτῶν διὰ ν' ἀγωνισθῶσιν εἰς τὸ πλευρὸν τῶν Κρητῶν. Καὶ τέλος, οἱ τολμηροί, ὡς ἐχαρακτήρισεν ὁ ἴδιος, ὄραματι-

σμοί τοῦ ἔθνικοῦ ἤρωος καὶ δοξασμένου ποιητοῦ Κωνσταντίνου Μάνου, οἱ ὅποιοι ἀποδεικνύουσιν αὐτὸν καὶ ὡς ἐξέχουσαν πολιτικὴν διάνοιαν, τὴν ὁποίαν, τὸσον προῶρως σβεσθεῖσαν ἐν τῷ πολεμικῷ πεδίῳ ἔθνικων ἀγώνων ἐθρήνησε καὶ θρηνεῖ δικαίως τὸ ἔθνος. Εἰς τοὺς τολμηροὺς ἐκείνους ὄραματιστοὺς διέβλεψεν ὁ ἐνθουσιώδης ἐκεῖνος ποιητὴς πρὸ πενηκονταετίας ἀκόμη τὴν ἐξελιχθεῖσαν κατόπιν ἐν τῇ πραγματικότητι φυσικὴν ἀποκατάστασιν τῶν λαῶν τῆς Βαλκανικῆς, τὸν στενὸν σύνδεσμον ὁ ὅποιος συνδέει σήμερον αὐτοὺς, χωριζομένους τότε ἀπὸ τὰ βαθύτερα καὶ ἐκ προαιωνίων παραδόσεων μεταδιδόμενα ἀπὸ γεννεᾶς εἰς γεννεάν μίση, σύνδεσμον φιλίας καὶ ἀδελφοποιήσεως, τὸν ὅποιον ἐπιβάλλει ἢ βαθεῖα συναίσθησις τοῦ ἰδίου συμφέροντος ἐκάστου ἐξ αὐτῶν καὶ τὸν ὅποιον δικαίως θεωροῦσι ὡς τὴν ἀσφαλεστέραν ἐγγύησιν τῆς ὑπάρξεως, τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ εὐημερίας αὐτῶν.

Ὁ ἐπισκοπῶν τὴν ἱστορίαν τῆς τελευταίας πενηκονταετίας δὲν δύναται ν' ἀρνηθῆ ὅτι ἡ ἐπανάστασις ἐκείνη τοῦ 1896 ὑπῆρξεν ὁ σπινθὴρ ἐκ τοῦ ὁποίου ἀνεπήδησαν αἱ φλόγες τῶν κατόπιν ἐσωτερικῶν ἐν τῇ Βαλκανικῇ ἐπαναστάσεων καὶ πολέμων μέχρι τῆς ἀπὸ τοῦ Σαραγέβου ἐκκρήξεως τῆς μεγάλης πυρκαϊᾶς, ἐκ τῆς ὁποίας ἐτιμωρήθησαν καὶ ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ παλαιὰ Τουρκία, ἐθεμελιώθη δὲ καὶ ἡ ἔθνικὴ ἀποκατάστασις τῶν Βαλκανικῶν λαῶν. Εἶναι δ' ἀξιοσημείωτον ὅτι, καθ' ὃν ἀκριβῶς τρόπον ἐφαντάσθη εἰς τὰς πατριωτικὰς αὐτοῦ ἐξάρσεις ὁ ἀείμνητος Κωνστ. Μᾶνος, ἐδημιουργήθη ἡ Νέα Τουρκία ἐκ τῶν ἐρείπιῶν τὰ ὅποια ἀνέσυρεν ἐκ τοῦ βαράθρου τῆς ἐκμηδενίσεως ὁ ἐκ τῶν νέων αὐτῆς τέκνων διαλάμψας στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς ἀστήρ, ὁ Κεμάλ Ἀτατούρκ, ὅστις ἀνεστήλωσε τὰ ἐρείπια, διεφώτισε τὸν Τουρκικὸν λαόν, ἔπλασε καὶ διωργάνωσε τὸ νέον καθαρῶς Τουρκικὸν Κράτος, κατέχον σήμερον περίβλεπτον θέσιν μεταξὺ τοῦ πολιτισμένου κόσμου καὶ τοῦ Βαλκανικοῦ συνδέσμου.

Ὑπὸ τοιαύτας σκέψεις ἐπιληφθεῖσα, ὡς εἶπον, τῆς δραματοποιήσεως τοῦ ἀναφερομένου ἐπεισοδίου, ἐπιβαλλόμενον κρίνω νὰ προτάξω ὡς εἰσήγησιν πρὸς διαφώτισιν τοῦ ἀναγνώστου, ὀλιγοστίχους τινὰς ἱστορικὰς σημειώσεις, τὰς ὁποίας ἀντλῶ ἐκ τῶν ἀναμνήσεων τοῦ ἀνεκδοτογράφου, περὶ τῶν προηγηθέντων γεγονότων, μέχρι τῆς ἡμέρας ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀρχεται ἡ ἀφήγησις ὑπὸ τῶν προσώπων τοῦ ἔργου.

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τὴν νύκτα τοῦ 8 Ὀκτωβρίου 1889 τὸ ἀτόμπλοιον «Πανελλήνιον» ἀποσταλὲν ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως κατόπιν συνηνοήσεως μετὰ τοῦ Τούρκου πρεσβευτοῦ παρέλαβεν ἐκ τοῦ ὄρμου τῆς Ἁγίας Ρουμέλης τῶν Σφακίων ἑκατὸν ἑννεη-

κοντα έννέα Κρήτας πολεμιστάς πληρεξουσίους καί όπλαρχηγούς, τά στελέχη τής έπαναστάσεως εκείνης, συγκεντρωθέντας έκει κατ' έντολήν διαβιβασθείσαν υπό του έν Χανίοις Έλληνος Προξένου, καί την πρώτην τής 11ης 'Οκτωβρίου απέβιβαζεν αυτούς εις τόν Πειραιά. Ούτω ή έπανάστασις εκείνη έσβυεν άδόξως καί όριστικώς. Η Έλληνική Κυβέρνησις υπό τόν Τρικούπην άπασχολημένη εις την προπαρασκευην των γάμων του Διαδόχου Κωσταντίνου τελουμένουσ την 15 'Οκτωβρίου ειχε συννενοηθη, κατόπιν εισηγήσεως των Δυνάμεων, μετά τής Πύλης ν' άποσύρη τους έπαναστάτας εκ Κρήτης, άποστέρουσα άλλως τε καί αυτή περιπλοκάς εις ήμέρας τουούτου έθνικοϋ γεγονότος.

Η Τουρκία όμως τής έποχής εκείνης άθετοϋσα, κατά την τότε άλλως τε συνήθειαν της τά συμφωνηθέντα, έπωφελήθη, τής αναχωρήσεως εκ Κρήτης των στελεχών του άγώνος αυτής, τής κατ' ανάγκην άνοχής τής Έλληνικής Κυβερνήσεως καί τής δηλωθείσης άδιαφορίας των Δυνάμεων αι όποϊαι παρεδέχθησαν ότι ή έξέγερσις εκείνη ήτο ζήτημα έσωτερικόν τής Τουρκίας, δια να όργιάση εις βάρος του Κρητικοϋ λαου. Απέστειλε πολυάριθμον στρατόν υπό τόν Σακήρ πασσάν, όστις ειςχωρών άμαχητεί καί υπό στρατιωτικόν νόμον εις τό έσωτερικόν προσέβαινε εις άνευ λόγου έμπρησμούς όλοκλήρων χωρίων συνελάμβανε καί έξώριζε εις τά ένδότερα τής Ασίας προκρίτους καί παντοιοτρόπως κατετυράνει τόν χριστιανικόν πληθυσμόν. Διορίσασα κατόπιν ως Διοικητήν τής νήσου τόν Μαχμούτ Τζελαλεδίν πασσάν κατήργησε την Βουλην καί όλα τά προνόμια, άφομοιώσασα την Κρήτην πρός τάς λοιπάς Ασιατικάς υπό τό άπολυταρχικόν καθεστώς έπαρχίας αυτής.

Επί έξ έτη σχεδόν διήρκεσε ή δημιουργηθεισα άφόρητος τοιαύτη κατάστασις, μέχρις ου τόν Σεπτέμβριον του 1895 ό Μανουσος Κούνδουρος, πρωτοδίκης τότε εις τό Πρωτοδικειον Βάμου, συνεκάλεσε συγκέντρωσιν επιλέκτων όπλαρχηγών καί πολιτευομένων εις την θέσιν Κλίμα του Αποκορώνου καί εκεί τή εισηγήσει αυτού ιδρύθη ή Μεταπολιτευτική όνομασθεισα Έπιτροπή, ή όποια εκήρυξε την έξέγερσιν του Κρητικοϋ λαου καί διετύπωσε την αξίωσιν τής πλήρους έπαναφορας των προνομίων δι' ύπομνήματος τό όποϊον απέστειλε εις την Πύλην καί τάς Δυνάμεις.

Παρά την σημειωθείσαν άσθενη αντίδρασιν καί τάς συμβουλάς τής Έλληνικής Κυβερνήσεως ύποδεικνυούσης τό άκαιρον τής έξεγέρσεως, ό Κρητικός λαός ένεκοιλώθη άμέσως τό κήρυγμα, ή δέ Έπιτροπή έκυριάρχησε τής υπαίθρου περιερχομένη τάς έπαρχίας καί αναπτύσσουσα τό πρόγραμμα αυτής.

Ο Τουρκικός στρατός άποσταλείς πρός καταδίωξιν τής

Ἐπιτροπῆς ὑπέστη δεινὴν καὶ πολύνεκρον ἦτταν εἰς τοὺς Κάμπους τῆς Κυδωνίας τὴν 17 Νοεμβρίου κατακρημνισθεὶς ἀπὸ τῆς ὄροσειρᾶς καὶ καταδιωχθεὶς μέχρι τῆς Μαλάξας ὑπὸ τῶν χωρικῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ὄπλαρχηγοῦ Κάμπων Γιάννη Καλογερῆ. Τὸ κίνημα τῆς Ἐπιτροπῆς ἔλαβεν οὕτω τὸ ἐπίσημον οὕτως εἶπειν χρῖσμα τῆς ἐπαναστάσεως. Ἄλλαι ἀπόπειραι τοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ ἔσχον τὴν αὐτὴν τύχην μέχρι τοῦ Ἀπριλίου, ὅτε ἡ Ἐπιτροπὴ ἀποφασίζουσα νὰ καταφέρῃ τὸ καίριον κτύπημα προέβη εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν στρατιωτικῶν κέντρων, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ τοῦ εἰς Βάμον τοῦ Ἀποκορώνου συγκεντρωμένου Τουρκικοῦ Στρατοῦ μετὰ τῶν ἐκεῖ Διοικητικῶν ἀρχῶν.

Ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου ἄρχεται ἡ ἐξέλιξις τοῦ ἐπεισοδίου, αἱ λεπτομέρειαι τοῦ ὁποῦ ἀναφέρονται εἰς τὸ διασκευασθὲν δρᾶμα.

ΕΛΕΝΗ Ν. ΣΗΦΑΚΗ

(ΝΑΪΣ)

ΣΗΜ.—Εἰς τοὺς διαλόγους τοῦ ἔργου ὅπου γίνεται χρῆσις τὸ πλεῖστον τῶν ἰδιωμάτων τῆς Κρητικῆς γλώσσης ἐθεώρησα καλὸν νὰ διατυπώσω ἐπὶ τὸ ἐλαφρότερον μερικὰς φράσεις καὶ λέξεις διὰ νὰ γίνωνται νοηταὶ καὶ εἰς τοὺς μὴ Κρητὰς ἀναγνώστας.

* * * Ἐπειδὴ τινὰ τῶν προσώπων τοῦ δράματος εἶναι ἀκόμη εὐτυχῶς ἐν τῇ ζωῇ μετεχειρίσθην δι' αὐτοὺς ψευδώνυμα.

ΠΡΑΞΙΣ Α΄.

ΜΑΪΟΣ 1896

(Ἡ σκηνὴ παρουσιάζει τὴν αὐλὴν χωρικοῦ σπητιοῦ εἰς τὸ χωρίον Κάμπους τῆς Κυθωνίας. Εἰς τ' ἀριστερὰ ἡ θύρα τοῦ σπητιοῦ ἀπὸ τὴν ὁποίαν διαφαίνεται μέρος τοῦ ἐσωτερικοῦ μὲ χωρικὴν ἐπιπλώσιν. Ἡ αὐλὴ περιβάλλεται πρὸς τὸ βάθος καὶ τὰ δεξιὰ ἀπὸ μανδρότοιχον, ἄνωθεν τοῦ ὁποίου φαίνεται ὁ δρόμος κατηφορικός καὶ διέρχεται πρὸς τὰ δεξιὰ. Ἐξωθεν τῆς ἐξωτερικῆς θύρας τοῦ σπητιοῦ ὑπάρχουν δύο πεζοῦλες λιθόκτιστοι. Πρὸ τῆς μιᾶς αὐτῶν τραπέζι χωρικὸν ἐπὶ τοῦ ὁποίου ποτήρια, κανάτα μὲ κρασί ἕνα πιάτο μὲ φαγητόν. Περὶ τὴν τράπεζαν καθνται ὁ Πρόεδρος Μαν. Κούνδουρος, ὁ καπετάν Γιάννης Καλογεῖρης, ὁ Γ. Μυλωνογιάννης ἱατρός ὁ Μᾶρκος Δημητρακάκης καὶ δύο ἄλλοι Κρήτες. Ὅλοι εἶναι ἔνοπλοι).

Εἰσέρχεται ὁ Πέτρος Κουλαυτάκης.

Καπ. Γιάννης-Καλογεῖρης.—'Εμεροκοιμήθηκες λιγάκι Πέτρο. Καί ξέρεις δὰ πῶς πρέπει νὰ ξεκινήσωμε πριχοῦ ψηλώση ὁ ἥλιος.

Πέτρος.—Ξυπνημένος εἶμαι πρωτῆ. Μὰ μοῦ φωνάξανε ἀπὸ τοῦ Ἀθούση γιατί ἦρθανε τὴν νύκτα Χανιώτες καὶ μοῦπανε νὰ τοὺς περιμένωμε νὰ ρθοῦνε μαζῆ στοῦ Τσιβαρᾶ.

Καπ. Γιάννης-Καλογεῖρης.—Ποιοὶ Χανιώκες; Κι' ἀπὸ ποῦ ἦρθανε;

Πέτρος.—Μ' ἕνα καϊκάκι, λένε ἐφύγανε ἀπὸ τὰ Χανιά κι' ἐβγήκανε στὸ Γεράνι κι' ἀπὸ κεῖ ξεκινήσανε κι' ἦρθανε.

Καλογεῖρης.—Θὰ λείπουνε λοιπὸς πολλὲς ἡμέρες ἀπὸ τὰ Χανιά καὶ δὲ θάχουνε πρᾶμμα χαμπάρι νὰ μᾶς εἰποῦνε.

Πέτρος.—Εἶναι λένε τέσσαρης μέρες ποῦ φύγανε ἀπὸ τὰ Χανιά. Μὰ νᾶτσοι ἐφτάξανε καὶ θὰ σὰς εἰποῦνε οἱ ἴδιοι.

(Εἰσέρχονται οἱ Παπαδούλης, Σιφονικολάκης καὶ Χουλογιάννης ἔνοπλοι μὲ στιβάνια καὶ τραγιάσκα).

— Καλημέρα σας

— Καλῶς ὠρίσατε

(ἀνταλλάσσουν χειραψίας)

Καλογεῖρης.—Αἱ; πῶς τὰ περάσατε;

Παπαδούλης.—Λιγάκι σκοῦρα μὰ τὰ καταφέραμε.

Καλογεῖρης.—Καί ποῦ τὰ βρήκατε τὰ τουφέκια;

Παπαδούλης.—Νύκτα τὰ βάλαμε στὸ καῖκι ποῦ ἦλθε κοντὰ στὸν Τοπανᾶ κι' ἔκανε πῶς ψαρεύει.

Καλογερῆς.—Πάρτετε ἓνα μεζέ ὡς ποῦ νᾶρθουνε καὶ οἱ ἄλλοι καὶ πέτε μας τὰ χαμπάρια σας ἀπὸ τὰ Χανιά.

Παππαδούλης.—Τὰ χαμπάρια εἶναι ὅπως θὰ τὰ ξέρετε. Ἦτανε φανερό πῶς ἀπὸ μέρα ὡς ἡμέρα θὰ σπάση τὸ πρᾶμμα. Ὡς τόσο οἱ χριστιανοὶ εἶχανε φύγει ἀπὸ τὰ χαμηλά χωριά καὶ ἄλλοι ἦρθανε στὰ Χανιά ἄλλοι ἐβγήκανε σὲ ψηλότερα. Ἀπὸ τὰ κοντινὰ χωριά πάλι οἱ Τοῦρκοι ἐμπήκανε στὰ Χανιά καὶ ἡ δουλειὰ κρεμάστηκε σὲ μιὰ μπαμπακερὴ κλωστή. Οἱ Τοῦρκοι ἦτανε ἀγριεμμένοι. Στῆς 2 τοῦ Μᾶη σκοτώσανε τοὺς δύο καβάσιδες εἰς τὸ Καλὲ καπησή, τὸ Γεώργη τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου καὶ τὸ Γεώργη τοῦ Ρωσικοῦ.

Καλογερῆς.—Μαζή ἦσαν καὶ οἱ δύο ;

Παππαδούλης.—Ὅχι : Πρῶτα ἐπερνοῦσε ὁ Γεώργη τοῦ Ἑλληνικοῦ. Συνώδευε μιὰ οἰκογένεια ἀπὸ τῆ Χαλέπα μ' ἓναν ἄρρωστο σ' ἓνα γαΐδουράκι. Ὅταν περνοῦσαν ἀπὸ τὸ καφενὲ τοῦ Κοτσιφοῦ ἐκάθητο ἀπ' ἔξω μιὰ παρέα Τοῦρκοι ἀπὸ τοὺς γνωστοὺς δολοφόνους, ὁ Χασάν Τσαούσης ὁ ἀνιμιός τοῦ Κοτσιφοῦ καὶ τρεῖς ἄλλοι. Τὸ γαΐδουράκι ἐπέρασε πολὺ κοντὰ τους. «Στραβὸς εἶσαι μωρέ ;» λέγει ὁ Χασάν Τσαούσης. Τοῦ γαϊδάρου τὸ λείε γῆ τοῦ ἀνθρώπου ; ἀπαντᾷ ὁ Γεώργη «Ἐσένα μωρέ βρωμιάρη τὸ λέω» λέγει, ὁ Χασάν Τσαούσης, ταυτοχρόνως ἀρπάζει μιὰ καρέκλα. Ὁ Γεώργη ἐτράβηξε τὸ ρεβόλβερ του. «Ἄς τῆ καρέκλα κάτω» τοῦ λέγει, ἐν τῷ μεταξὺ ἓνας ἄλλος τῆς παρέας ἔρριξε μιὰ καρέκλα κατὰ τοῦ Γεώργη. Ἐκεῖνος ἐπυροβόλησε. Ἀμέσως ἔπεσαν ὄλοι ἐπάνω του καὶ τὸν σκοτώσανε μὲ ρεβολβεριές καὶ μαχαιριές.

Καλογερῆς.—Τὸν ἄρρωστο ; τὴν οἰκογένεια ;

Παππαδούλης.—Δὲν τοὺς πειράξανε τοὺς ἔβαλαν μέσα σ' ἓνα μαγαζὶ γιατί μαζετήκανε ἀμέσως πολλοὶ κι' ἐξεκινήσανε γιὰ νὰ μποῦνε μέσα στὴ πολιτεία κι' ἐφώναζανε «γιὰ σαρί-σαρί Σουλτάν». Εἰς τὴ μέσα πόρτα τοῦ Καλέ-καπησή συνήντησαν τὸ Γεώργη τοῦ Ρωσικοῦ. Τὸν ἤξεύρανε. Πάντοτε δὲν τὸν ἐχώνευον οἱ Τοῦρκοι γιατί ἦτανε λεβέντης, ὡμορφοπαλληκάρη καὶ τὸν εἶχανε στὸ μάτι. Δὲν ἐχρειάστηκε κουβέντα. Μόλις τὸν εἶδαν τοῦ ἐπετέθησαν καὶ οὔτε τὸ ρεβόλβερ του δὲν ἐπρόλαβε νὰ τραβήξῃ. Τὸν κατακοματιάσανε μὲ τῆς μαχαιριές. Ἐνας τοῦ ἔκοψε καὶ τὰ δάκτυλα γιὰ νὰ πάρῃ δυὸ δακτυλίδια ποῦ φοροῦσε. Ἐπειτα ξεκίνησαν γιὰ νὰ πᾶνε στὸ Διοικητήριον κι' ἐφώναζαν ὅτι πρέπει ὁ πασσᾶς νὰ στείλῃ στρατὸ νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς Τοῦρκους ποῦ εἶναι πολιορκημένοι στοῦ Βάμου, στῆς Βουκολιές καὶ στὴν Κάνδανο. Ὁ πασσᾶς ἀπήντησε ὅτι ἔδωσε διαταγές καὶ πηγαίνει στρατός. Ὅταν ἐγύριζαν μιὰ παρέα παραμέρισε στὰ Σχοινάδικα. Ἐνας ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ εἶχε στὸ μάτι τὸ κορίτσι τοῦ Κουφάκη ποῦ

καθόντανε κοντά στον Κάτωλα έπήγε κι' έκτύπησε την πόρτα. Δέν του άνοιξαν. "Εσπασαν τότε τη πόρτα. Μαζή του άνέβηκαν και τέσσαρες πέντε άλλοι. 'Εγύρευαν τὸ κοιίτσι. 'Η μητέρα τους άπήντησεν ότι λείπει. Αύτοι έξηγριώθησαν και την κατακομάτισαν με μαχαιριές. Τὸ κορίτσι είχε προλάβει κι' έφυγε από την πίσω πόρτα και κατέφυγεν εις τὸ σπήτι τοῦ Τούρκου εμπόρου 'Εμινάκη. 'Η χανούμισσες τὸ έκρυψαν και τὸ έπροστάτευσαν. Τ' άγόρι έπεσεν από ένα παράθυρο κι' έκρύφθηκε στο περιβόλι. Μία άλλη παρέα έτράβηξε κατά τους 'Αγίους 'Αναργύρους κι' έσκότωσε δύο φουρνάρηδες κι' έπειτα τους έρριψε στο φούρνο. 'Εν τῷ μεταξύ είχαν τρέξει εις τὸ Διοικητήριον οί Πρόξενοι τῆς 'Αγγλίας και Γαλλίας κι' έζήτησαν έπιτακτικῶς από τὸν πασσάν νά βγάλη στρατὸ νά προφυλάξη τους χριστιανούς και εκείνοι ύπόσχονται νά μεσολαβήσουν νά μὴν πάθουν τίποτε οί Τούρκοι ποῦ εἶναι κλεισμένοι έξω. 'Ο Διοικητής διέταξε κι' έβγήκαν πολλές περιπολιές, εκάλεσε δὲ και τους βέηδες και τους ειπε νά μαζέψουν τους υπερμπάντες τους νά μὴν πειράξουν άλλο χριστιανὸ γιατί θά βάλη αὐτοὺς στη φυλακή. Πράγματι δέν έπειραξαν άλλον, μὰ έσχημάτισαν παρέες άτάκτων κι' έβγήκαν με τους καπετάνιους των εις τῆς Καλύβες όπου έπήγε και στρατός πολὺς για νά κάμη έφοδο νά πάρη τους πολιορκημένους τοῦ Βάμου. "Ετσι μένουν τὰ πράγματα.

Κ. Καλογερχης.—'Ας έρθουνε δά νά πάρουνε τσοί δικούς τωνε. Αὐτοὺς τους ντόπιους έμεεις τους βλέπομε κάθε μέρα ποῦ εἶναι τῆ Καλύβες και χαιρετιούμαστε με καμπόσες τουφεκές και βρισιές γιατί εἶμαστε κοντά. Μὰ παραπάνω δέν βγαίνουνε μόνο εἶναι χωσμένοι στα μιτριζια των. Πιέτε δά ένα κρασί και θά πάμε νά τους ιδήτε και σεις.

('Επανερχεται ὁ Πέτρος Κουλαυτάκης)

Πέτρος.—Κύριε Πρόεδρε, εις τὸν Πλάτανο ήρθανε καμπόσοι Λακιώτες και Κισσαμίτες. Μαζή των εἶναι κι' ὁ Κώστας ὁ Μάνος κι' ὁ δικηγόρος ὁ Βλαστός. "Ερχονται, λέει, από την 'Αθήνα κι' έβγήκανε μ' ένα βαποράκι εις τὰ Μεσόγεια κι' από κεῖ ήρθανε και θά περάσουνε από δῶ νά φύγωμε μαζή στοῦ Τσηβαρά.

Καλογερχης.—'Ηντα ναι αὐτὸς ὁ Μάνος :

Κούνδουρος.—Τὸν ξεύρω. Εἶναι άρχοντόπουλο τσ' 'Αθήνας, από μεγάλη και παληά πριγκηπική οίκογένεια, γιὸς τοῦ Συνταγματάρχη. Εἶναι και ποιητής, ήτανε άλυτάρχης στοὺς 'Ολυμπιακοὺς άγῶνας και πολὺ φίλος με τὸ Διάδοχο και τ' άλλα βασιλοόπουλα. Μὰ νάτσοι έρχονται.

Εἰσέρχεται ὁ Κ. Μάνος, ὁ Βλαστός και άλλοι ένοπλοι.

Μᾶνος.—Καλή μέρα σ' ὄλους.

“Ὀλοι.—Καλῶς ὠρίσατε.

Κούνδουρος.—Καλῶς ἦλθατε κύριε Μάνο. (Ἀνταλάσσουν χειραψίαν με ὄλους.) Καθίσετε νά πάρετε ἕνα κρασί καί νά μᾶς εἰπήτε καί τὰ νέα ἀπό τὰς Ἀθήνας, κι' ἐντὸς ὀλίγου θά φύγωμε.

Κ. Μάνος.—Εἰς τὰς Ἀθήνας ὄλος ὁ κόσμος εἶναι ἀνάστατος γιά τὰς σφαγὰς τῶν Χανίων. “Ὀλοι με συγκίνησιν παρακολουθοῦν τὰ πράγματα. Ἔγινε ἐπιτροπή με πρόεδρο τὸν Λυμπρίτη ποῦ θά φροντίσῃ νά στείλῃ τουφέκια κι' ἀλεύρια. Ὁ Βασιλεὺς συγκινήθηκε πολὺ καί εἶπε στὴν Κυβέρνησι νά μὴν ἐμποδίσῃ τὴν ἐπιτροπὴ νά κάμῃ ὅ,τι ἤμπορεῖ, οὔτε τοὺς ἐθελοντὰς νά φύγουν ὅσοι θέλουν. Ἡ Κυβέρνησις εἶπε ὅτι δὲν μπορεῖ νά ἐκτεθῇ γιά νά μὴν μπῆ σὲ πόλεμο με τὴν Τουρκία ἀλλ' ὅμως θά βοηθήσῃ μυστικά τὴν Ἐπιτροπὴ. Ἐμεῖς ἐφύγαμε μ' ἕνα βαποράκι μ' ἄλλους ἑκατὸν Κρητικούς κι' ἐθελοντὰς. Ἐφέραμε κάμποσες κάσσες τουφέκια καί φυσέκια. Ἐβγήκαμε στὰ Μεσόγεια κι' ἀπὸ κεῖ ἦλθαμε. Τὰ τουφέκια καί φυσέκια παρέλαβαν ἐκεῖ οἱ καπετάνιοι καί θά στείλουν καί σὲ σᾶς ἐδῶ. Οἱ ἄνθρωποι σκορπίσθηκαν, ἄλλοι πηγαίνουν εἰς τῆς Βουκολιᾶς ἄλλοι στὴν Κάνδανο ἄλλοι θάλλθουν ἐδῶ. Ἐπρόκειτο ὅμως νά φύγουμε ἀπὸ τὴν Ἀθῆνα τὴν ἴδια βραδυὰ καί ἄλλοι, κσὶ μαζὴ καί κάμποσοι ἀξιωματικοὶ ποῦ ἔδωσαν τὴν παραιτήσιν τῶν ἀπὸ τὸν στρατόν. Μ' αὐτοὺς εἶναι κι' ὁ ἀδελφός μου Πέτρος ἀνθυπὶλαρχος, ὁ Πιερράκος ὁ Μαυρομιχάλης ὑπὶλαρχος, ὁ Βάσσης ἀνθυπὶλαρχος ὁ γυιὸς τοῦ Συνταγματάρχου καί ἄλλοι. Θά ἔλθῃ καί ὁ ἐξάδελφός μου ὁ Γεῶργος ὁ Μουρούζης ἴλαρχος ποῦ παραιτήθηκε κι' αὐτὸς ἀπὸ τὸ στρατό. Θά φθάσουν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν.

Κούνδουρος.—Ἐμάθαμε ὅτι ὁ Μουρούζης ἦλθε μόνος του με μιὰν ἀτμάκατο κι' ἐβγήκε εἰς τὸ Κολυμπάρι.

Καλογερῆς.—Ποιὸς εἶναι ὁ Μουρούζης;

Μᾶνος.—Τὸ χαϊδεμένο παιδί τῆς Ἀθῆνας ἀπὸ πριγκηπικὴ οἰκογένεια τῶν Μουρούζηδων κι' ἡ μητέρα του ὅπως καί ἡ δική μου εἶναι Μαυρομιχαλοποῦλες.

Εἷς ἔνοπλος.—Κύριε Πρόεδρε. Ἦλθανε κι ἄλλοι ἐθελοντὲς καί ἀξιωματικοί.

(Εἰσέρχονται οἱ ἄνω ἀξιωματικοὶ καί ἄλλοι Κρήτες καί ἐθελονταί καί ὁ Γ. Μουρούζης).

Κ. Μᾶνος.—(ὑποδεχόμενος αὐτούς). Καλῶς τὰ παιδιά. Τὰ καταφέρατε λοιπόν;

Π. Μαυρομιχάλης.—Ἐταλαιπωρηθήκαμε λίγο μὰ τὰ καταφέραμε.

(Ὁ Κ. Μᾶνος συνιστᾷ ἕνα ἕνα εἰς τὸν Πρόεδρον Κούνδουρον καὶ τὸν Καλογερῆν ὀνομαστικῶς).

Κούνδουρος.—Καλῶς ὠρίσατε! καλῶς ἦλθατε.

Π. Μᾶνος.—Χαίρομεν πολὺ ποῦ σᾶς γνωρίζομεν.

Κούνδουρος.—Καὶ ἡμεῖς χαίρομεν πολὺ ποῦ βλέπομε τόσα ἀρχοντόπουλα καὶ ἀξιωματικούς νὰ ἔρχωνται νὰ ὑποστηρίξουν τὸν ἀγῶνα μας.

Π. Μᾶνος.—Ἡ Κρήτη εἶνε ἡ πολυλατρευμένη κόρη τοῦ ἔθνους κι' ἔχομεν καθήκον ὅλοι μας νὰ προσφέρωμεν ὅ,τι ἡμποροῦμε, καὶ τῆ ζωῆ μας ἀκόμη γιὰ νὰ τὴν παρηγοροῦμε στὰ βάσανά της, μέχρις ὅτου ἀποκτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν της. Σὰς χαίρετιζομεν λοιπὸν μὲ ὅλην τὴν καρδιά μας κι' εἴμεθα στρατιῶται στὸ πλευρό σας.

Μαυρομιχάλης.—Τί γίνεται τώρα ἐδῶ; Ποία εἶναι ἡ πολεμικὴ κατάστασις;

Κούνδουρος.—Ἐχομεν πολιορκημένους τὸν στρατὸν ποῦ εὐρέθηκε εἰς τὸν Βάμον μὲ τὸν ὑποδιοικητὴν, τῆς ἄλλης ἀρχῆς καὶ μερικῆς οἰκογένειας Τουρκικῆς. Ὁ στρατὸς λέγουσιν ὅτι εἶναι καμιὰ ὀκτακοσάρια. Ἄλλος στρατὸς ἔχει ἐξέλθει ἀπὸ τὰ Χανιά καὶ κρατεῖ τῆς Καλύβης καὶ ὅλη τὴν παραλία ἕως τὴν Ἀλμυρίδα. Οἱ δικοί μας ἀπ' ὅλον τὸν Ἀποκόρωνα μὲ τὸν Παππαμαλέκον, τὸν Σέργην, τὸν Σήφακα, τὸν Τζιριντάνην καὶ ἄλλους καπετάνιους ἀπὸ τὰ Σφακιά, τὴν Κυδωνίαν τὸν Ἅγ. Βασίλη καὶ τὰς ἄλλας ἐπαρχίας κρατοῦμε τὴν λοφοσειρὰ ἀπὸ τοῦ Τσιβαρᾶ ἕως ἐπάνω ἀπὸ τὴν Ἀλμυρίδα. Εἶναι μερικῆς μέρες ποῦ μαζεύονται πάνω ἀπὸ πέντε χιλιάδες. Ἄλλες μέρες εἶναι ὀλιγώτεροι διότι πηγαίνουν κι' ἔρχονται εἰς τὰ κοντινὰ χωριά ὅσοι ἔχουν τὰ σπίτια των ἢ συγγενεῖς καὶ φίλους διὰ νὰ ξεκουρασθοῦν καὶ νὰ πάρουν ψωμί ἢ καθέναν στὸ σακοῦλι του. Κι' ἐμεῖς ἐδῶ ἦλθαμε κάμποσοι προχθὲς τὸ βράδου καὶ σήμερον πάλιν φεύγομε. Κᾶθε ἡμέρα ἔχομε μικροσυμπλοκάς μὲ τοὺς Τυρκοὺς διότι εἴμεθα κοντά, καὶ ἀνταλλάσσομεν μερικῆς τουφεκῆς. Μᾶς ὑβρίζουν οἱ ντόπιοι καὶ τοὺς ἀπαντοῦν οἱ δικοί μας καὶ ἔτσι περνοῦν ἡ μέρες. Δὲν ἀποφασίζει ὅμως ὁ στρατὸς νὰ ξεκινήσῃ γιὰ νὰ σπᾶσῃ τὴν πολιορκία κι' ἐμεῖς κάνομε οἰκονομία διότι δὲν ἔχομε φυσέκια.

Μαυρομιχάλης.—Ἡ ἐπιτροπὴ ποῦ βρίσκεται;

Κούνδουρος.—Ἐδῶ ἔχει τὴν ἔδραν της. Ὅλοι ὅμως πηγαίνουσι κάτω στὴ γραμμὴ. Τώρα περιμένομε νὰ ἔλθουν οἱ πληρεξούσιοι ἀπ' ὅλας τὰς ἐπαρχίας νὰ σχηματισθῇ ἡ συνέλευσις ἢ ὅποια θ' ἀποφασίξῃ καὶ θὰ διευθύνῃ τὸν ἀγῶνα.

Μαυρομιχάλης.—Πόσοι θὰ εἶναι οἱ πληρεξούσιοι;

Κούνδουρος.—Ἐρχονται πέντε ἕως ἄκτῶ ἀπὸ κάθε ἐπαρχία. Ἐρχονται ὅμως καὶ πολλοὶ καπετάνιοι ἀνεγνωρισμένοι κα

λαμβάνουν κι' εκείνοι μέρος εις τὰς συνεδριάσεις.

Π. Μᾶνος.—Πῶς ἐκλέγονται οἱ πληρεξούσιοι;

Κούνδουρος.—Μὲ ἐκλογητήρια ὑπογεγραμμένα ἀπὸ τοὺς καπετάνιους καὶ προύχοντας ἐκάστης ἐπαρχίας. Νὰ πάρετε τώρα ἓνα κρασί κι' ἓνα μεζέ καὶ νὰ ξεκινήσωμε γιατί ἀργοῦμε καὶ δὲν πρέπει νὰ χασομερνοῦμε ἐπειδὴ μᾶς εἶπαν ὅτι ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν θὰ κάμη ἔφοδον ὁ στρατὸς ἀπὸ τῆς Καλύβης διὰ νὰ ὑπάγη νὰ ἐλευθερώσῃ καὶ παραλάβῃ τοὺς πολιορκημένους.

(Εἰς τὸ διάστημα τῶν συνομιλιῶν αὐτῶν ἡ οἰκοδέσποινα Κατεριῶ καὶ ἡ κόρη τῆς Δεσποινιῶ φέρουν ἀλλεπάλληλες κανάτες κρασί καὶ φαγητά.)

Κ. Μᾶνος.—Τίνος εἶναι αὐτὸ τὸ σπῆτι;

Καλογερῆς.—Εἶναι τοῦ μακαρίτη τοῦ Μαστρονικολάκη ποῦ ἦτο θεῖος μου. Ἡ χήρα του εἶναι ἡ νοικοκυρά. Ἔχει τρεῖς γιουὺς καὶ μιὰ κόρη ἀρραβωνιασμένη. Οἱ δύο γιοιοὶ τῆς καὶ ὁ ἀρραβωνιαστικὸς εἶναι κάτω στῆ γραμμῇ. Ὁ ἄλλος εἶναι ὁ μικρότερος καὶ βόσκει τὰ πρόβατά τους.

Κ. Μᾶνος.—Καὶ πότε θὰ γίνουν οἱ γάμοι τῆς κόρης;

Καλογερῆς.—Λογαριάζομε σὲ τρεῖς μῆνες, τὸν δεκαπενταύγουστο.

Κ. Μᾶνος.—Μὲ δέχεσθε γιὰ κουμπάρο; Ὅπου καὶ ἂν εἶμαι θὰ ἔλθω νὰ στεφανώσω.

Μουρούζης.—Κι' ἐγὼ μαζί, καὶ νὰ βαπτίσωμε καὶ τὸ παιδάκι ὅταν γεννηθῇ.

Μαυρομιχάλης καὶ ὄλοι.—Κι' ἐμεῖς, ὄλοι μαζί. Νὰ ρωτήσωμε καὶ τὴν νοικοκυρά.

Καλογερῆς.—Κατεριῶ πρόβαλε νὰ σοῦ ποῦμε. (Ἐρχεται ἡ νοικοκυρά). Ὁ κύριος Μᾶνος καὶ οἱ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ θέλουνε ν' ἀλλάξουνε τὰ στεφάνια τῆς Δεσποινιῶς καὶ νὰ γίνετε καὶ συντέκνοι.

Κατεριῶ.—Μετὰ χαρᾶς παιδιά μου. Ἦντα δὲ ἄλλο θέλομε μεῖς παρὰ νὰ συντεκνιάσωμε μὲ τόσα ἀρχοντόπουλα; Μόνο δὲ πρέπει νὰ τὸ ποῦμε καὶ τοῦ γαμπροῦ καὶ τσοῖ γιουὺς μου.

Καλογερῆς.—Θὰ τὸ ποῦμε καὶ θὰ δεχθοῦνε μ' εὐχαρίστησι κι' ἐκεῖνοι. Μόνο θὰ σὰς παρακαλέσω νὰ μὲ βάλετε κι' ἐμένα στῆ παρέα γιατί ἔχω βαφτισμένη τὴ νύφη. Κι' ἔτσι θὰ συντεκνιάσωμε ὄλοι μαζί. Ἐλα λοιπὸν Δεσποινιῶ νὰ χαιρετήξῃς τσοῖ συντέκνους σου.

Κούνδουρος.—Κι' ἐμένα θὰ μ' ἀφήσετε ἔξω;

Κ. Μᾶνος.—Κι' ὁ κ. Πρόεδρος μαζί.

(Ἡ νοικοκυρά καὶ ἡ κόρη τῆς Δεσποινιῶ χαιρετοῦν ὄλους μὲ χειραψίαν).

Ὅλοι εὐχονται.—Νὰ μᾶς ζήσετε.

(Ακούεται ἤχος λύρας καὶ εἰσέρχεται ὁ Νικολῆς Ψαρόγαρος παί-
ζων τῆ λύρα του.)

Μαυρομιχάλης.—Νά καὶ ἡ μουσικὴ στὴν ὥρα της. Αὐτὸ
εἶναι γοῦρι

Λυρατζῆς.—Καλημέρα σ' ὅλους, μουσαφίρηδες καὶ δικούς.
Ὅλοι Καλημέρα Νικολῆ.

Μουρούζης.—Θά πάμε λοιπὸν μὲ τὴ μουσικὴ στὴ μάχη;

Κούνδουρος.—Αὐτὴ εἶναι καὶ μᾶς ἡ δικὴ μας μουσικὴ. Ὁ
στοατὸς εἰς τῆς Καλύβες ἔχει τὴ δική του, ἔχομε καὶ μεῖς τὴ
δική μας. Καὶ τὰ παληκάρια μᾶς ἐκεῖ κάτω ὅταν δὲν ἀνταλ-
λάσσουν τουφεκιὰς μὲ τοὺς Τούρκους τραγουδοῦν καὶ χο-
ρεύουν.

Καλογερῆς.—Προχθὲς ὅμως λίγο ἔλειψε νά χαλάση τῆ
κόρδες τῆ λύρας μιά πατάτα ποῦ ἔστειλε ὁ Ξεκατηνιάρης κι
ἔπεσε στὰ πόδια τοῦ Λυρατζῆ καὶ τὸν ἐγένεσε χώματα.

Π. Μάνος.—Τι πατάτα; Τι ξεκατηνιάρης;

Κούνδουρος.—Ἔτσι λέμε τὸ τουρκικὸ πολεμικὸ ποῦ στέ-
κεται διαρκῶς ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀλμυρίδα διὰ νά προστα-
τεύη τοὺς Τούρκους ποῦ εἶναι στὴν παραλία. Κάθε ἡμέρα μᾶς
στέλλει κάμποσες ὀβίδες καμμιὰ ὅμως δὲν σκάζει καὶ οἱ δικοί
μᾶς τὸ γιουχαίζουνε κάθε φορά. Τὸ ὄνομα του εἶναι «Φουάτ»
ἡμεῖς ὅμως τὸ λέμε ξεκατεινιάρη διότι τὰ κατάρτια του
εἶναι ἐπικλινῆ πρὸς τὰ ὀπίσω. Ξεκατηνιάρης, λοιπὸν, θά πῆ
ἐξαρθρωμένος.

(Ἀκούονται ἡ καμπάνες τῆς ἐκκλησίας ποῦ κρούονται ἐντατικῶς.
Ἀμέσως ὅλοι σηκώνονται ὄρθιοι. Εἰσέρχεται εἰς ἐνοπλος.)

Ἐνοπλος.—Ἡ καμπάνες ἀκούονται ἀπὸ τὴ Ραμνὴ καὶ τοῦ
Φρέ καὶ ἀκούονται καὶ πολλὲς τουφεκιὰς ἀπὸ τὰ Ἀρμένους
καὶ ἀπὸ τοῦ Βάμου. Πρέπει πῶς ἐξεκίνησε ὁ στρατὸς. Γι'
αὐτὸ εἶπαμε νά κτυπήσωμε κι' ἐμεῖς τῆ καμπάνες γιὰ ν'
ἀκούσουν καὶ τ' ἄλλα χωριὰ ἀπὸ τὴ Κεραμειά.

Καλογερῆς.—Καλὰ ἐκάμετε. Μόνο ξεκινοῦμε! ὄμπρός.
(Ὅλοι κάνουν τὸν σταυρὸ τους καὶ ξεκινοῦν.)

Μαυρομιχάλης.—Ὡστε ἡ καμπάνες εἶναι ὁ τηλεγρα-
φὸς σας;

Κούνδουρος.—Ὅταν γίνεται μάχη εἰς κανένα μέρος ἡ
καμπάνες κτυποῦν, ἀπὸ τὴν μιά ἄκρη τῆς Κρήτης ἕως τὴν
ἄλλη καὶ ἀπὸ παντοῦ πρὸ πάντων ἀπὸ τὰ πέριξ χωριὰ τρέ-
χουν οἱ πολεμισταὶ ὅσοι ἠμποροῦν καὶ γυναικὲς ἀκόμη γιὰ νά
βοηθοῦνε.

Μαυρομιχάλης.—Καὶ πῶς ξεύρουν εἰς ποῖο σημεῖο γίνεται
ἡ μάχη;

Κούνδουρος.—Ἀπὸ χωριὸ εἰς χωριὸ πληροφοροῦνται.

Ἐξέρχονται ὄλοι χαιρετῶντες τὴν οἰκοκυρά καὶ τὴν κόρη της.

“Ὀλοι.—Καλὴν ἐντάμωσιν συντέκνησες.

Κατεριώ.—Στὸ καλὸ παιδιά μου. Στὴν εὐχὴ τοῦ Θεοῦ.

(Αἱ δύο γυναῖκες στέκονται εἰς τὴν ἐξώθυραν καὶ παρακολουθοῦν τοὺς φεύγοντας. Ἄπο τὸν δρόμον περνοῦν καὶ ἄλλοι βιαστικοὶ ἔνοπλοι. Ὀλοι τὰς καλημερίζουν ἐκεῖναι δὲ τοὺς ἀπαντοῦν εὐχόμεναι καλὴν ἐντάμωσιν. Εἰσέρχονται κατόπιν εἰς τὸ σπήτι των. Ἄπο τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ δρόμου φαίνεται τρέχων ὁ Μανωλῆς καὶ εἰσορμᾷ σὰν ἀνεμοστρόβιλος εἰς τὴν αὐλὴν φωνάζων).

Μανωλῆς.—Μανάκι! Αἴ! Μανάκι!

Κατεριώ —(προβάλλουσα) Ἦντα ναι Μανωλῆ μου;

Μανωλῆς.— Μπέψε τὴ Δεσποινιώ νά σταλιάση τὰ ὠζὰ γιατί ἐγὼ πάω στὸ πόλεμο. Μόνο βάλε μου λιγάκι ψωμί καὶ τυρὶ στὸ σακοῦλι καὶ λιγάκι κρασί στὸ φλασκί.

Κατεριώ.—Καὶ σὲ ποιά μεριά θὰ πάης Μανωλῆ μου. “Ὅτι δὰ φύγανε καὶ οἱ ἄλλοι μὲ τὸ Πρόεδρο, τὸ καπετάνιο καὶ ἕνα σωρὸ ἀρχοντόπουλα ποῦρθανε ἐθελοντὲς ἀπὸ τὴν Ἀθήνα.

Μανωλῆς.—”Ας εἶναι καλά. Καὶ πὼς εἶναι τ’ ἀρχοντόπουλα; Ἐχουνε οὐρά; Ἀρχοντόπουλο ναι ὅποιος εἶναι παληκάρι στὸν πόλεμο κι’ ἐκεῖα θὰ σοὶ δοῦμε.

Κατεριώ.—Μὰ δὲ πιστέβγω νά σοὶ φτάξης.

Μανωλῆς.—Δὲν πειράζει. Θὰ κατεβῶ ὡς τοῦ Τσιβαρά κι’ ἀπὸ κειὰ θὰ δῶ, γιατί πρέπει νά βγῆκανε οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὴ Καλύβες γιὰ νά πάρουνε σοὶ Βαμμανοὺς καὶ θὰ περάσουνε ἀπὸ κειὰ. Καὶ κτυποῦνε ἢ καμπάνες ἀπ’ οὐλα τὰ χωρία κι’ ἀκούγονται καὶ πολλές μπαλοτὲς. Μόνο κάνε γρήγορα.

Κατεριώ.—Κι’ ἦντα θὰ κάμης ἐσὺ μπρὲ παιδί μου χωρὶς τουφέκι;

Μαν.—Μὰ ἔχω δὰ τὴ κασοῦνα μου καὶ θὰ βρῶ κανένα Τοῦρκο νά τὸν ἐξεμοναχιάσω, νά τοῦ τὴ κατεβάσω στὴ κεφαλὴ καὶ νά τοῦ πάρω τὸ τουφέκι του.

Κατεριώ.—(γελῶσα) Κι’ ἐτσά θα σ’ ἀφήση μωρ’ ὁ Τοῦρκος καὶ θὰ σταθῆ νά τοῦ τὴ κατεβάσης;

Μαν.—Μὰ δὲ θὰ τὸν ἐρωτήξω δὰ γώ, μουδ’ ἄδεια θὰ τοῦ πάρω. Θὰ τὴν φάη κατακέφαλα χωρὶς νά τὸ καταλάβῃ.

Κατ.—”Ἐχε τὸ νοῦ σου μὴ σὲ στραβώση κιανεὶς γῆ μὴ σὲ μισερῶση κιαιμὰ μπάλα καταλαχαρὲ ἀπὸ τὸν ἀέρα.

Μαν. Σώπα δὰ μανάκι μου καὶ δὲ κατέχεις ἀπατὴ σου ἀπὸ πόλεμο!

(Ἐν τῷ μεταξύ ἡ μητέρα του εἶχεν ἐτοιμάσει τὸ σακοῦλι μὲ ψωμί καὶ τυρὶ καὶ τὸ φλασκί μὲ κρασί! Ὁ Μανωλῆς τὸ ἀρπάζει τὸ περνᾷ εἰς τὴν ράχη του ἀρπάζει καὶ τὴ ράβδα του, φιλεῖ τὴν μητέρα του καὶ τὴν Δεσποινιώ καὶ ἐξορμᾷ).

Κατεριώ — Στήν εὐχή μου Μανωληό (γελωσα) καὶ φέρε μου καὶ ἓνα Τοῦρκο ζωντανό νά μοῦ κουβαλή νερό.

Μαν.—(τρέχων) Μετὰ χαρᾶς σου ! νά σοῦ φέρω..!

Δεσποινιώ.—Κι' ἐμένα νά φέρης ἓνα Μανωληό !

Μαν.—(Ἀπαντᾷ μακρόθεν) Ὅσκει ! ἔσένα δὲ σοῦ φέρνω γιατί περιπαίζεις.

(Αἱ δύο γυναῖκες στέκονται εἰς τὴν ἐξώθυραν καὶ τὸν παρακολουθοῦν μειδιῶσαι τρέχοντα : Πλησιάζει ἡ Ἐργινιώ μιά κοριτσοῦλα δέκα ἕξ περίπου ἔτων).

Ἐργινιώ.—Ποῦ πάει θειαδάκι βιαστικός ὁ Μανωληός ;

Κατεριώ.—Στὸν πόλεμο.

Ἐργινιώ.—Στὸν πόλεμο !

Κατεριώ.—Ναί ! Παράξενο σοῦ φαίνεται ;

Ἐργινιώ.—Μὰ δὲν εἶναι ἀκόμη μιτσός ;

Κατεριώ.—Ὅσκεδά ! δὲν εἶναι καὶ βυζανιάρικο. Πότες θά πάη στὸ πόλεμο ; Σᾶν γεράση ;

Ἐργινιώ.—(κλαυθμηρίζουσα) Μὰ ἄνε πάθη πράμμα ; ἄνε σκοτωθῆ ;

Κατεριώ.—(Συγκεκινημένη) Αἱ ! ἄντρας εἶναι ! ἂν εἶναι τὸ ροιζικό του νά σκοτωθῆ γιὰ τὴ Πατρίδα του ἦντα νά κάμωμε ; Μὰ ἡ Παναγία θά τὸν ἐφυλάξη γιατί θά μὲ λυπηθῆ.

Ἐργινιώ.—(κλαίουσα) Ἡ χάρι τζη νά λυπηθῆ κι' ἐμένα καὶ τότε προστατέψη.

Κατεριώ.—Κι' ἔσένα ; Μὰ γιάντα δά κλαίεις ; Λόμπις τὸν ἀγαπᾶς ;

Ἐργινιώ.—Ἀγαπῶ τονε. Κι' εἶπαμε νά παρθοῦμε σᾶν με γαλώσωμε !

Κατεριώ.—(γελωσα) ὦ τὴν καλή μου νύφη ! (τὴν ἀγκαλιάζει) Ἀγαπίεστε κι' ἐγὼ δὲν ἔχω χαμπάρι ! Ἔννοια σου κοκώνα μου ! Μὴν κλαίεις κι' ὁ Μανωληός θάρρη τὸ βράδυ. Καὶ σᾶν μεγαλώσετε λιγάκι ἀκόμη θά στόνε δώσω γώ, μὰ δὲν θέλω καλλίτερη νύφη ἀπὸ σένα.

(Τὴν φιλεῖ κι' ἐκείνη φιλεῖ τὰς δύο χεῖρας τῆς Κατεριώσ).

Ἐργινιώ.—Καὶ νά σὲ λέω ἀπὸ δά κι' ὕστερα «μανάκι μου» :

Κατεριώ.—Λέγε με ὡς θέλεις. Μὰ ἦντα λέει κι' ἡ μάνα σου ;

Ἐργινιώ.—Δὲν τοῆ τῶπα. Μὰ θά θέλῃ κι' ἐκείνη γιατί ἔπεινᾷ τὸ Μανωληό πῶς εἶναι ὠμορφο καὶ καλὸ παληκάρι.

Κατεριώ.—Καλὸ παιδί μου. Σᾶν μεγαλώσετε λιγάκι θά τοῆ τὸ ποῦμε. Μόνο πήγαινε δά νά παρακαλέσης τὴ Παναγία νά μᾶς τὸν ἐφυλάξη καὶ νάρρη τὸ βράδυ γερός.

Ἐργινιώ.—Πάω, μαννάκι μου, πάω ! (φεύγει).

Κατεριώ.—(Πρὸς τὴν Δεσποινιώ ἡ ὁποία εἶχεν εἰσελθεῖ εἰς τὸ

σπῆτι καὶ ἐπανέρχεται). Εἶδες δὰ τὸ Μανωλῆό μας ποῦ ἔχει βρῆ καὶ τῆ νύφη καὶ δὲν μᾶς εἶπε μηλιά :

Δεσποινιώ.—(γελῶσα) Ἐμένα μοῦ τῶπε μὰ τὸν ἐμάλωσα καὶ τοῦπα ν' ἀφήση ἡσυχὴ τὴν ξένη κοπελιά γιατί εἶναι μισὸς ἀκόμη.

Κατεριώ.—Κι' ἦντα σοῦπε :

Δεσποινιώ.—Εἶπε μοῦ πῶς κι' ὁ ἔρωτας μισὸς εἶναι καὶ τὸν ἐζωγραφίζουνε πῶς εἶναι ἓνα μωρὸ παιδάκι. Καὶ πῶς δὲν χρειάζεται δὰ νὰ γεράση κιανεὶς γιὰ ν' ἀγαπήση, παρὰ ἂν θέλῃ νὰ πάρῃ γυναῖκα γιὰ νὰ τοῦ βγάνη τῆ μύξες τοῦ σᾶν θᾶναι γέρος.

Κατεριώ.—(Σταυροκοπομένη καὶ γελῶσα) Εἶδες δὰ τὸ Μανωλῆό πῶς τὰ βάνει ὁ νοῦς του ; Μὰ δὲν ἐκακόπεσε καὶ τὸ μάτι του, γιατί κι' ὤμορφη ναι ἡ κοπελιά καὶ πλουσιοπούλα, σᾶν ποῦ εἶναι μοναχοκόρη τῆ μάννας τῆ κι' ὄρφανή..!

(Εἰσέρχονται εἰς τὸ σπῆτι των).

ΑΛΛΑΓΗ ΣΚΗΝΟΓΡΑΦΙΑΣ

Ἡ σκηνὴ παρουσιάζει κατωφέρειαν μιᾶς λοφοσειρᾶς, ποῦ διαστίξεται ἀπὸ βράχους, θάμνους καὶ ξηροτοίχους. Ἀπὸ τὸ βάθος ἀκούεται ὁ Μανωλῆὸς τραγουδῶν, φαίνεται δὲ κατερχόμενος καὶ ἐξακολουθῶν τὸ τραγοῦδι του.

Σὲ ψηλὸ βουνὸ
σὲ ριζιμιὸ χαράκι κάθεται ἀετός,
βρεγμένος χιονισμένος ὁ καυμένος
καὶ παρακαλεῖ τὸν ἥλιο ν' ἀνατείλῃ.
Ἦλιε ἀνάτειλε,
ἥλιε λάμψε καὶ δὸς μου
γιὰ νὰ λυώσουνε
τὰ χιόνια ἀπ' τὰ φτερά μου
καὶ τὰ κρούσταλλα
ἀπὸ τὰ ἀκράνυχά μου

(Εἰς τὸ τέλος τοῦ τραγουδιοῦ του φθάνει εἰς τὸ προσκῆνιον. Σταματᾷ καὶ ἐπισκοπεῖ τὸν ὀρίζοντα).

Μανωλῆός.—(μονολογῶν) Ἦντα γινήκανε δ' ἄτζεμπα οἱ δικοί μας ; Πρέπει πῶς κηνυγοῦνε τσοῖ Τούρκους μ' ἀπὸ ποῦ ;

(Ἀκούεται μιὰ φωνὴ ὀπισθεν ἑνὸς βράχου.

Φωνή.—Κοπέλι ! Μωρὲ κοπέλι !

Ὁ Μανωλῆὸς ἐκπλήσσεται καὶ παρατηρεῖ γύρω διὰ ν' ἀντιληφθῆ πόθεν ἡ φωνή.

Φωνή.—Ἐπαὲ μωρὲ κοπέλι ἐπαέ. Ἔλα νὰ σοῦ πῶ.

(Ἐκ τινὸς βράχου προβάλλει μία κεφαλὴ μὲ φέσι),

Μανωληός.— Ἦντα μωρέ !! Τοῦρκος εἶσαι ; Διάλε τσ' ἀποθαμένους σου !

(Ἀρπάζει μίαν πέτραν καὶ ἐτοιμάζεται νὰ τὴν ρίψῃ κατὰ τοῦ Τοῦρκου).

Φωνή.— Στάσου μωρὲ κουζουλέ. Μὴ μοῦ πετάξῃς πέτρα γιατί θὰ σὲ σκοτώσω. Ἐγὼ ἔχω τὸ ρεβολβέρι μου καὶ σὺ δὲν ἔχεις. Μόνο ἔλα νὰ σοῦ πῶ.

Ἐν τῷ μεταξύ ἐσκόπευε τὸν Μανωληὸ ὁ ὁποῖος μὲ ἓν πήδημα ἀχωρώθη ὀπισθεν ἑνὸς τοίχου.

Μανωληός.— Ἦντα θὰ μοῦ πῆς μωρέ ; Κουβέντα θ' ἀνοίξωμε ;

Φωνή.— Ἄκουσέ μου. Εἶμαι Τοῦρκος μουλαζίμης τοῦ στρατοῦ μὰ εἶμαι ντόπιος. Ἦμουνε μὲ τὸ στρατὸ ποῦ βγῆκε σήμερον ἀπὸ τῆς Καλύβης κί' ἐπῆρε τῆς Βαμιανοῦς. Στὸ γυρισμὸ μὰ μπάλα μ' ἤυρε στὸ πόδα καὶ δὲν ἐμπόρουνα νὰ πορπατήξω γιατί τρέχει καὶ πολὺ αἷμα κί' ἐσέρθηκα ὡς ἐπαὲ κί' ἐχώστηκα. Ἐλα νὰ μὲ βοηθήσῃς νὰ γλυτώσω καὶ θὰ σὲ κάμω πλούσιο γιατί μπαμπᾶς μου εἶναι ὁ Μεχμέτ μπέης ὁ Καούρης ὁ λαδομαγατζετζῆς.

Μανωλιός.— Καὶ πῶς θὰ σὲ γλυτώσω γῶ;

Τοῦρκος.— Ἐλα νὰ μὲ βοηθήσῃς νὰ δέσω τὴ πληγὴ κί' ὕστερα θὰ πᾶμε στὸ χωριὸ σου, νὰ μὴ μὲ βρῆ κιανεὶς ἄλλος ἀπὸ τῆς δικούς σας καὶ μὲ σκοτώσῃ. Ἀπὸ τὸ χωριὸ θὰ μὴνύσω γῶ στὴν ἐπιτροπὴ σας καὶ τοῦ μπαμπᾶ μου πῶς μὲ γλύτωσες καὶ θὰ σοῦ δώσῃ ὅσες λίρες θέλεις.

(Ὁ Μανωληός μένει πρὸς στιγμὴν σκεπτικός. Ἀντιλαμβάνεται καὶ τὴν μειονεκτικὴν του θέσιν διότι ὁ Τοῦρκος εἶναι ἀχωρωμένος καὶ τὸν σκοπεύει διαρκῶς μὲ τὸ ρεβόλβερ του).

Μανωληός.— Νὰ κάμω ἔτσά ποῦ λέεις ! Μὰ πεταξέ μου τὸ ρεβόλβερ.

Τοῦρκος.— Νὰ στὸ πετάξω. Μὰ δός μου πρῶτα τὸν λόγο σου πῶς δὲν θὰ μὲ πειράξῃς καὶ θὰ μὲ βοηθήσῃς. Καὶ θὰ στὸ πετάξω, μὰ θὰ τ' ἀδειᾶσω πρῶτα.

Μανωληός.— Ἀδειασέ το καὶ πεταξέ μου το. Καὶ σοῦ λέω ἀντρίστিকা πῶς θὰ κάμω ὅ,τι μοῦ λέῃς κί' ὅ,τι μπορῶ νὰ σὲ γλυτώσω.

(Ὁ Τοῦρκος ἀφαιρῆ τὰς σφαῖρας ἀπὸ τὸ ρεβόλβερ καὶ τὸ πετᾷ πρὸς τὸν Μανωληὸ ὁ ὁποῖος τ' ἀρπάζει καὶ μ' ἓνα πήδημα εὐρίσκειται πλησίον τοῦ πληγωμένου).

Τοῦρκος.— Μόνο τὸ σπαθὶ μου δὲ σοῦ δίδω.

Μανωληός.— Φύλαξε τὸ σπαθὶ σου, μὰ ἔχω κί' ἐγὼ τὸ δικό μου καὶ κόβει καλλίτερα ἀπὸ τὸ δικό σου. Κί' ἔχεις καὶ τουφέκι δὰ αἶ!!! Μὰ ποῦ εἶσαι δὰ βαρυσμένος;

Τούρκος.—Νά, έπαέ στον πόδα, και δέν μπορώ νά ποπατήξω. Τρέχει και πολύ αίμα και δέν έχω πράμμα νά τό δέσω.

Μανωληός.—Στάσου, μωρέ κακοροίζικε, νά τό δέσωμε μέ τή ζώνη μου. (Και άμέσως αρχίζει νά ξετυλίγη τή ζώνη του). Μόνο σχίσε τό παντελόني σου μέ τό μαχαίρι μου. Νά!

(Του δίδει τό μαχαίρι του και ό Τούρκος σχίξη τό παντελόني του και φαίεται ή πληγή).

Μανωληός.—Στάσου μωρέ κακοροίζικε νά τό δέσωμε πρώτα από πάρα πάνω για νά στέσωμε τό αίμα νά μην κατεβαίνη (Σχίζει τήν ζώνη του εις δύο κατά μήκος και περιτυλιγουν τό πόδι άνωτέρο τής πληγής).

Μανωληός.—Νά γρηνιαζη θέλει δά ή Δεσποινιά μας για τή ζώνη μά δέν πειράζει, εκείνη θα μου ύφάνη άλλη.

Τούρκος.—Έγώ θα σου κάμω μεταξωτή.

Μανωληός.—Και ήντα δέν τή πούλησα γώ!..

Μόνο στάσου δά νά παστρέψωμε και τήν πληγή από τά αίματα. "Έχεις πράμμα μαντήλι :

Τούρκος.— Δέν έχω.

Μανωληός.—Νά σκίσωμε τό δικό μου. (Αφαιρεί τό μαντήλι του από τό κεφάλι του και τό σχίζει εις δύο).

Τούρκος.—Στάσου, δός μου πρώτα τή χέρα σου. (Δίδουν τās χείρας) Και πώς σε λένε :

Μανωληός.—Κι' έσένα :

Τούρκος.—Χουσείν μπέη!

Μανωληός.—(Γελών). Μπέης εισαι κιόλας ;! Κι' ήντα τό θέλεις μωρέ κακόροικε τό μπηλίκι στα χάλια πουσαι ;

Χουσ.—Λέγε με μόνο Χουσεϊνάκη.

(Ό Μανωληός βρέχει τό μανδηλι με κρασι και πλύνει τήν πληγή.

Μανωληός.—Νά βάλωμε δά και πράμμα πάνω νά μην κοληση ή ζώνη. Νά βρω κάμποσα φύλλα.

(Κόπτει όλίγα φύλλα από ένα σχοινον, τά βρέχει με κρασι και τά επιθέτει επί τής πληγής!! "Επειτα αρχίζει νά τήν δένη με τήν ύπόλοιπον ζώνην αντί επιδέσμου).

Μανωληός.—Και σαν εισαι ντόπιος πως εγίνηκες μουλαζιμης ;

Χουσεϊνάκης.—'Εσπούδαξα στην Πόλι στο σχολειο του Σουλτάνου που βγαίνουνε αξιωματικοι και που κάθε χρόνο διαλέγουνε πέντε πλουσιοκόπελα από τήν Κρήτη και τά σπουδάζει ό Σουλτάνος χωρίς νά πλερώνουνε γιατί πλερώνει ό ίδιος τά έξοδα.

Μανωληός.—Σαν νά πουμε ό Σουλτάνος ειναι νονός σου!

Χουσεϊν.—'Επάνω-κάτω, 'Εφέτος έξεσκόλισα και βγήκα

ἀξιωματικὸς καὶ ἔτσά βρέθηκα μὲ τὸ ταμποῦρι μου τῆ Καλύβης κι' ἐπήγαμε κι' ἐπήραμε τῆ Βαμιανούς. Στὸ γυρισμὸ ἐβαρίστηκα γιατί ὁ πασσᾶς μᾶς ἄφηκε μὴ ἑκατοστῆ τὰ πολεμοῦμε γιὰ νὰ φύγουνε οἱ πολλοί. Καὶ θαρρῶ πῶς ἀπὸ σοὶ ἑκατὸ δὲν ἀπόμεινε κανεὶς μόνο σκοτωθῆκανε.

Ἐγὼ ἐβαρίστηκα κι' ἐσέρθηκα ὡς ἐπάε.

Καὶ σένα ποιὸς εἶναι ὁ μπαμπᾶς σου ;

Μανωλῆς.—Ὁ μπαμπᾶς μου εἶναι ἀποθαμμένος καὶ τὸν ἔλεγαν Μαστρονικολάκη. Μὰ ἔχω δυὸ ἀδέρφια μεγαλύτερα ποῦ ἦτανε κι' ἐκεῖνοι ἐπάε στοῦ Τσιβαρᾶ ἀπὸ τὴν ἀρχή. Μὰ ἐδὰ πρέπει νὰ κυνηγοῦνε κι' ἐκεῖνοι τὸ στρατό σας, γῆ θά πήγανε στοῦ Βάμου.

Χουσεῖν.—Καὶ σύ ποῦ πήγαινε ἔτσά ξαρμάτωτος ;

Μανωλῆς.—Μὰ ἔλεγα δὰ πῶς θά βρῶ κιανένα Τοῦρκο νὰ τοῦ πάρω τὸ δικό του. Κι' ἐπαράγγειλέ μου κι' ἡ μάννα μου νὰ στή πάω ἓνα Τοῦρκο ζωντανό,

Χουσεῖνάκης.—(γελῶν). Νὰ ποῦ τὸν ἡῦρες Μανωλῆ καὶ τὸ ζωντανό καὶ τὸ τουφέκι του καὶ ῥεβολβέρι ἀκόμα.

Μανωλῆς.—Ναῖσκε ! Μὰ δὲν κάνεις δὰ ἀπατός σου γιὰ τὴ δουλειά ποῦ τὸν ἤθελε.

Χουσεῖνάκης.—Καὶ γιὰ ποιὰ δουλειά τὸν ἤθελε ;

Μανωλῆς.—Νὰ κουβαλῆ νερό ! Μὰ ἤθελε τάξε ἓνα νιζάμη ἀνατολίτη. Μὰ τὴν ἀφεντιά σου ποῦ εἶσαι ντόπιος καὶ μπέτης δὲν θά σὲ βάλῃ σ' ἔτσά δουλειά.

(Ἐν τῷ μεταξύ εἶχε τελειώσει ἡ ἐπίδειξις τῆς πληγῆς).

Πιὲ δὰ καὶ μιὰ σταλιά κρασί νὰ δυναμώσης. Μπορεῖ νὰ πεινᾶς κιόλας.

Χουσεῖν.—(Πίνει κρασί ἀπὸ τὸ φλασκί). Νηστικοὶ φύγαμε πρωτὶ-πρωτὶ.

(Ὁ Μανωλῆς βγάζει ἀπὸ σακοῦλι του ψωμί καὶ τυρὶ καὶ τρώγουν καὶ οἱ δύο) Ἐφρεῖς μωρὲ Μανωλῆ πῶς ἐμεῖς οἱ ντόπιοι ἀγαπιούμαστε μεταξύ μας ;

Μανωλῆς.—Κι' ἦντα δὲν ἔχομε ἐμεῖς πρᾶμμα μαζή σας στὴ ντόπιους. Μόνο μὲ τὸ Σουλτάνο.

Χουσεῖν.—Καὶ γιάντα μὲ τὸ Σουλτάνο;

Μανωλῆς.—(ἐκπλησσομένης) Μὰ ὁ Σουλτάνος δὲν εἶναι Κρητικὸς ! μουδὲ ξέρομε ἀπὸ ποῦ εἶναι τὸ σοῖ του. Ἦντα θέλει ἀπὸ μᾶς καὶ στέλνει στρατό καὶ σᾶς ἀπανοβάνη καὶ σᾶς σοὶ ντόπιους νὰ σκοτωνομέστανε.

Γιάντα δὲ μᾶς ἀφήνει καὶ μᾶς νὰ γενοῦμε ὅ,τι θέλομε;

Χουσεῖν.—Μὰ ἔτσά ναι τὰ βασίλεια μωρὲ Μανωλῆ.

Μανωλῆς.—Μὰ δὲν τὸν ἐβάλαμε μεῖς βασιλῆᾶ μας ! Ποιὸς τὸν ἐκάλεσε; Ἐμεῖς ἔχομε δικό μας βασιλῆᾶ. Ἄς μᾶς ἀφίση νὰ κάνομε ὅ,τι θέλομε κι' ἐκεῖνος ἄς πάη νὰ βρῆ τὸ

Βασιλείῳ του, στὴν Κόκκινη Μηλιά ἀπὸ κειὰ ποῦρθε.

Χουσεῖν.—Μὰ θέλετε νὰ πᾶτε νὰ ἐνωθῆτε μὲ τὴν Ἑλλάδα μὲ ἄλλο βασιλεῖο.

Μανωλῆός.—Κι' ἦντα τότε νοιάζει ἐκεῖνο; Θὰ ἐνωθοῦμε βέβαια γιατί ἡ Ἑλλάδα εἶναι, δική μας, εἶναι αἷμα μας, καὶ οἱ γονιοὶ μας κι' οἱ παπουλῆδες μας τὴ ζυμώσανε μὲ αἷμα καὶ μὲ κόκαλα ὡς ποῦ νὰ τονε ζυγώξουνε κι' ἀπὸ κεῖ. Καὶ σὰν ἐκάμαμε οὔλοι μαζὴ δικό μας βασιλεῖο γιάντα νᾶμαστε μεις ἀπ' ὄξω; Οὔλοι οἱ τόποι ἀπὸ τὴν Κόκκινη Μηλιά ὡς τὴν Κρήτη ἦτανε δικοὶ μας καὶ θὰ τοσοὶ πάρωμε οὔλους ὀπίσω νὰ ἡσυχάσωμε καὶ μεις στὸ σπῆτι μας, μὲ τὸ βασιλεῖα μας καὶ τὰ βασιλόπουλα τὰ δικά μας, ὄχι τὰ δικά του.

Χουσεῖν.—Καλὸ Μανωλῆό. Σὰν τὸν ἰδῶ θὰ τοῦ τὰ πῶ!

Μανωλῆός.—Ναῖσκει! Νὰ τοῦ τὰ πῆς καὶ νὰ τοῦ πῆς καὶ χαιρετίσματα ἀπὸ τὸ Μανωλῆό καὶ πῶς ἐδὰ ποῦχω κι' ἐγὼ τουφέκι ἄσχημα θὰ τὰ ξεμπλέξη μαζὴ μου.

Χουσεῖν.—Μὰ φυσέκια που θὰ βρίσκετε; θὰ μπορῆ νὰ σὰς στείλῃ ἡ Ἑλλάδα;

Μανωλῆός.—Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἀκόμη φτωχὴ καὶ δὲν μπορεῖ. Μὰ μεις θὰ πέρνωμε καὶ τουφέκια καὶ φυσέκια ἀπὸ τὴ δικούς σας, στρατιώτες. Νὰ δὰ που πῆρα κι' ἐγὼ σήμερο!

Κι' ἀπὸ ψωμί; δὲν μᾶς νοιάζει γιατί ὄντες δὲν ἔχομε τρῶμε κι' ἀγριόχορτα.

Πιὲ δὰ ἀκόμα μιά σταλιά κρασί καὶ νὰ πναίνωμε.

Χουσεῖν.—Ναὶ πηγαίνωμε γιὰ τὸ χωριό σου νὰ μὴ μᾶς βροῦνε καὶ πρᾶμα ἄλλοι.

Μανωλῆός.—Μὴ φοβᾶσαι, καὶ σὰν εἶσαι μαζὴ μου δὲν σὲ πειράζει κανεὶς, γιατί μὲ γνωρίζουνε καὶ πρέπει νὰ σκοτώσῃ πρῶτα ἐμένα κι' ὕστερα νὰ γκίξῃ καὶ μιά σου τρίχα.

(Ὁ Μανωλῆός μαζεῦει τὰ ὑπολείματα εἰς τὸ σακοῦλι του, τὸ περνᾷ εἰς τὴν ράχι του, ζώνεται τὰ φυσεκλίκια, περνᾷ καὶ τὸ τουφέκι εἰς τὸν ὄμον του καὶ τὸ ρεβόλβερ εἰς τὴν μέση του.)

Μανωλῆός.—Νὰ πηαίνωμε δὰ. Μὰ ἄτζεμπα θὰ μπορῆς νὰ πορπατῆς;

Χουσεῖν.—Δὲν τὸ πιστέβγω...

Μανωλῆός.—Νὰ σὲ σηκάσω τὸ λοιπός, κι' ἂν βροῦμε πάρα πάνω κανένα ζωντανό θὰ τὸ πάρωμε νὰ καρβαλικάψῃς. Μὰ πρέπει νὰ βγάλῃς τὴ στολὴ καὶ τὸ φέσι σου νὰ μὴ σὲ δῆ κιανεὶς ἀπ' ἀλάργο καὶ μᾶς ἐπαίξῃ.

Χουσεῖν.—Δίκηο ἔχεις Μανωλῆό,

(Ὁ Χουσεῖνάκης βγάζει τὸ φέσι του καὶ τὴ στολὴ του τὴν ὁποῖαν ρίπτει ἀνάποδα εἰς τὴν ράχην του ὁ Μανωλῆός ἀφ' οὗ ἔβαλε καὶ τὸ φέσι εἰς τὸ σακοῦλι του. Κατόπιν σηκώνει εἰς τὴν πλάτην του τὸν Χουσεῖνάκι καὶ ξεκινοῦν τὸν ἀνήφορο.)

Χουσ.—Θά κουρασθεῖς μωρὲ Μανωλιό.

Μανωλῆς.—Μὰ δὲν εἶσαι δὰ καὶ βαρὺς, μουδὲ ζυγιάζεις παρὰ πάνω ἀπὸ ἓνα ἀρνὶ καὶ σ' ἔμπεψε κι' ὁ Σουλτάνος νὰ μᾶς ἐκυνηγᾶς στὰ βουνά!

Χουσεῖν.—Πρέπει νᾶναι χοντροὶ ὅσους στέλνει;

Μανωλῆς.—Οἱ δὰ δὲν εἶπα χοντροί. Μὰ πρέπει νᾶναι λιγάκι ψημένοι. Ἄπατός σου εἶσαι ἀκόμη ἀκάτεχο κοπέλι. Μὰ ἀπὸ τῆ κουβέντα ποῦ κάμαμε ἐκατάλαβα πῶς τὸ λέει ἡ καρδιά σου, κι' ὁ νοῦς σου, γιατί τὰ κατάφερες καλὰ ἔτσα ποῦ μοῦ μίλησες.

Χουσεῖν.—Ἄλάργο ναι τὸ χωριό σου Μανωλῆ;

Μανωλῆς.—Τσῆ Κάμπους θά πᾶμε, κι' εἶναι μιάμισυ ὥρα, μὰ εἶναι ὄλο ρίζωμα.

Χουσεῖν.—Ἦντα θά πῆ ρίζωμα;

Μανωλῆς.—Ἀνήφορος, ἐπάνω σ' ἐκεῖνο τὸ βουνό εἶναι. Θά πᾶμε σιγά-σιγά μὰ δὲ μᾶς ἐζυγώνει κανεὶς.

ΑΛΛΑΓΗ ΣΚΗΝΟΓΡΑΦΙΑΣ

(Ἡ σκηνὴ πάλιν εἰς τὸ σπήτι τοῦ Μανωλῆ. Ἀπὸ τὸν δρόμο φαίνεται ὁ Μανωλῆς φορτωμένος τὸν Χουσεϊνάκη.

Μανωλῆς.— (Φωνάζει μακρόθεν) Μανάκι! Αἱ Μανάκι! Πρόβαλε δὰ κ' ἔφερά σου τῆ παραγγεῖλαι! (Πλησιάζει εἰς τὴν θύραν).

Κατεριώ.— (Ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς οἰκίας τῆς). Ἦντα μούφες μωρὲ Μανωλῆ μου; (Ἐξέρχεται εἰς τὴν ἐξώθυραν καὶ βλέπει κατάπληκτος τὸν Μανωλῆ φοριωμένον καὶ ἔνοπλον).

Ματωλῆς.—Ἐφερά σου, μανάκι μευ ἓναν Τοῦρκο ζωντανό ποῦ μοῦ παράγγειλες. Μὰ δὲν εἶναι αὐτός γιὰ νερό γιατί ναι μπέης ἀληθινός καὶ ντόπιος ἀπὸ σόι.

(Ἐισέρχεται καὶ ἀποθέτει μὲ προσοχὴν τὸν Χουσεϊνάκη εἰς μίαν πεζούλα).

Εἶναι μουλαζίμης στὸ στρατό, μὰ εἶναι ντόπιος ἀπὸ τὰ χανιά τοῦ Μεχμέτ μπέη, τοῦ Κασούρη γιυός. Ἦτανε βαρισμένος καὶ τὸν ἤυρα χωσμένο σ' ἓναν τοῖχο καὶ θάτανε ἀποθαμένος γιατί ἔτρεχε αἷμα ἀπὸ τὴν πληγὴ του. Μὰ τῆ δέσαμε!

Σιάξε μὰ κοιμητὲ νὰ τὸν ξαπλώσης. Δός του καὶ μὰ κούπα γάλα γιατί ἦτανε τσητικὸς ὁ κακοροϊζικός. Ἐγὼ θά πεταχτῶ νὰ δῶ ἂν εὐρῶ ἓνα γιατρό νὰ τὸν ἐφέρω.

(Ἡ Μάννα καὶ ἡ Δεσποινὴ σταυροκοποῦνται καὶ σπεύδου νὰ ἔτσιμάσου κρεβάτι εἰς τὴν πεζούλα ὅπου τοποθετοῦν κουβέρτες κρητικὲς καὶ καθαρὰ σεντόνια, καὶ ξαπλώνου μὲ προσοχὴν τὸν Χουσεϊνάκη. Ὁ Μανωλῆς ἔχει φύγει. Ἡ Μάννα του φέρει ἓνα ποτήρι γάλα στὸν Χουσεϊνάκη).

Κατεριώ.—Πιέ τὸ μπέη μου, καὶ ὡς τόσο θά σφάξω μὰ

ὄρθα, νά σοῦ τή βράσω νά πιῆς ζουμί καί νά φάης νά συνεφέρης. Συλλογιάζομαι καί τή κακοροϊζικη τή νενέ σου ἦντα θά κάνη σάν τση ποῦνε πῶς δέν ἦσουνε μαζή μ' ἐκείνους ποῦ γυρίσανε...

(Ἡ Μάννα καί ἡ Δεσποινῶ εἶναι δακρυσμένες).

Χουσ.—Θά τση μηνύσωμε σταυρομάννα πῶς εἶμαι ζωντανός καί πῶς ἔπεσα σέ καλά χέρια.

Κατεριῶ.—Θά τση μηνύσωμε γυιέ μου. Καί μεῖς θά σέ γειάνωμε καί θά σέ στείλωμε σίγουρα νά μὴν σοῦ μιλήση μουδὲ νά σέ πειράξῃ κιανεῖς.

Χουσ.—Θά πάμε μαζή καί θά πάρωμε καί τὸ Μανωληθὸ ποῦ μ' ἐγλύτωσε νά τὸν δοῦνε. Ὡς τόσο ἔχω αὐτὴ τσέπη μου ἑπτὰ λίρες, νά σοῦ τση δώσω νά πέρνωμε ὅτι χρειάζεται ὡς ποῦ νά γίνω καλά καί νά μοῦ στείλῃ ὁ μπαμπᾶς μου κι' ἄλλες.

Κατεριῶ.—"Ὅσκες μπέη μου! Φύλαξε τὰ ρεάλια σου. Ἐμεῖς δέν ἔχομε τὸ σπῆτι μας μουδὲ μαγέρικο μουδὲ κάμερες νοικιάζομε. Θά μείνης ἐπαὲ καί θά διαφεντέψωμε σάν παιδί μας νά μὴν σοῦ λείψῃ πρᾶμμα, ὡς ποῦ νά σέ στείλωμε στὴ μάννα σου, γιατί εἶμαστε νοικοκύρηδες καί ἔχομε καί ὄρθες νά σοῦ σφάζωμε καί γάλα ἀπὸ τὰ ὠζᾶ μας, νά μὴν σοῦ λείψῃ πρᾶμμα νά δυναμώσης. Εἶμαι κι' ἐγὼ μάννα καί καταλαβαίνω τὸν πόνο τση δικῆς σου.

(Ὁ Χουσεϊνάκης δακρῦζει).

Μανωληθός.—(Ἐπιστρέφων καί συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ). Ἡῦρα δὰ τὸ κύριο γιατρό ποῦ ἦτανε ἀρρωστημένος καί δέν ἐπῆγε στὸ πόλεμο.

(Ὁ ἱατρός πλησιάζει, χαιρετᾷ τὴν Κατεριῶ καί τὴν κόρη της).

Ἱατρός.—Μουσαφίρηδες σοῦ κουβάλησε ὁ Μανωληθός μοῦ λέει. (Πρὸς τὸν Χουσεϊνάκη). Καλημέρα μπέη μου.

Χουσεῖν.—Καλημέρα γιατρέ. Ἐτσά τανε τση μοίρας ν' ἀλθῶ μουσαφίρης καί σ' αὐτὰ τὰ χάλια.

Ἱατρός.—Τί νά κάνωμε μπέη μου. Αὐτὴ ναι ἡ τύχη τοῦ πολέμου. Μὴν στενοχωρεῖσαι ὅμως καί πολὺ γιατί ἔπεσες σέ καλά χέρια.

(Ἐν τῷ μεταξὺ ἀνοίγει τὸν ἐπίδεσμον, ἐξετάζει τὴν πληγὴν, τὴν καθαρίζει μὲ κρασί, ἐπιθέτει γάζες ποῦ ἐκρατοῦσε μαζή του, κάνει νέον ἐπίδεσμον ἀπὸ ὕφασμα ποῦ τοῦ ἔφερε ἡ Δεσποινῶ).

Ἱατρός.—Εὐτυχῶς δέν εἶναι πειραγμένο τὸ κόκαλο καί ἡ μπάλα ἔφυγε ἀπὸ τὸ πίσω μέρος καί δέν ἔμεινε μέσα. Δέν εἶναι σπουδαῖο πρᾶμμα ἡ πληγὴ του καί σέ δέκα ἡμέρες θά εἶναι καλά. Ἐχει ὅμως ἀνάγκη ἀπὸ ἀνάπαυσι καί τροφή νά δυναμώσῃ. Καλὰ ἐκάματε καί τὸ δέσατε γιὰ νά σταματήσῃ ἡ

αίμορραγία και ποῦ ἐπλύνατε τὴν πληγὴ καὶ μὲ κρασί. Μπράβο Μανωλῆ. Βλέπω πῶς κάνεις καὶ γιὰ γιατρός.

Μανωλῆς.— Ἐτσά δὰ μικροπράγματα τὰ κατέχω γιὰτί τυχαίνει νὰ σκοντάψῃ κιαμιὰ φορὰ κιανεὶς εἰς τὸ βουνό καὶ νὰ ξεματώσῃ καὶ πρέπει νὰ δέσῃ μονομιᾶς τὴ πληγὴ καὶ σὰν τὴ πλύνῃ λιγάκι μὲ κρασί.

Ἴατρός.— Πολὺ σωστά. Ἄντιο μπέη μου Ἐγὼ θὰ ἔρχομαι κάθε ἡμέρα ν' ἀλλάζω τὴ πληγὴ Χουσεῖν.— Εὐχαριστῶ πολὺ γιατρέ.

Ἴατρός.— Καλὸ βράδυ σας. (Φεύγει).
Χουσεῖν.— (δακρυσμένος.) Ἄχ σταυρομάννα!... Γιάντα νὰ σκοτωνομέστανε,

Κατεριώ.— Ἦντα νὰ κάμωμε παιδί μου; Ἐτσά ναι τὰ πράγματα. Δὲν φταίμε ἐμεῖς. Φταίει ὁ Σουλτάνος ποῦ δὲ μᾶς ἀφήνει νὰ ζήσωμε σὰν ἄνθρωποι κι' ἐμεῖς. μόνο ἀπανωβάνει καὶ σὰς τοῖι ντόπιους.

Μανωλῆς.— Εἶπα του τοδὰ κι' ἐγὼ Μανάκι. Εἶπα του νὰ πῆ καὶ χαιρετίσματα στὸ νονό του τὸ Σουλτάνο κι' ἀπὸ μένα καὶ πῶς πρέπει νὰ μᾶς ἐπαραιτήσῃ καὶ νὰ πάῃ στὴ Κόκκινη Μηλιά.

Κατεριώ.— Νὰ πάῃ Μανωλῆ μου ἐκεῖα ποῦ εἶναι ὁ τόπος του. Κι' ἐμεῖς θὰ κρατήξωμε τοῖι ντόπιους καὶ θὰ περάσωμε σὰν ἀδέρφια μὲ τὸ δικό μας Βασιληᾶ ποῦ εἶναι τίμιος καὶ καλὸς καὶ θὰ μᾶς ἀγαπᾶ οὐλοὺς σὰν παιδιά του. Κοιμήσου δὰ μπέη μου κι' ὡς ποῦ νὰ ξυπνήσῃς θάχω βρασμένη καὶ τὴν ὄρθα νὰ φάῃς καὶ μὴ σὲ νοιάζῃ πρᾶμμα.

Μανωλῆς.— Καὶ σὲ δέκα μέρες θὰ χορέψωμε μαζῆ στὸ πλάτανο, στὴ πλατέα μας ποῦ μαζώνουνται οὐλοὶ κάθε Κυριακῆ.

Χουσ.— Νὰ χορέψωμε Μανωλῆ.

(Προβάλλει ἀπὸ τὴν ἐξώθυραν ἢ Ἐργινιώ· τὴν βλέπει ἢ Κατεριώ καὶ σπεύδει ἔξω ἀπὸ τὴν ἐξώθυραν.)

Κατεριώ.— Ἦντα ναι κοπελιά μου;

Ἐργινιώ.— (Συγκεκινημένη) Εἶδα τὸ γιατρό κι' ἔφευγε ἀπ' ἐπαὲ κι' ἐκτόπησε ἡ καρδιά μου. Ἐβαρίστηκε κιανεὶς; Ἦρθε ὁ Μανωλῆς;

Κατεριώ.— (γελῶσα) Ἦρθε, παιδί μου, ἦρθε. Κι' ἔφερε κι' ἓνα Τοῦρκο βαρισμένο, κι' ἐκεῖνον εἶδε ὁ γιατρός.

Ἐργινιώ.— Καὶ ποῦ τὸν ἤρε το Ἰοῦρκο ὁ Μανωλῆς;

Κατεριώ.— Στὸ πόλεμο. Μὰ στάσου νὰ τὸν ἐφωνάξω νὰ σοῦ τὰ πῆ. Αἱ! Μανωλῆ! Ἐλα πρόβαλε νὰ σὲ δῆ ἢ κοπελιά ποῦ σ' ἀγαπᾶ λέει!

Μανωλῆς.— Ἀγαπῶ τὴνε δὰ κι' ἐγὼ, μὰ ἦντα νὰ τὴ

κάμω ποῦ μοῦ λέει ἡ Δεσποινιώ πῶς πρέπει νά μεγαλώσωμε πρῶτα; Μά στάσου κι' ἔρχομαι!

(Ὁ Μανωληός εἰσέρχεται εἰς τὸ σπήτι, φορεῖ τὰ φυσεκλήκια περνᾷ τὸ ρεβόλβερ καὶ τὸ σπαθί εἰς τὴν ζώνην του ἀρπάζει καὶ τὸ τουφέκι καὶ ἐμφανίζεται πρὸ τῶν δύο γυναικῶν. Ἡ Κατεριώ γελά ἡ δὲ Ἐργινιώ μένει ἔκθαμβος.

Ἐργινιώ. Ποῦ τᾶβρες οὐλα τουτανά Μανωληό;

Μανωληός.—(ὑπερηφάνως) Ἐκεῖά ποῦ τὰ βρίστουνε οἱ ἄντρες! Ἔφερα κι' ἓνα Τοῦρκο ζωντανό ποῦ μοῦ εἶχε παραγγεῖλια τὸ Μανάκι μου. Θέλεις νά πάω νά σοῦ φέρω κι' ἑσένα καμπόσους;

Ἐργινιώ.—(γελῶσα) Ὅσκει! Ἐγὼ μόνο ἑσένα θέλω.

Μανωληός.—Ἐδὰ ποῦ ἀρματώθηκα κι' ἐγὼ κι' ἐγίνηκα ἄντρας σωστός, θὰ δοῦμε ἡντα θ' ἀποκάμωμε.

Κατεριώ.—(γελῶσα πάντοτε) Ἐχετε ὑπομονή καὶ σέ δυὸ μῆνες ποῦ θὰ στεφανώσωμε τὴ Δεσποινιώ μας, θὰ κουβεντιάσω μὲ τὴ μάνα σου κι' ἂν θέλη κι' ἐκεῖνη θὰ σᾶς ἀρραβωνιάσωμε.

Ἐργινιώ.—(Περιχαρῆς) Θέλει μανάκι μου! Θέλει!

Μανωληός.—Τόκα λοιπὸς Ἐργινιώ (τείνων τὴν χεῖρα).

Ἐργινιώ.—Τόκα Μανωληό. (Δίδει τὴν χεῖρα της).

ΑΥΛΑΙΑ

ΠΡΑΞΙΣ Β΄.

16 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1896

(Ἡ σκηνὴ εἰς τὴν πλατείαν τοῦ χωριοῦ. Ἡ σκηνογραφία δεῖκνυε εἰς τὸ μέσον ἕνα μεγάλο δένδρον πλατάνου. Εἰς τὰ ἀριστερὰ φαίνεται ἡ πρόσοψις τῆς ἐκκλησίας καὶ δεξιὰ ἡ εἴσοδος τοῦ καφφενείου. Πέριξ μερικὲς πεζοῦλες καὶ εἰς διάφορα μέρη τῶν πλευρῶν τραπέζια καὶ καρέκλες.

Παρέες ἐνόπλων κάθηται εἰς τὰ διάφορα τραπέζια καὶ διασκεδάζουν. Εἰς μίαν παρέαν κάθηται ὁ Κωστ. Μᾶνος εἰς εὐρύτατον κύκλον πολεμιστῶν Κρητῶν καὶ ὀπλαρχηγῶν καὶ μεταξὺ αὐτῶν ὁ Πέτρος Μᾶνος, ὁ Μαυρομιχάλης, ὁ παππᾶ-Μαλέκας κλπ.

Ἐνας ὄμιλος χορεύει εἰς τὸ κέντρον συρτόν με συνοδείαν τῆς λύρας. Κατόπιν ἄλλος ὄμιλος χορεύει σοῦσταν. Διακοπτομένου τοῦ χοροῦ ἀρχίζει ἕνας πολεμιστῆς εἰς μίαν παρέαν νὰ τραγουδῇ τὴν «ὄλον» κτιάν τῆς Κρήτης» καὶ νὰ ἀκολουθοῦν οἱ ἄλλοι εἰς τὴν ἀντιστροφὴν.

Ἐνας μόνος. Ἐδῶ ποῦ στή φτέρη
τ' ἀηδόνι πλανᾶται
νὰ στήσωμε ἑλάτε
ἀδέλφια χορὸ

Καὶ πάλι στὰ πρῶτα
τοῦ ἡλίου διαμάντια
ριχνόμεστ' ἀγνάντια
σὲ Τούρκων σωρὸ

Ὁ μόνος Ἀπὸ φλόγες ἡ Κρήτη ζωσμένη
τὰ βαρεῖά της τὰ σίδερα σπᾶ
καὶ σὰν πρῶτα κτυπιέται κτυπᾶ
καὶ γοργῇ κατεβαίνει.

Ὅλοι μαζῇ Μὲ μεγάλο θεῶρατο δόρι
ἄλλη νοιᾶτα πετᾶ καὶ ζωῇ
μὲς τὴν τόση φωτιά καὶ βοῇ
τρέμουν δάση καὶ ὄρη.

Ὁ μόνος Γιὰ Ἑλλάδα ἐνωμένη μεγάλη
θὰ ριχνώμαστε μὲς στή φωτιά
κι' ἡ φωνὴ μας θὰ βροντᾶ εἰς τὸν κόσμον
Ζήτω ἡ ἔνωσις Ζήτω ἡ ἐλευθερία

Ὅλοι μαζῇ ὡς ἀντιστροφὴν Κτύπα κτύπα τῆς θάλασσας Σοῦλι
κτύπα κόρη γλυκεῖά τοῦ γιालοῦ
ἔδῶ ἄνδρες παλεύουν ἄλλοῦ
ζοῦν γυναῖκες μας δοῦλοι

Ὅλοι φωνάζουν «Ζήτω ἡ μεγάλη Ἑλλάδα μας»

(Προσέρχεται ὁ Γ. Μουρούζης μετὰ δύο Κρητῶν ἐνόπλων καὶ συνοδεύει τὴν τελευταίαν στροφὴν καὶ τὴν ζήτησκαυγὴν. Πλησιάζει εἰς τὸ τραπέζι τοῦ Μᾶνου.

Κ. Μᾶνος.—Μὰ ἔλα λοιπὸν Γεώργο. Τὸ γλέντι ἀνάψε καὶ σὺ λείπεις.

Μουρούζης.—(χαιρετᾶ πρὸς τὰ ἄλλα τραπέζια διὰ νευμάτων μακρόθεν καὶ κάθεται πλησίον τοῦ Μάνου)

Ναὶ ἐκοιμήθηκα λίγο περισσότερον.

Κ. Μᾶνος.—Χθὲς μὲ τὴν φασαρία τοῦ γάμου δὲν ἐπρολάβαμε νὰ ποῦμε τίποτε. Πές μας πῶς πέρασες; Ποῦ ἐπήγες εἰς τὸ διάστημα τῶν δυόμισυ μηνῶν;

Μουρούζης.—Ναὶ. "Ὅπως εἶδες ἔφθασα τὴν τελευταίαν στιγμὴν διὰ νὰ παρευρεθῶ εἰς τοὺς γάμους καὶ ν' ἀλλάξω κι' ἐγὼ τὰ στέφανα τῆς Δεσποινίδος ὅπως εἶχαμε ὑποσχεθῆ. Ἐπήγα εἰς διάφυρα χωριὰ τοῦ Ἀποκορώνου καὶ ἔφθασα ἕως τὰ Σφακιά. Εἶμαι ἐνθουσιασμένος. Τὶ ὠραῖα μέρη! Τὶ μεγαλεῖον ἀγρίας φύσεως. Ἀλλὰ καὶ τί λαὸς! Τὶ μεγάλες καρδιές! Τὶ φιλοξένια! Πόσες ἐκδηλώσεις ἀγάπης. Πόσες περιποιήσεις! Ἀλλὰ καὶ τί ἐνθουσιώδης λαὸς εἰς τὴν ἰδέαν τῆς Πατρίδος καὶ πόση λατρεία διὰ τὴν Ἑλλάδα, τὴν ὁποῖαν ὅλοι ὄνειρεύονται ἡνωμένην καὶ μεγάλην! Πόσον θὰ ἤθελα νὰ ζήσω ὅλην μου τὴν ζωὴν εἰς τὴν ἀγρίαν αὐτὴν φύσιν καὶ μὲ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους! Προχθὲς ἔλαβα τὸ σημείωμα ποῦ μοῦ ἔστειλες ὅτι οἱ γάμοι ἐπρόκειτο νὰ γίνουν χθὲς καὶ ἔσπευσα νὰ ἔλθω. Σεῖς πῶς τὰ περνᾶτε; Τὶ ἐντυπώσεις ἔχουν καὶ οἱ ἄλλοι;

Κ. Μᾶνος.—Καὶ οἱ ἄλλοι προχθὲς ἦλθαν. Εἶχαμε πάει ὅλοι μαζῆ ἕως τοὺς Λάκκους κι' ἐβγήκαμε καὶ εἰς τὴν Ὀμαλόν, ἓνα θαυμάσιον ὄροπέδιον καὶ ἐφθάσαμεν ἕως τὸ Σέλινον. Πανταχῶς θερμὴ ὑποδοχὴ καὶ ἐκδηλώσεις φιλοξενίας καὶ ἀγάπης ὅπως τὰ λέγεις καὶ σὺ. Ἐγὼ ἦλθα πρὸ πέντε-ἕξι ἡμερῶν διότι μὲ ἐξέλεξαν πληρεξούσιον εἰς τὴν Συνέλευσιν καὶ ἔπρεπε νὰ εἶμαι ἐδῶ. Μάλιστα ἡ Συνέλευσις ἀπεφάσισε νὰ παρευρισκεσθε καὶ σεῖς τιμητικῶς εἰς τὰς συνεδριάσεις ὡς ἀξιωματικοὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ. "Ὅλοι ἔχομεν τὰς ἰδίας ἐντυπώσεις, στενοχωροῦνται ὅμως διότι δὲν γίνονται μάχαι. Καὶ τώρα μοῦ φαίνεται ὅτι θὰ γίνῃ κάποιος συμβιβασμὸς διότι ἡ Πύλη ὑποχωρεῖ καὶ μεσολαβοῦν οἱ Πρόξενοί Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσσίας, πέζει δὲ καὶ ὁ Ἑλλην Πρόξενος τοὺς Κρήτας νὰ συμβιβασθοῦν μὲ τὴν ἐπαναφορὰν τῶν προνομίων. Σήμερον περιμένεται καὶ ἴσως ἦλθε μάλιστα εἰς τὸ Προεδρεῖον ὁ πρόξενος τῆς Ἀγγλίας Βιλιώτης μὲ τὸν Γάλλον ὑποπρόξενον καὶ τὸν διερμηνέα τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου Ἐμμ. Καβαλιέρον διὰ νὰ καταρτίσουν τὸ κείμενον τῆς συμβάσεως, τὴν ὁποῖαν θὰ ἐπικυρώσῃ διὰ φερμανίου ὁ Σουλτᾶνος. Τὸ φερμάνι θὰ φέρῃ ὁ διοριζόμενος χριστιανὸς Διοικητὴς Γεώργιος Βέροβιτς ὁ ὁποῖος ἦτο τῶς ὑποδιοικητὴς καὶ τὸν γνωρίζουν οἱ Κρητικοί.

Μουρούζης.—Καὶ οἱ Κρήτες δέχονται;

Κ. Μάνος.—Κατ' ανάγκην. Τι νά κάμουν; Ἡ Ἑλληνική Κυβέρνησις τοὺς πιέζει πολύ διὕτι φοβεῖται μὴν ἐμπλακῆ εἰς πόλεμον μὲ τὴν Τουρκίαν. Ἐφόδια δὲν ὑπάρχουν καὶ ὅσα στέλλει ἡ ἐπιτροπὴ εἶναι ἐντελῶς ἀνεπαρκῆ, ὁ δὲ πληθυσμὸς μολονότι ἐμεσολάβησεν ἡ ἐποχὴ τῆς συγκομιδῆς τῶν σιτηρῶν ἤρχισε νά ὑποφέρῃ ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν συγκοινωνιῶν καὶ τροφίμων. Θὰ δεχθοῦν λοιπὸν τῶρα ὡς δοκιμὴν τὴν προτεινομένην λύσιν διότι περὶ ἐνώσεως δὲν δύναται νά γίνῃ λόγος καὶ ἀργότερα βλέπουν ἐπειδὴ ἔχουν τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ Πύλη δὲν θὰ τηρήσῃ τὰς ὑποσχέσεις της.

Μουρούζης.—(Βλέπων μακρόθεν τὸν Χουσεϊνάκην). Καὶ ὁ αἶχμάλωτος βλέπω εἶναι πλέον καλά.

Μάνος.—Ναί. Πολύ καλά. Μελαγχολεῖ ἐνίοτε ἀλλὰ παρηγορεῖται μὲ τὰς περιποιήσεις ποῦ τοῦ κάνουν ὄλοι. Φέρεται δὲ καὶ αὐτὸς πολύ καλά. Χθὲς εἰς τὸν γάμον ἐδείχθη καὶ ἱππότης καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶχε χρήματα ἔρριψε εἰς τὸν δίσκον τῆς Νύμφης μίαν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν πατέρα του νά πληρώσῃ ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει εἴκοσι λίρες.

Μουρούζης.—Κι' ἐγὼ τὸ ἴδιο ἔκαμα. Ἐρριψα μίαν ἐπιταγὴν πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν διὰ πενήντα ναπολεόνια.

(Χαιρετᾷ μακρόθεν τὸν Χουσεϊνάκην ὁ ὁποῖος πλησιάζει συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Μανωλῆ. Ὁ Χουσεϊνάκης φορεῖ πολιτικὸ παντελόνι καὶ σακάκι ποῦ τοῦ ἐχάρισε ὁ γιατρός, ἕνα γελέκι Κρητικὸ καὶ μαῦρο μανδηλι στό κεφάλι ὅπως οἱ Κρητικοί. Ὁ Μανωλῆς φορεῖ τὰ ἑορτικά του καὶ εἶναι ἔνοπλος ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι.)

Χουσ.—Καλῶς ἦλθες κύριε Μουρούζη! χθὲς μὲ τὴν φασαρία τοῦ γάμου κι' ἔπειτα μὲ τὸ γλέντι δὲν σᾶς χαιρετήσαμε ἀπὸ κοντά.

(Ὁ Μουρούζης χαιρετᾷ διὰ χειραψίας τὸν Χουσεϊνάκην καὶ τὸν Μανωλῆ.)

Μουρούζης.—Καλὴ μέρα μπέτη μου! Καὶ σὺ ἦρωα μου συντεκνάκι Μανωλῆ εἶσαι καλά;

Μανωλῆς.—Πολύ καλά σύντεκνέ μου καὶ καλῶς ὤρισες.

Κ. Μάνος.—Ὁ Μανωλῆς εἶναι τὸ ἀγαπημένο παληκάρι ὄλων μας.

Μουρούζης.—Ἐχόρεψες συντεκνάκι μου;

Μανωλῆς.—Ὅσκει! γιατί σᾶς ἐπερίμενα νά χορέψωμε μαζῇ.

Μουρούζης.—Νά χορέψωμε! Μὰ θὰ τραβήξῃς ἐσὺ τὸ χορὸ γιατί ἐγὼ δὲν τὸν ἔμαθα ἀκόμη.

Μανωλῆς.—Ὁμπρός!

(Τεῖνει τὸ μαντηλι εἰς τὸν Μουρούζην ὁ ὁποῖος σηκώνεται. Τρίτος κρατεῖ ὁ Χουσεϊνάκης).

Μουρούζης. — “Ελα καὶ σὺ Κώστα. Ἐλάτε καὶ σεῖς Πέτρο καὶ Πιεράκε, κί’ ἔπειτα θά χορέψωμε τσάμικο καὶ καλαματιανό. (Σηκώνονται καὶ σχηματίζεται εὐρύς κύκλος).

Μανωλῆς. — Ὅμπρὸς λυρατζῆ. Παίξε μὲ οὐλὴ σου τὴν ὄρεξι.

(Ἀρχίζει ὁ χορός. Ὁ λυρατζῆς συνοδεύει καὶ μὲ μαντινάδες).

Ὅμπρὸς εἰς τὸ χορὸ κρατεῖ
τῆ Κρήτης μας κλωνάρι
Κι’ ὄξω ἀπὸ πίσω ἀκλουθᾶ
πριγκηπικὸ βλαστάρι.

* *

Λεβέντης εἶσαι Μανωλῆ
λεβέντικα χορεύεις.
Λεβέντικα πατεῖς τὴ γῆ
καὶ δὲν τὴ χωρατεύεις.

* *

Ἐχεις λαγοῦ πορπατησιᾶ
καὶ τοῦ ἀετοῦ τ’ ἀμάτι
τοῦ Διγενῆ τὴ δύναμι
καρδιᾶ σ’ ἂν τὸ διαμάντι.

(Ὁ Μανωλῆς πετᾶ ἓνα μετζῆτι εἰς τὸν λυρατζῆ. Ἐξακολουθεῖ
δύο γύρους ἔπειτα ἀποχωρεῖ ἀφήνων πρῶτον τὸν Μουρούζη).

Μουρούζης. — Λυρατζῆ! ξεύρεις νὰ μᾶς παίξης τσάμικο :
Λυρατζῆς. — Ὅ,τι θέλεις πριγκηπᾶ μου!

(Ὁ Μουρούζης ἀρχίζει νὰ τραγουδῆ καὶ νὰ χορεύῃ τὸ

Κάτω στοῦ Βάλτου τὰ χωριά!
Ξηρόμερη καὶ Ἄγραφα
καὶ στὰ πέντε βιλαέτια
φάτε πιέτε μωρ’ ἀδέρφια

(Συνοδεύουν καὶ οἱ ἄλλοι τὸ τραγοῦδι. Μετὰ δύο τρεῖς γύρους
ἀποχωρεῖ ὁ Μουρούζης ἀφήνων πρῶτον τὸν Κ. Μᾶνον καὶ πετᾶ ἓνα
ναπολεόνι εἰς τὸν λυρατζῆ).

Μᾶνος. — Ἐλα σὺ Μαυρομιχάλη νὰ τραβήξης τὸν Καλα-
ματιανό.

Μαυρομιχάλης. — Τὸν ξέρεις λυρατζῆ!

Λυρατζῆς. — Ὅ,τι θέλετε.

(Ἀρχίζει τὸν Καλαματιανὸν καὶ χορεύει ὁ Μαυρομιχάλης. Μετὰ
δύο τρεῖς γύρους ἀκούεται μιὰ φωνή).

Φωνή. — Ἐρχονται οἱ Πρόξενοι μὲ τὸ Πρόεδρο.

(Ὁ χορὸς διακόπτεται. Φθάνουν εἰς τὴν πλατεῖαν ὁ πρόξενος
Βιλιώτης, τῆς Ἀγγίλιας, Μπὸν ὑποπρόξενος τῆ, Γαλλίας, ὁ Ἐμμ. Κα-
βαλιέρος, διερμηνεὺς τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου, ὁ Πρόεδρος κ. Μαν.

Κούνδουρος, ὁ Καλογερῆς καὶ ἄλλοι πληρεξούσιοι καὶ ὄπλαρχηγοί. Ὅλοι σηκώνονται καὶ τοὺς χαιρετοῦν ζητωκραυγάζοντες — Καλῶς ὤρσατε. Ζήτω αἱ τρεῖς δυνάμεις. Ζήτω ἡ Ἐνωσις. Οἱ Πρόξενοι χαιρετοῦν μὲ τὰ καπέλλα τοὺς πρὸς ὄλας τὰς διευθύνσεις).

Κ. Μᾶνος.—(Πλησιαίῳ) Καλῶς ἤλθατε κύριοι πρόξενοι. (Χαιρετᾷ διὰ χειραψίας καὶ τοὺς τρεῖς ὡς καὶ τινες ἄλλοι ὄπλαρχηγοὶ καὶ οἱ ἀξιωματικοί).

Κούνδουρος.—(Ἰδιαιτέρως πρὸς τὸν Μᾶνον) θὰ πάμε εἰς τὸ σπήτι τῆς νύμφης ἐλάτε καὶ σεῖς καὶ οἱ ἄλλοι ἀξιωματικοί· θὰ προσφέρωμε ἓνα κρασί εἰς τοὺς Προξένους καὶ θὰ τοὺς τὰ ψάλλωμε καὶ λίγο.

(Προχωροῦν φεύγοντες ἀπὸ τὴν πλατείαν ὅπου μένουσιν οἱ πολλοὶ καὶ ἐξακολουθοῦν τὸ γλέντι).

Καβαλιέρος.—Κύριε Μᾶνο. Ἐχω τὸ ταχυδρομεῖόν σας. Ἐπιστολάς διὰ σᾶς καὶ τοὺς ἄλλους ἀξιωματικούς καὶ χρήματα.

Μᾶνος.—Θὰ πάμε εἰς τὸ σπήτι τῆς νύμφης κι' ἐκεῖ θὰ μᾶς τὰ δώσετε (πρὸς τοὺς ἄλλους) παιδιὰ ἔχομε ἐπιστολάς ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. (φεύγουν).

ΑΛΛΑΓΗ ΣΚΗΝΟΓΡΑΦΙΑΣ

Ἡ τὸ σπήτι τοῦ Μανωλοῦ. Εἰς τὴν αὐλὴν ἔχουν στρωθῆ δύο μεγάλα τραπέζια ὑποδέχονται τὴν συνοδείαν τῶν Προξένων ἢ μητέρα τοῦ Μανωλοῦ, οἱ υἱοὶ τῆς, ἡ Δεσποινιώ, ὁ γαμβρὸς καὶ ἄλλοι συγγενεῖς. Καταλαμβάνουν ὅλοι θέσεις εἰς τὰς τραπέζης. Εἰς μίαν τράπεζαν κάθηνται οἱ πρόξενοι, ὁ πρόεδρος κ. Κούνδουρος ὁ Καλογερῆς καὶ ἄλλοι. Ἀφῆνουν θέσεις κενὰς διὰ τοὺς ἀξιωματικούς καὶ τὸν Καβαλιέρον οἱ ὅποιοι ἀποσύρονται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν δωμάτιον μετ' αὐτοῦ διὰ νὰ λάβουν τὰς ἐπιστολάς των. Ἐπειδὴ ἡ σκηνὴ εἶναι διηρημένη εἰς δύο, εἶναι ἔμφανές καὶ εἰς τοὺς θεατὰς καὶ τὸ ἐσωτερικὸν δωμάτιον ὅπου ὁ Καβαλιέρος δίδει εἰς ἓνα ἕκαστον τὰς ἐπιστολάς καὶ τὰ χρήματα). Ἐν τῷ μεταξύ οἱ Πρόξενοι συνομιλοῦν μὲ τὸν Πρόεδρον καὶ τοὺς ἄλλους. Οἱ υἱοὶ τῆς νοικοκυρᾶς φέρνουν ποτήρια καὶ φαγητά.)

Κ. Μᾶνος.—Πῆτε μᾶς τὰ νεώτερα. Αἱ ἐπιστολαὶ εἶναι οἰκογενειακαί. Πῆτε μᾶς τὰ πολιτικά σεῖς.

Καβαλιέρος.—Τὰ ἐσυμφωνήσαμεν ὅλα. Αἱ δυνάμεις ἐμεσολάβησαν καὶ ἐπίεσαν τὴν Πύλην νὰ ὑποχωρήσῃ ἐπιλύουσα ὅλα τὰ ζητήματα. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἶναι σύμφωνος καὶ διατάσσει νὰ γίνουσι δεκταὶ αἱ ὑποχωρήσεις τῆς Πύλης, διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ τίποτε ἄλλο ἐν τῷ παρόντι. Τὸ Προεδρεῖον ἐπίσης τῆς Συνελεύσεως ἐδέχθη καὶ θὰ καλέσῃ αὐριον τὴν Συνέλευσιν διὰ νὰ ἐγκρίνῃ τὴν ἀποδοχὴν. Ὁ Στρατιωτικὸς Διοικητῆς θὰ τηλεγραφῆσῃ μόλις ἐπιτρέψωμεν εἰς τὰ Χανιά διὰ ν' ἀναχωρήσῃ ἀπὸ τὴν Κων(σταντι)νούπολιν ὁ διοριζόμενος χριστιανὸς Διοικητῆς Γιώργιος Βέροβιτε, ὁ ὅποιος καὶ

θά φέρη τὸ φερμάνι τῆς ἀμνηστείας καὶ τῆς ἀποδοχῆς τῶν αἰτημάτων διὰ τὴν ἐπαναφορὰν τῶν προνομίων. Σεῖς ἐπίσης ἐπειδὴ ἐκηρύχθητε λιποτάκται θ' ἀμνηστευθῆτε ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν καὶ θά ἐπανεέλθητε πάλιν εἰς τὸν σιρατόν. Ὅταν λοιπὸν θέλετε θά συνεννοηθῶμεν καὶ θά κατεβῆτε εἰς τὴν Χαλέπαν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ θά προσεγγίση τὸ ἀτμόπλοιον νὰ σὰς παραλάβῃ, ἐκτὸς ἐὰν θέλετε νὰ ἔλθητε νὰ ἐπιβιβασθῆτε ἐλευθέρως ἀπὸ τὰ Χανιά. Ὁ Στρατιωτικὸς Διοικητὴς ἔδωσε ὑπόσχεσιν ἐπίσημον εἰς τοὺς Προξένους ὅτι θά προστατεύσῃ εἰλικρινῶς τὴν ἀποκατάστασιν τῶν συγκοινωνιῶν μετὰ τῶν πόλεων.

Μουρούζης.—Καὶ οἱ Κρητικοὶ ἱκανοποιοῦνται;

Καβαλιέρος.—Ἐντελῶς ἐν τῷ παρόντι. Ὅλα ὅσα ἐζήτησαν γίνονται δεκτά. Ἄλλως τε παραγγέλλει κατηγορηματικῶς καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις. Πηγαίνομεν λοιπὸν ἔξω διότι ἡμεῖς θά φύγωμεν σήμερον. Ἄν θέλετε νὰ γράψετε ἐπιστολάς ἐτοιμάσατέ τας καὶ θά τὰς στείλῃ τὸ Προξενεῖον μετὰ τὸ πρῶτον ἀτμόπλοιον.

Κ. Μᾶνος.—Βέβαια θά γράψωμεν.

(Ἐν τῷ μεταξύ ἔξω εἰς τὴν αὐλὴν ὅπου κάθηνται οἱ Πρόξενοι προσκομίζονται καὶ κανάτες κρασί καὶ ὄλοι τρώγουν συνομιλοῦντες. Ὁ Χουσεϊνάκης μετὰ τὸν Μανωλῆ πλησιάζουν τὸν κ. Βιλιώτην.)

Χουσ.—Κύριε Πρόξενε. Εἶμαι Τοῦρκος ἀξιωματικὸς αἰχμάλωτος καὶ θά σὰς παρακαλέσω ἂν ἔχετε τὴν καλωσύνην νὰ πάρετε ἓνα γράμμα διὰ τὸν πατέρα μου.

Βιλιώτης.—Ποῦ εἶναι ὁ πατέρας σου;

Χουσεῖν.—Εἰς τὰ Χανιά. Ὁ Μεχμέτ μπέης ὁ Καούρης.

(Ὁ Βιλιώτης μὲν. ἰ. ἔκπληκτος).

Βιλιώτης.—Καὶ πῶς εὐρέθης ἔδω.

Χουσεῖν.—Εἶμαι αἰχμάλωτος τούτου τοῦ παληκαριῶ. Ἐτραυματίσθηκα κατὰ τὴν ἔξοδον τῶν Βαμιανῶν εἰς τὴν μάχην τοῦ Τσιβαρά. Τὸ παληκάρι αὐτὸ μετὰ μάζεψε καὶ μετὰ γλύττωσε ἀπὸ βέβαιον θάνατον. Ἡ μητέρα του καὶ ἡ οἰκογένεια του μ' ἐπεριποιήθησαν σὰν παιδί των καὶ ἐθεραπεύθηκα. Ἐπίσης ὁ κ. Πρόεδρος, ἡ Ἐπιτροπὴ καὶ ὄλοι ἔδω μετὰ περιποιῶνται καὶ μ' ἀγαποῦν σὰν νὰ ἦμιον ἰδικός των. Ἡ φαμελιά μου ὅμως δὲν γνωρίζει ὅτι εἶμαι ζωντανός καὶ θά με θεωρῇ γιὰ σκοτωμένο. Γι' αὐτὸ θά ἠθελα νὰ γράψω ἓνα γράμμα νὰ τοὺς εἰπῶ ὅτι εἶμαι καλὰ καὶ σὲ καλὰ χέρια καὶ θά κατεβῶ σὰν ἀποκατασταθῇ ἡ συγκοινωνία.

(Ὁ Βιλιώτης μένει πρὸς στιγμὴν σκεπτικὸς).

Βιλιώτης.—Νὰ ἔλθῃς μαζί μας νὰ σὲ πᾶμε στὸ σπῆτι σου ἂν τὸ ἐπιτρέπει ὁ κ. Πρόεδρος.

Κούνδουρος.—Δὲν ἔχομεν καμμίαν ἀντίρρησην. Θὰ εὐχαριστηθοῦμε μάλιστα πολὺ νὰ πάη μιὰ ὥρα ἀρχήτερα ὁ Χουσεϊνάκης στὸ σπῆτι του, διότι τὸν ἀγαποῦμε καὶ ἐκτιμοῦμε κι' ἐκείνον καὶ τὸν πατέρα του. Καὶ ἡ οἰκογένεια του βέβαια θὰ εἶναι εἰς βαρὺ πένθος. Θὰ γράψω και εἰς τὸν Στρατιωτικὸν Διοικητὴν νὰ τὸν διαβεβαιώσω ὅπως διαβεβαιῶ καὶ σὰς ὅτι ὁ Χουσεϊνάκης ἐπολέμησε παληκαρήσια καὶ ἂν ἐτραυματίσθη αὐτὸ εἶναι τυχερὸ εἰς τὸν πόλεμον,

Χουσεῖν.—Σὰς εὐχαριστῶ πολὺ κύριε Πρόεδρε καὶ κύριε Πρόξενε, ἀλλὰ δὲν ἠμπορῶ νὰ ἔλθω.

Βιλιώτης — (*Ἐκπληκτος) Γιατί :

Χουσεῖν.—Γιατί ἡ μητέρα τοῦ Μανωληοῦ ποῦ μ' ἐπεριποιήθηκε σὰν παιδί της καὶ με γιάτρεψε ἔχει βάλει τάξιμο νὰ με παραδώσῃ ἢ ἴδια εἰς τὴν μητέρα μου. Δὲν μοῦ ἐπιτρέπεται λοιπὸν οὔτε θέλω νὰ τῆς στερήσω αὐτὴν τὴν εὐχαρίστησιν. "Ἐπειτα ὅταν θὰ ὑπάγω θέλω νὰ ἔλθῃ μαζί μου καὶ ὁ σῶτήρας μου ὁ Μανωληὸς νὰ τὸν ἰδῇ ἢ οἰκογένειά μου καὶ νὰ τὸν γνωρίσῃ γιατί ἂν δὲν ἐτύχαινε νὰ μ' εὔρῃ ὁ Μανωληὸς νὰ μοῦ σταματήσῃ τὴν αἱμορραγία καὶ νὰ με σηκώσῃ στὴν πλάτη του νὰ με φέρῃ δύο ὥρες δρόμο ἕως ἐδῶ ἢ θὰ εἶχα ἀποθάνῃ ἀπὸ τὴν αἱμορραγία ἢ θὰ μ' ἔβλεπε κανεὶς ἄλλος ἀπὸ μακρὰ ἴσως καὶ νὰ με σκοτώσῃ δικαίως διότι ἐξακολουθοῦσε ἡ μάχη.

Βιλιώτης.—Τότε ἂς ἔλθῃ μαζί μας κι' ὁ Μανωληὸς κι' ἡ μητέρα τοῦ κι' ἡμεῖς ἐγγυώμεθα νὰ μὴν τοὺς πειράξῃ κανεὶς.

Χουσεῖν.—Ἡ μητέρα του ἐπάντρεψε χθὲς τὴν κόρην της κι' ὁ χθεσινὸς γάμος εἶναι χαρὰ γιὰ ὅλους μας καὶ ὅλο τὸ χωριὸ ἑορτάζει. Μπορεῖ νὰ φύγῃ ν' ἀφήσῃ τὸ σπῆτι της ποῦ περιποιεῖται τόσους καλεσμένους :

Μανωληὸς.—Μὰ κι' ἐγὼ δὰ δὲν μπορῶ ν' ἔλθω καὶ νὰ μωτήσω, νὰ μῶ στὰ Χανιά πριχοῦ νὰ ὑπογράψῃ ὁ Σουλτᾶνος τὰ ζητήματά μας. (*Ὁλοι γελοῦν).

Βιλιώτης.—(Πρὸς τὸν Πρόεδρον). Τί θὰ εἰπῇ μωτήσω :

Κούνδουρος.—Ὑποτίθεται δηλαδὴ ὅτι ἀπαρνεῖται τὴν ἐπάναστασιν καὶ προσκυνᾷ.

Μανωληὸς.—Μὰ σὰν θέλῃ ὁ Χουσεϊνάκης καὶ εἶναι εὐκολία ἂς ἔλθῃ μαζί σας καὶ σὰν ἡσυχάσουνε τὰ πράγματα θὰ μποῦμε καὶ μεῖς με τὴν ἀνθρωπιὰ μας στὰ Χανιά καὶ θὰ πάμε καὶ στὸ σπῆτι του νὰ γνωρίσωμε τὴ φαμελιὰ του.

Χουσεῖν.—"Ὀχι ! "Ὀχι ! Δὲν φεύγω ! Θὰ περιμένω ὡς τὴν ἡμέρα ποῦ θὰ πάμε μαζί.

Βιλιώτης.—Παληκάρι μου Μανωληό ! Τὰ ζητήματα τὰ δέχθηκε ὁ Σουλτᾶνος καὶ ὅλα εἶναι συμφωνημένα. Ἀπὸ σήμερον μποροῦμέ νὰ ποῦμε πῶς ἡ ἐπανάστασις ἐτελείωσε καὶ

ὅποιος θέλει μπορεῖ νὰ πηγαίνει καὶ νᾶρχεται στὰ Χανιά γιατί ὁ Στρατιωτικὸς Διοικητὴς μᾶς ἔδωσε τὸ λόγο του νὰ μὴ πειραχθῆ κανεὶς Χριστιανός. Αὐτὸ λοιπὸν δὲν εἶναι ἐμπόδιο οὔτε θὰ θεωρηθῆ ὅτι προσκυνᾷς τὸ Σουλτάνο. Ρώτησε καὶ τὸν κύριο Πρόεδρο.

Κούνδουρος.—Ἔτσι ναι Μανωλῆ. Ἡ ἐπανάστασις ἐτελείωσε καὶ δὲν εἶναι μουτῆς ὅποιος πηγαίνει στὰ Χανιά.

Μανωλῆς.—Δὲν πιστέβγομε μεις τὸ λόγο τοῦ Σουλτάνου ἂν δὲν τὸ δοῦμε γραμμένο πῶς τὰ πῆραμε τὰ ζητήματα.

Βιλιώτης.—Δὲν πιστέβεις καὶ τὴν Ἀγγλία ποῦ σοῦ τὰ λέγω ἐγώ ;

Μανωλῆς.—Μὰ σὰν ἤθελε δὰ ἡ Ἀγγλία ἐμπόρειε καὶ νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀντὶς νὰ μᾶς ἐδοῦδῃ μόνο τὸ λόγο τῆς (γέλωτες).

Βιλιώτης.—Φώναξέ μου τὴ μητέρα σου Μανωλῆ

(Εἰσέρχονται ὁ Κ. Μᾶνος καὶ οἱ ἄλλοι ἀξιωματικὲ καὶ λαμβάνουν τὰ θέσεις των).

Μανωλῆς.—(φονάζει) Μανάκι ! αἱ ! Μανάκι ! Πρόβαλε δὰ καὶ θέλει νὰ σοῦ μιλήσῃ ἡ Εὐρώπη !

Κατεριώ.—(προσερχομένη) Ποιὰ Εὐρώπη Μανωλῆ ;

Μανωλῆς.—Νὰ ! ἡ Κρήτη, ἡ Ἑλλάδα, ἡ Ἀγγλία κι' ἡ Γαλλία.

Βιλιώτης.—Κυρά μου ! Σοῦ εὐχομαι πρῶτα-πρῶτα νὰ σοῦ ζῆσῃ ἡ κόρη σου ποῦ πάντρεψες χθές, ὁ γαμπρός σου καὶ τ' ἄλλα σου παιδιὰ. Λυποῦμαι διότι δὲν εὐρεθῆκαμε ἐδῶ χθές ν' ἀλλάξωμε καὶ μεις τὰ στεφάνια καὶ νὰ γίνωμε κουμπάροι.

Μανωλῆς.—Ἔξ ! χό ! χό ! Κι' ἐτσὰ δὰ σὰν ἐκουμπάρισσαμε μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Τουρκία, γιατί ἄλλαξε κι' ὁ Χουσεϊνάκης τὰ στεφάνια, ἤθελε νὰ κάμωμε κουμπάρα καὶ τὴν Εὐρώπη !

Βιλιώτης.—Δὲν πειράζει Μανωλῆ ! Θὰ δώσωμε λόγο ν' ἀλλάξωμε τὰ δικά σου ὅταν θὰ παντρευθῆς. Κι' ἔτσι θάχῃς κουμπάρα ὅλη τὴν Εὐρώπη, γιατί ὁ Γάλλος Πρόξενος εἶναι καὶ Πρόεδρος ὅλων τῶν Προξένων εἰς τὰ Χανιά. Μόνον φρόντισε νὰ βρῆς τὴ νύφη

Μανωλῆς.—Εὐρομένη τὴν ἔχω κιόλας ἐγώ καὶ θ' ἄρραβωνιασθοῦμε καὶ γρήγορα.

Βιλιώτης.—Μπράβο Μανωλῆ. Ἐχεις τὸ λόγο μας, μόνο νὰ μᾶς μηνύσῃς θὰ ἔλθωμε καὶ στ' ἄρραβωνιάσματα καὶ στὸ γάμο ; Σύμφωνοι ;

Μανωλῆς.—Σύμφωνοι ! (Τὲναι τὸ χέρι του καὶ ἀνταλλάσσει χειραψίαν μὲ ὄλους).

Βιλιώτης.—Λοιπὸν κυρά μου καὶ κουμπάρα μου ! Ὁ Χουσεῖν μπέης θέλει νὰ γράψῃ ἕνα γράμμα στὴν μητέρα του νὰ

της πῆ ὅτι εἶναι ζωντανός καί εἶναι πολύ καλά, διότι ἐκείνη καί ὄλοι στά Χανιά θά τὸν θεωροῦν σκοτωμένο; Ἐγὼ τοῦ εἶπα ἂν θέλῃ νὰ ἔλθῃ μαζί μας νὰ τὸν συνοδεύσωμε στο σπῆτι του, ἀλλ' ἐκεῖνος δὲν θέλει γιατί πρέπει, ὅπως λέγει, νὰ τὸν παραδώσῃς ἐλόγου σου στὴν μητέρα του καὶ ν'ἀλθῃ κι' ὁ Μανωλῆς μαζί. Λοιπὸν τί λέγεις;

Κατεριώ.—Νὰ πάῃ σ'ἂν μπορεῖ μιὰ ὥρα ἀρχήτερα ὁ μπέης στὴ φαμελῆά του ποῦ θά τὸν ἐκλαῖνε ἐδᾶ καὶ δυόμισυ μῆνες! καὶ θ'ἄναι μεγάλος ὁ καῦμός τῃ.

Χουσεῖν.—"Ὅσθε σταυρομάνα! Δὲν πηγαίνω ἂν δὲν πάμε μαζί. Ἡ ἐπανάστασις λένε ἐτελείωσε καὶ μπορεῖτε ν'ἀλθετε καὶ σεῖς μαζί. Δίδει τὴν ἄδεια καὶ ὁ κύριος Πρόεδρος.

Κατεριώ.—Μὰ μποροῦμε παιδί μου νὰ φύγωμε σήμερα ἀποῦ ἔχομε τὸ γλέντι τοῦ γάμου καὶ τόσους μουσαφίρηδες; Νὰ πάῃς τοῦ λόγου σου καὶ σὲ κάμποσες μέρες νὰ στῶσουνε καὶ τὰ πράγματα θ'ἀλθω κι' ἐγὼ κι' ὁ Μανωλῆς νὰ γνωρίσωμε τὴ φαμελῆά σου.

Χουσεῖν.—"Ὅσθε! Ὅσθε! Θά περιμένω νὰ πάμε μαζί.

Κούνδουρος.—Δὲν πειράζει κυρὰ Κατεριώ. Ἡ ἐπανάστασις ἐτελείωσε. Μπορεῖτε νὰ μπῆτε στά Χανιά. Ἡ κόρη σου θά διαφεντέψῃ μαζί μὲ τὴν θειάδες τῃ τὸ σπῆτι. Θά πάτε μὲ τοὺς Προξένους καὶ τὸ πρωτὶ ἢ ἀπόψε θά σ'ἄς φέρουν ὡς τὰ Νεροκούρου κι' ἀπὸ ἐκεῖ θ'ἄχῳμε ἀνθρώπους νὰ σ'ἄς πάρουνε ν'ἄρθετε ὀπίσω.

Κατεριώ.—Ἦντα λείεις ἐσὺ Μανωλῆ μου;

Μανωλῆς.—"Ὅ,τι πῆς ἀπατή σου θά γενῆ. Μὰ νὰ ρωτήσωμε δᾶ καὶ τὴν μεγάλους.

Κατεριώ.—Φώναξε τσοι παιδί μου.

(Ὁ Μανωλῆς φωνάζει τοὺς δύο μεγαλύτερους ἀδελφούς του οἱ ὁποῖοι πλησιάζουα.

Κατεριώ.—(Πρὸς τοὺς γιουὺς τῃς) Ἦντα λέτε δᾶ καὶ σεῖς; Ὁ Χουσεῖνάκης θέλει καὶ πρέπει νὰ πάῃ στὴ μάννα του, μὰ δὲν θέλει νὰ φύγῃ ἂν δὲν πάω κι' ἐγὼ μαζί μὲ τὸ Μανωλῆ. Ὁ κ. Πρόεδρος κι' οἱ Προξένοι λένε πῶς ἢ ἐπανάστασις ἐτελείωσε καὶ δὲν εἶναι μουτουλοῦκι νὰ μποῦμε στὴ χώρα! καὶ νὰ γυρίσωμε καὶ μονημερίς! Λοιπός;

Γεώργης.—(υἱὸς τῃς) Σ'ἂν τὸ λέει ὁ κ. Πρόεδρος κι' οἱ Προξένοι κάμε τοῦ λόγου σου ὅπως ἀγαπᾶς.

Κατεριώ.—(Μετὰ μικρὰν σκέψιν) Καταλαβαίνω γὼ τὸ πόνος τῃ μάννας καὶ δὲν θέλω μοῦδὲ μιὰ ὥρα νὰ βασανίζεσαι ἢ μάννα τοῦ μπέη γι' ἀφορμὴ δική μου. Νὰ πάμε Μανωλῆ μου.

Μανωλῆς.—Νὰ πάμε Μανάκι μου! γιὰ τὸ χατῆρι τοῦ Χουσεῖνάκη.

(Χουσεϊνάκης συγκεκινημένος ἀρπάζει τὰς χεῖρας τῆς Κατεριῶς καὶ τὰ καταφιλεῖ). Εὐχαριστῶ σταυρομάνα μου. Εὐχαριστῶ!

Βιλιώτης.—Πηγαίνετε λοιπὸν νὰ ἐτοιμασθῆτε γιατί σὲ μιὰ ὥρα θὰ φύγωμε καὶ μπορεῖτε νὰ γυρίσετε κ' ἀπόψε ἂν θέλετε. (φεύγουν).

Βιλιώτης.—(πρὸς τὸν κ. Κούνδουρον) Ἐκάμαμε μιὰν καλὴν πράξιν κ. Πρόεδρε ἢ ὅποια θὰ ἔχη καὶ σημασία γιατί ὁ πατέρας του εἶναι ἀπὸ τοὺς ἐγκρίτους βέηδες καὶ θὰ εὐχαριστηθοῦν ὅλοι οἱ ντόπιοι Τοῦρκοι ὅταν μάθουν πόσο καλά ἐφερθήκατε εἰς ἓνα αἰχμάλωτον.

Κ. Μᾶνος.—Οἱ Κρητικοὶ κύριε Πρόξενε δὲν ἦτο δυνατόν νὰ φερθοῦν κατ' ἄλλον τρόπον πρὸς ἓνα αἰχμάλωτον. Λεοντόθυμοι εἰς τὰς μάχας ἔχουν καὶ τὰ εὐγενέστερα αἰσθήματα. Καλοκάγαθοι, φιλόξενοι εἰς τὸ ἄκρον, αἰσθηματικοὶ καὶ ἰδεολόγοι προσηλωμένοι εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν, ζοῦν μὲ τὸ ἰδανικὸν τῆς ἐθνικῆς ἐνότητος. Ἴδου ἓνα πρόχειρον παράδειγμα. Ἐνα παιδί ἄξεστο καὶ ἀμόρφωτο εὕρισκει ἓνα ἐχθρὸν ἀτυχήσαντα εἰς τὴν μάχην καὶ σχεδὸν ψυχροραγοῦντα. Τὸν παραλαμβάνει, τὸν σώζει καὶ τὸν φέρει εἰς τὸ σπῆτι του εἰς τὴν ράχιν του ἐκ τόσης ἀποστάσεως, ὅπου τὸν περιποιοῦνται σὰν παιδί τῶν καὶ θεραπεύεται. Ζῆτε καθὼς μανθάνω πολλὰ ἔτη εἰς τὴν Κρήτην ἀλλὰ δὲν γνωρίζω ἂν σὰς ἐδόθη εὐκαιρία νὰ εἰσχωρήσητε εἰς τὸ ἐσωτερικὸν νὰ γνωρίσητε ὄχι μόνον τοὺς πολιτικούς, ἀλλὰ τὸν λαὸν τοῦ ὑπαίθρου εἰς τὴν κοινωνικὴν, τὴν οἰκογενειακὴν καὶ τὴν οἰκονομικὴν του ζωὴν. Εἴσθε διπλωμάτης καὶ παρακολουθῆτε μόνον τὴν πολιτικὴν ἐξέλιξιν. Ἡ εὐρωπαϊκὴ διπλωματία δὲν πρόσεξε ποτὲ τὰ προτερήματα τοῦ λαοῦ αὐτοῦ καὶ ὑπῆρξε πάντοτε σκληρὰ καὶ ἀδιάφορος εἰς τὰς ταλαιπωρίας του. Παρὰ τὸν ἐνθουσιασμόν καὶ τὰς συμπαθείας τῆς κοινῆς γνώμης εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀμερικὴν ἡ εὐρωπαϊκὴ διπλωματία ἐξήτασε πάντοτε τὸ Κρητικὸν ζήτημα ἀπὸ τῆς ἀπόψεως μόνον τῶν πολιτικῶν καὶ οἰκονομικῶν τῆς συμφερόντων. Δὲν ἔλαβε ποτὲ ὑπ' ὄψιν οὔτε τὴν αἰσθηματικότητα τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, οὔτε τουλάχιστον τὴν οἰκονομικὴν του ἀθλιότητα. Ἀφήνει ἓνα λαὸν ὀλόκληρον νὰ ταλαιπωρῆται εἰς ἀγρίαν κατάστασιν ὑπὸ ξένην τυρρανικὴν καὶ ἄστοργον κυριαρχίαν, ἀδυνατοῦντα νὰ ἐκμεταλευθῆ τοὺς πολυτίμους θησαυροὺς τῆς χώρας του ἀπὸ ἀπόψεως καλλιέργειας καὶ παραγωγῆς. Καὶ ὅμως ὁ λαὸς αὐτὸς θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι πλοῦσιος, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν πολιτισμόν καὶ νὰ δώσῃ ἄνδρας ἐπιστήμονας καὶ σοφοὺς εἰς τὸ ἔθνος του, διότι ἔχη ἔμφυτον τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα. Ἀντὶ τοῦτου ζῆλιτότατα, ἐντελῶς ἀνεπαρκῶς διότι ἐκμεταλλεύεται μόνον τὰ ἄγρια ξύλα καὶ τὸ χιόνι τῶν ὀρέων του. Αὐτὰ εἶναι τὰ εἰσο-

δήματα του διότι στερεΐται μέσων και συγκοινωνιών και πρό πάντων ασφαλείας και πολιτικής ήρεμίας.

Βιλιώτης.— Έμελετήσατε βλέπω καλά τόν τόπον αλλά παρασύρεσθε και σεις από τὸ αἰσθηματικὸν μέρος. "Ὅπως εἶναι σήμερον ἡ ἐδαφικὴ σύνθεσις τῆς Εὐρώπης δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ μεταβολή. Οἱ Κρήτες πρέπει ν' ἄρκεσθουν εἰς τὴν αὐτονομίαν των και νὰ ἐπιδοθοῦν εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἐδάφους των. Ἐχουν ἰδικὴν των διαχειρίσιν ἰδικὴν των δικαιοσύνην και χωροφυλακὴν και πλήρες συνταγματικὸν πολίτευμα μὲ Βουλὴν και ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν.

Κ. Μάνος.— Ὡροῖα παρατήρησις!! Ἄπατᾶσθε κύριε Πρόξενε. Τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτὰ δὲν ἔχει ἡ Κρήτη. Τίποτε δὲν ἰσχύει διότι ἡ Πύλη πολιτεύεται πάντοτε κακοπίστως. Ἐνοπεῖρει τὸ μῖσος μεταξὺ Χριστιανῶν και Τούρκων διὰ νὰ λαμβάνῃ ἀφορμὴν νὰ ἐπεμβαίῃ και νὰ καταστρατηγῇ ὅλα τὰ προνόμια Ἐχετε πρόχειρον τὴν ἱστορίαν τῆς τελευταίας ἐξαιτίας. "Ὅσα προνόμια εἶχον τὰ ἀπέσπασαν διὰ τῆς βίας οἱ Κρήτες, ἀλλ' οὐδέποτε ἡ Πύλη ἐσεβάσθη τὰς ὑποχρεώσεις τῆς. Διαρκῶς ὑπομονεῦει τὴν τοπικὴν γαλήνην διὰ συκοφαντιῶν και διαβολῶν διὰ νὰ εὐρίσκη και νὰ δημιουργῇ ἀφορμὰς βιαίας ἐπεμβάσεως. Ἐπωφελήθη τῆς ἀνωμαλίας τοῦ 1889 δημιουργηθεῖσης ἐκ μιᾶς διαμαρτυρίας κατὰ τῆς τοιαύτης τακτικῆς, διὰ νὰ καταργήσῃ βιαίως ὅλα τὰ προνόμια ν' ἀφομοίωσῃ τὴν Κρήτην πρὸς τὰς λοιπὰς ἐπαρχίας τῆς. Καὶ ἐπὶ ἕξ ἔτη κατετυρράνησε τὸν λαὸν και ἔρριψε τὸν τόπον εἰς τὴν φοβερωτέραν ἀναρχίαν. Θέλει νὰ κρατῇ πάντοτε ὅλους τοὺς πληθυσμοὺς τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐπαρχιῶν τῆς ὑπὸ τὴν κτηνώδη ἀπολυταρχίαν τῆς. Δὲν θέλει νὰ ἔχουν οἱ πληθυσμοὶ τὸ παράδειγμα Κρήτης εὐημεροῦσης ὑπὸ τὴν αὐτονομίαν τῆς. Δι' αὐτὸ θέλει νὰ κρατῇ τὴν Κρήτην εἰς δουλικὴν κατάστασιν πιεζομένην και πνιγομένην ἀπὸ τὴν ἀναρχίαν τὴν φτώχεια και μαστιζομένην ὑπὸ τῶν ἐπιδημιῶν. Ἡ Εὐρώπη σας ἀκολουθοῦσα πάντοτε τὴν πολιτικὴν τοῦ Μέττερνιχ δὲν θέλει νὰ δυσαρεστήσῃ τὴν Τουρκίαν δὲν θέλει νὰ ἐκμεταλλεῖται. Ἐξασφαλίζει τὴν κατανάλωσιν τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων τῆς εἰς τὰς ἀπεράντους χώρας τῆς ἀνατολῆς, ἀρπάζει προνόμια, ἀντλεῖ πρώτας ὕλας ἀπὸ τὰ πλούσια ἐδάφη τῆς και ἐκμεταλλεῖται ἐν γένει ὅλην τὴν φυσικὴν και οἰκονομικὴν αὐτῆς δυναμικότητα. Διὰ τοῦτο ἀδιαφορεῖ πάντοτε εἰς τὰς ἐξεγέρσεις τῶν λαῶν και παρέχει εἰς τὴν Πύλην τὸ δικαίωμα νὰ στραγγαλίξῃ πᾶσαν κίνησιν και νὰ πνίγῃ εἰς τὸ αἶμα πᾶσαν διαμαρτυρίαν. Τὰ ἴδια συμβαίνουν και τώρα. Πιστεῦετε σεις ὅτι θὰ τηρήσῃ εἰλικρινῶς τὰ συμφωνηθέντα διὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἐξεγέρσεως αὐτῆς διὰ τὴν ὁποίαν μεσολαβεῖτε;

(Εισέρχεται ὁ Χουσεϊνάκης με τὴν στολὴν καὶ τὸ σπαθί του καὶ ὁ Μανωλῆς).

Βιλιώτης.—Αἱ Δυνάμεις ἐγγυῶνται !

Κ. Μᾶνος.—[?]Ω ! ναί ! ἐγγυῶνται ! Πόσαι μέχρι τοῦδε ἐγγυήσεις ! Οἱ Κρήτες ὑποκύπτουν καὶ σήμερον παραδεχόμενοι προσωρινὴν λύσιν. Δὲν θὰ παρέλθῃ ὅμως πολὺς καιρὸς καὶ ὅλαι αὐταὶ αἱ συμβάσεις καὶ ὑποσχέσεις καὶ ἐγγυήσεις θὰ ἐξατμισθοῦν. Καὶ τότε τοὺς Κρήτας ἐξεγειρομένους διὰ πολλοστὴν φορὰν θ' ἀκυλοῦθήσουν ἀργὰ ἢ γρήγορα οἱ λαοὶ καὶ ἄλλων ὑποδούλων ἐπαρχιῶν, ἐκ δὲ τῆς ἐξεγέρσεως ἐκείνης θὰ τιμωρηθῇ καὶ ἡ Εὐρώπη ἴσως, διότι θὰ διαφωνήσουν οἱ παράγοντες αὐτῆς διὰ τὴν λείαν. Καὶ ποῖος ξεύρει ἂν συνέπεια τῶν ἐξεγέρσεων ἐκείνων δὲν θὰ εἶναι ἡ ἔκκρηξις τῆς μεγάλης πυρκαϊᾶς τὴν ὁποίαν θέλουν καὶ προσπαθοῦν ν' ἀποφύγουν ;

Βιλιώτης.—[?]Υποθέτω ὅτι θὰ βραδύνη πολὺ ἡ ἐποχὴ ἐκείνη ὑπὸ τὰς ὑφισταμένας σήμερον συνθήκας.

Κ. Μᾶνος.—[?]Ἀσφαλῶς ὄχι πολὺ ! Ἄλλως τε εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν κρατῶν καὶ δέκα καὶ εἴκοσιν ἔτη δὲν ἔχουν σημασίαν.

Βιλιώτης.—[?]Ἀγαπᾶτε πολὺ τοὺς Κρήτας καὶ δικαίως διότι τὸ ἀξίζουν. Σᾶς παρασύρει ὅμως ἡ ἀγάπη σας εἰς τολμηρὰς προβλέψεις.

Κ. Μᾶνος.—[?]Ἀγαπῶ ὅπως καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες τὴν ἐλευθερίαν καὶ τοὺς προασπιστὰς αὐτῆς καὶ ἐκ παραδοσεως καὶ ἐξ ἀτομικῆς αἰσθηματικότητος, ὅπως ὅλοι μας ἐξ ὑποχρεώσεως πρὸς τὰς ἐντολὰς τῶν προγόνων μας, οἱ ὁποῖοι εἶχον τὰς αὐτὰς ἰδέας καὶ διεξήγαγον μεγάλους ἀγῶνας ὑπὲρ αὐτῆς, με πρωτοφανῆ δείγματα ἡρωϊσμοῦ καὶ αὐτοθυσίας. Ὑπὸ τῶν αὐτῶν ιδεῶν ἄλλως τε ἐμφοροῦνται καὶ ὅλοι οἱ λαοὶ ἀπὸ τῶν Λευκῶν ὁρέων μέχρι τοῦ Αἵμου οἱ ὁποῖοι ἔζησαν καὶ ζῶσιν ὑπὸ τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν. Ὅλοι θ' ἀποτελέσωσι κάποτε μίαν ὁμοσπονδίαν ἢ ὁποῖα θὰ ἐπιβληθῇ καὶ θὰ ζήσουν τότε καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ πολιτισμοῦ ὡς ἄνθρωποι καὶ ὄχι ὑπὸ τὴν ἀγρίαν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν ἔχει καταδικάσει αὐτοὺς ἡ διπλωματία σας,

Βιλιώτης.—Καὶ ἡ Τουρκία ;

Κ. Μᾶνος.—Καὶ ἡ Τουρκία ὅταν θ' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸ τυραννικὸν καθεστῶς καὶ ἀποδώσῃ τὰς εὐρωπαϊκὰς ἐπαρχίας, ὅταν θὰ γεννηθῶσιν ἐν αὐτῇ νέοι ἄνδρες οἱ ὁποῖοι θὰ ὑποδείξουν εἰς τὸν ἀγαθὸν Τουρκικὸν λαὸν τὰ ἀγαθὰ μιᾶς ἄλλης φιλελευθέρας ζωῆς καὶ θὰ καθοδηγήσουν καὶ θὰ πείσουν αὐτὸν ὅτι πρέπει νὰ περιορισθῇ εἰς τὰς Ἀσιατικὰς ἐπαρχίας, θὰ χειραφετηθῇ ἀπὸ τὰς πιέσεις τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐκμεταλλεύ-

λεύσεως καὶ θὰ ἐκμεταλλευθῆ διὰ τὸν ἑαυτὸν τῆς τοὺς θησαυροὺς τόσων ἀπεράντων καὶ πλουσίων χωρῶν. Τότε ἡ συναδέλφωσις ὄλων τῶν λαῶν τῆς Βαλκανικῆς καὶ τῆς δυτικῆς Ἀσίας θὰ ἐπέλθῃ πλήρης καὶ εὐλικρινῆς, θὰ διακρίνωσι δὲ καλλίτερον τὸ ποσάφειον των καὶ θὰ συνεργασθῶσι διὰ τὴν ἄμυναν τῆς υποστάσεως καὶ τῆς ἀνεξαρτήτου ζωῆς των.

Βιλιώτης.—Τί λέει ὁ Χουσεῖν-βέης :

Κ. Μᾶνος.—Ὁ Χουσεῖν-βέης εἶναι νέος. Ἡ εὐκαιρία τῶν δύομισυ μηνῶν ποῦ τοῦ ἔδωσε τὸ δυστύχημά του νὰ ζήσῃ μεταξὺ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, νὰ ἴδῃ, νὰ μελετήσῃ καὶ νὰ ἐκτιμήσῃ τὰς ἀρετὰς τοῦ λαοῦ τούτου θὰ ὑπῆρξε δι' αὐτὸν χρήσιμος διὰ νὰ συγκρίνῃ τὰς διαφορὰς καὶ νὰ γίνῃ ἀπόστολος νέων ἰδεῶν μεταξὺ τῶν ὁμοεθνῶν του καὶ οἱ νέοι τῆς Τουρκίας οἱ ὁποῖοι μορφώνονται εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ γνωρίζουν ἐκ τοῦ πλησίον καὶ ἄλλους λαοὺς θὰ γίνουν οἱ πρωταγωνισταὶ τῆς μεγάλης μεταβολῆς.

Χουσεῖν.—Ἐγὼ εἶμαι πραγματικῶς νέος καὶ ἀξιωματικῶς ἐν ἐνεργείᾳ καὶ δὲν μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ἐκφράσω προβλέψεις διὰ τὸ μέλλον. Πάντως δὲν ἠμπορῶ νὰ μὴ διαβλέπω μίαν ἐξελίξιν τὴν ὁποίαν θὰ ἐκτυλίξῃ ὁ χρόνος, τῆς ὁποίας ὅμως ἴσως δὲν προλάβῃ νὰ ἴδῃ τ' ἀποτελέσματα ἢ γενεὰ μας.

Κ. Μᾶνος.—Ἡ γενεὰ σας θὰ πρωτοστατήσῃ καὶ θὰ ἴδῃ τ' ἀποτελέσματα. Ἴσως τὰ δραματίζομαι σήμερον τολμηρὰ, ἀλλ' ἡ ἱστορία ἀποδεικνύει ὅτι ἡ πρόοδος τῶν ἐθνῶν δὲν ἀναχαιτίζεται ἀπὸ τὴν ἐπιβολὴν ὠρισμένων ἀτόμων, τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν τυχὸν ἐμπόδια εἰς τὸν δρόμον των. Καὶ ὅτι παρῶσι αἰζῶνται νέοι ἄνδρες μεγάλων καὶ εὐγενεστέρων ἰδεῶν οἱ ὁποῖοι τὰ διαφωτίζουν καὶ τὰ καθοδηγοῦν διὰ νὰ εὕρουν τὸν λιμένα τῆς εὐτυχίας των. Καὶ τώρα πίνω εἰς ὑγείαν τῶν κυρίων προξένων. Εὐχομαι εἰς τὸν Χουσεῖν-βέην νὰ εἶναι ταχεῖα ἢ πρόοδος του ὥστε νὰ πρωτοστατήσῃ εἰς ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς προόδου τοῦ ἔθνους του. Καὶ εἶμαι βέβαιος περὶ τούτου διότι εἶναι Κρητικὸς. Ἀνετράφη ὑπὸ τὸν ἴδιον ἀέρα, ἔπιε τὸ ἴδιον νερὸ καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ ἐνδομύχως νὰ ἔχῃ τὰ αὐτὰ φιλελεύθερα αἰσθήματα ἔστω καὶ ἂν εὐρέθη εἰς τὸ ἀντίθετον στρατόπεδον. Ἐπολέμησε γενναῖα ὅπως ἔμαθα καὶ ἐάν ἤτύχησῃ, τοῦτο δὲν ἐλαττώνει οὐδὲ τὴν παληκαριά του οὐδὲ τὰ ἐνδόμυχα αἰσθήματά του.

Βιλιώτης.—Καὶ ἐγὼ ἀγαπῶ τοὺς Κρητὰς καὶ προσπαθῶ πάντοτε νὰ συμβιβάζω τὰς διαφωνίας. Πίνω λοιπὸν καὶ ἐγὼ ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ, ὑπὲρ τῆς ὑγείας τοῦ κυρίου προέδρου καὶ τῆς ἰδικῆς σας ἀξιοτίμῃ καὶ γενναῖε φίλε καὶ σὰς διαβεβαίω ὅτι καὶ πρὶν σὰς γνωρίσω προσωπικῶς ἔτρεφον ἄπειρόν ἐκτίμησιν πρὸς ὑμᾶς καὶ τοὺς κυρίους ἀξιωματι-

κούς, οί ὅποιοι ἐγκατέλειψαν τὰς θέσεις καί τὸ μέλλον των διὰ νὰ ἔλθουν ἔν' ἀγωνισθοῦν εἰς τὸ πλευρὸν τῶν ἀδελφῶν των.

(Πίνουν ὄλοι)

Βιλιώτης.—Εἶσθε ἔτοιμος Χουσεῖν-βέη νὰ πηγαίνωμε ; Μα-
νωλῆ ρώτησε τὴ μητέρα σου ἂν εἶναι ἔτοιμη.

(Ὁ Μανωλιὸς καὶ ὁ Χουσεῖν-βέης ἐξέρχονται)

Καβαλιέρος.—Μὰ δὲν θὰ ποῦμε καὶ κανένα τραγοῦδι ;

Ἐπιτρέπεις κύριε πρόξενε ;

Βιλιώτης.—Βέβαια-βέβαια !

Καβαλιέρος.—(Ἀρχίζει τὸ τραγοῦδι τῆς τάβλας)

Μὰ γὼ θωρῶ τὴν τάβλα μας

κι' εἶναι καλὰ στρωμένη

νὰ ζήση ποὺ τὴν ἔστρωσε

καὶ νὰ πολυχρονίση.

Νὰ ζήσουν ἡ νοικοκυρά

νὰ ζήσουν τὰ παιδιὰ τῆς

νὰ ζήση ἡ νύφη κι' ὁ γαμπρὸς

κι' ἡ συντροφιά μας ὅλη.

(Ἐκάστην στροφὴν ἐπαναλαμβάνουν καὶ οἱ λοιποὶ ὄλοι)

(Ἀπαντᾷ ὁ γιὸς τῆς Κατεριῶς Γεώργιος εἰς τὸν ἴδιον ἦχον)

Χίλια καλῶς ὥρισαν

Προξένοι καὶ συντέκνοι

οἱ φίλοι κι' οἱ ἀδερφοκτοί

καὶ οὐλοὶ οἱ δικοὶ μας

κι' ἂν δὲν χωροῦν στὸ σπῆτι μας

πάνω στὴν κεφαλὴ μας.

(Εἰσέρχονται ἡ Κατεριῶ, ὁ Μανωλῆς καὶ ὁ Χουσεῖνάκης)

Βιλιώτης.—Εἶσθε ἔτοιμοι ; Μπράβο. Τί λές κύριε Καβα-
λιέρο ; Πηγαίνομε ;

Καβαλιέρος.—Πηγαίνομε κύριε Πρόξενε Τὰ ζῶα εἶναι
ἔτοιμα.

Καλογεργῆς.—(πρὸς τὸν γιὸν τῆς νοικοκυρᾶς) Γεώργη, θὰ
πάης μὲ τὴ μητέρα σου ! Πάρε ἄλλους τρεῖς ἄντρες καὶ πηγαί-
νετε ὡς τὰ Νεροκούρου. Ἀπὸ κεῖ θὰ μποῦνε σὲ καρότσες
ὅσοι θὰ πᾶνε στὰ Χανιά. Ἐσεῖς θὰ περιμένετε στὰ Μερκού-
ρου Ἀπὸ κεῖ θὰ μποῦνε σὲ καρότσες ὅσοι θὰ πᾶνε στὰ Χα-
νιά. Ἐσεῖς θὰ περιμένετε στὰ Νεροκούρου καὶ ὁ Χουσεῖνάκης
θὰ φροντίση νὰ ἔλθουνε τὸ βράδυ ὁ Μανωλῆς κι' ἡ μητέρα
σου νὰ τοὺς πάρετε.

Μᾶνος - Κούνδουρος κλπ.—Ἐμεῖς θὰ σᾶς συνοδεύσωμε
ἕως τὴν ἔξοδον τοῦ χωριοῦ καὶ θ' ἀποχαιρετίσωμε καὶ τὸν Χου-
σεῖνάκη.

(Ἐξέρχονται).

Χουσεῖν βέης.— (πρὸς τὴν Δεσποινῶ). Ἔχε γειὰ Δεσποινῶ. Δὲν θὰ σὲ ξεχάσω ποτὲ μου καὶ θὰ σὲ θυμοῦμαι σάν ἀδερφή μου. Ὁταν ἔλθης καμμιά φορά στὰ Χανιά νάρθης χωρὶς ἄλλο στὸ κονάκι μας νὰ μᾶς εὔρης.

Δεσποινῶ.— Πήγαινε στὸ καλὸ μπέη μου, στὸ καλὸ ! (Ἄνοχωρεῖ καὶ ὁ Χουσεῖν βέης σπεύδων νὰ φθάσῃ τοὺς ἄλλους).

ΑΛΛΑΓΗ ΣΚΗΝΟΓΡΑΦΙΑΣ

(Ἡ σκηνὴ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μεχμέτ βέη Καούρη πατρὸς τοῦ Χουσεῖνάκι. Μία εὐρεία αἴθουσα. Εἰς τὸ μέσον εὐρεία τράπεζα καὶ γύρω εἰς τὴν αἴθουσαν δύο ἢ τρία ντιθάνια καὶ ἄλλα ἐπιπλα.

Εἰς ἓνα ντιθάνι εἶνε ἐξηπλωμένη ἡ μητέρα τοῦ Χουσεῖνάκι καὶ παρ' αὐτὴν κάθονται χαμαὶ αἱ δύο θυγατέρες της. Ἡ μία κρατεῖ μίαν πλεκτὴ βεντάγια καὶ ἀερίζει τὴν μητέρα της. Ἡ ἄλλη προσφέρει ἓνα ποτήρι γάλα ἀπὸ ἓνα δισκόν ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται πλησίον εἰς ἓνα μικρὸ τραπεζάκι).

Ζουλφτιγιέ.— (ἡ μικροτέρα κόρη). Πιέ το νεγέ μου τὸ γάλα. Ὁ γιατρὸς εἶπε νὰ δυναμώσης ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀρώστεια πού πέρασες. Δὲν τρώεις ! δὲν πίνεις ! πῶς θὰ γενῆς καλά ;

Μεβληντέ χανούμη (ἡ μητέρα).— Ἦντα καλὰ νὰ γενῶ ; καὶ ἦντα θὰ καταλάβω σάν ἔχασα γὰ τὸ Χουσεῖνάκι μου ; καὶ μουδὲ σκοτωμένο δὲν τὸν εἶδαμε; (Κλαίει). Ποῖος κατέει ἂν δὲν τὸν ἐφάγανε οἱ κοράκια ἢ πού τὸν ἐπετάξανε οἱ χωριάτες ; Καὶ μουδὲ ἓνα μεβλοῦτι δὲν τοῦ κάμωμε γιὰ τὴ ψυχὴ του.

Ἐσμὲ.— (ἡ μεγαλυτέρα κόρη). Καὶ γιάντα δὰ θέλεις ν' ἀποθάνης ; Ἐμᾶς δὲ μᾶς λογαριάξεις ; Ἦντα νὰ κάμωμε σάν ἦτανε ἔτσα τὸ οἰκτικὸ του; Πόλεμος εἶνε κι' ὁ μπέης μας ἦτανε στ' ἀσκέρι. Σάν τελειώση ἡ ἐπανάστασι θὰ πάμε νὰ ρωτήξωμε τοὺς χωριάτες πού τὸν ἔχουνε θοιμμένο κι' ὕστερα θὰ κάμωμε τὸ μεβλοῦτι καὶ θὰ τοῦ κάμωμε κι' ἓνα μνήμα γιὰτι θὰ γενῆ εὐλυγιάς καὶ λένε πῶς ὁποῖος σκοτωθῆ στὸ πόλεμο ἀγιάζει.

(Ἀκούεται μιά φωνὴ ἀπὸ τὴν σκάλα ἡ ὁποία πλησιάζει).

Φωνή.—Χα—Χα—Χανούμ — Χανούμ ἐφέντη.

Μεβληντέ χανούμη.— Ἦντα χει αὐτὴ καὶ φωνάζει ;

Ἐπηρετρια.— (Χριστιανή). Εἰσορᾷ ἀσθμαίνουσα καὶ φωνάζει: Χανούμ ἐφέντη, ἦρθε ὁ μπέ—μπέης (πίπτει εἰς ἓνα κάθισμα).

Μεβληντέ.— Αἱ καὶ ἦντα παθες ; Δὲν ἔρχεται ἰκάθε μέρα ὁ μπέης;

Ἐπηρετρια.—Μά ! μᾶ ! Τὸ μπεγάκι ! ὁ Χουσεῖν μπέης.

(Αἱ τρεῖς γυναῖκες τινάσσονται ὄρθιαι κατάπληκτοι καὶ ἄ-

φωνοι. Είσορμα ὁ Χουσεϊνάκης).

Χουσεϊνάκης.—(Νενέκο ! Νενέκο. Ἐγώ μαι.

(Πίπτει εἰς τὴν ἀγκαλιά της).

Μεβληντέ.—Μπέη μου ! παιδί μου ! ἤλθες ; ζῆς ;

(Κλαίουν καὶ αἱ τρεῖς γυναῖκες καὶ καταφιλοῦν ἀχόρταγα τὸν Χουσεϊνάκι. Εἰς τὴν ἄκρην τῆς αἰθούσης ἔχουν εἰσέλθει ἡ Κατεριώ καὶ ὁ Μανωλῆς καὶ στέκουν ἄφωνοι πρὸ τῆς συγκινητικῆς σκηνῆς. Ἡ Κατεριώ κλαίει καὶ σκουπίζει τὰ μάτια της).

Χουσεῖν.—Ζιῶ νενέκο μου ! Ζιῶ ! Καὶ τούτονε τὸ παληκάρι μ' ἐγλύτωσε καὶ τούτηνε ἡ γυναῖκα μ' ἐγιάτρεψε καὶ μὲ περιποιήθηκε σὰν παιδί της, σὰν νάσουνε ἡ ἴδια. Φίλησε τονε σὰν κι' ἐμένα.

Μεβληντέ.—Ἐσεῖς ! ἔσεῖς ! μοῦ γλυτώσατε τὸ παιδί μου ! (Καταφιλεῖ τὴν Κατεριώ καὶ τὸ Μανωλῆ ὡς καὶ αἱ θυγατέρες της !) Τὸ μπέη μου ! (Ὅλοι κλαίουν).

Κατεριώ.—Ἐφερα σοῦ Χανούμη μου τὸ γυιό σου ἀποῦ πέσε στὰ χέρια μου. Νά τονε χαρῆς καὶ νὰ τὸν ἐδῆς καὶ πασσᾶ γιατί εἶνε καλὸ παληκάρι. Εἶμαι κι' ἐγώ μάννα κι' εἶχα γιουὺς στὸ πόλεμο καὶ καταλαβαίνω τὴ λαχτάρα σου.

Μεβληντέ.—Νᾶσαι καλὰ κερά μου. Ὅτι καλὸ ἔκαμες νὰ σοῦ τὸ δῶση ὁ Θεὸς καὶ νὰ χαρῆς καὶ σὺ τὰ παιδιὰ σου. Γιὰ τὸ Θεό ! Ἦρθε τὸ παιδί μου ποῦ τὸ κλαίγαμε γιὰ σκοτωμένο ! Ἐλα ! Ἐλα ! κάτσε ἐπάε κοντά μου. Ἐλα καὶ σὺ παληκάρι μου κάτσε ! (Πρὸς τὴν ὑπηρέτριαν !) Μπέψε το φαμέγιο νὰ πῆ τοῦ μπέη νάρθη !

Ἐπηρετρια.—Ἐφυγε μονομιᾶς καὶ πάει στὸ μαγαζέ νὰ τοῦ τὸ πῆ καὶ θὰ ἰφτάξη.

Μεβληντέ.—(φιλεῖ τὸ Μανωλῆ). Εὐχαριστῶ παιδί μου ! εὐχαριστῶ κερά μου, ποῦ μοῦ φέρατε τὸ γυιό μου ! Ἐλα, μπέη μου ! Ἐλα στὰ γόννατά μου σὰν ὄντες ἦσουνε μικρὸ κοπελλάκι. (Ὁ Χουσεϊνάκης ἰκάθηται εἰς τὰ γόννατά της καὶ ἐκείνη τὸν καταφιλεῖ). Ὁχοῦ παιδί μου ! ἦντα μῆνες ἐπέρασα σὰν μοῦπανε πὼς δὲν ἦσουνε μ' ἐκείνους ποῦ γάηρανε καὶ πὼς ἐσκοτώθηκες ! Ἀρρώστησα κι' ἤθελα ν' ἀποθάνω κι' ἐγώ. Κι' ὁ μπαμπᾶς σου ὁ κοκομοῖρης ! δὲν ὀπομεινε μουδ' ὁ μισός ! Κι' ἡ κοπελιές μου. Ὄδες ἐγαίγαμε μέρα νύκτα. Κι' εἶσαι μπέη μου παχὺς κι' ὠμορφος καὶ κόκκινος σὰν τὸ ρόδο !

Χουσεῖν.—(γελῶν). Μὰ μ' ἔτρεφε καλὰ ἡ σταυρομάννα. Ὅρθες, γάλα, γιαούρτι, κρέας δὲτι ἤθελα εἶχε ἀπ' οἷλα. Φάε μούλεγε φάε νὰ δυναμώσης, νὰ παχύνης νὰ σ' εὐρῆ πάλι ὠμορφο ἢ μάννα σου δυντες θὰ πᾶμε. Ξεκούρασι καὶ ἄερας καλὸς ἐκειὰ ἀπάνω μ' ἐζωντανέβανε ὡς τῶλεγε ἡ κερά Κατεριώ !

Μεβληντέ.—Ἄς εἶναι καλὰ παιδί μου. Ἀπο δᾶ κι' ὕστερα θάχης δυὸ μάννες γιατί ἐγώ σ' ἐγέννησα μὰ κι' ἐκείνη σ' ἀνάστησε. Καὶ τὸ παληκάρι ὁ Μανωλῆς θάχῃ κι' ἐκεῖνος δυὸ μάννες γιατί θὰ τὸν

ἀγαπῶ κι' ἐγὼ σὰν τὴ μάνα του.

(Εἰσέρχεται ἀσθμαίνων ὁ Μεχμέτ βέης, ὁ πατέρας τοῦ Χουσεϊνάκη).

Μεχμέτ βέης.—(Στέκει πρὸς στιγμὴν εἰς τὴν θύραν βλέπων τὸν Χουσεϊνάκη). Ἀλήθεια, λοιπὸς, μοῦ τῶπανε πῶς ἦλθες ;

Χουσεῖν.—Ἦρθα μπαμπά μου. (Σπεύδει στὴν ἀγκαλιά του ὁ ὀπίσῳ τὸν καταφιλεῖ).

Μεχμέτ βέης.—Καλῶς ἦλθες παιδί μου, (Κλαίει). Καλῶς ἦλθες Ἐδὰ θ' ἀνοστηθοῦμε πάλι οἱλοι μας ποῦ εἴμαστε καὶ μεῖς σὰν ἀποθαμένοι γιατί σ' εἴχαμε γιὰ σκοτωμένο ! Κι ἡ κακομοῖρα ἡ νενέ σου ἀποδ ἤθελε ν' ἀποθάκη μὲ τὸ ζόρι. Αἱ, χανούμη ἦντα λέεις ;

Μεθληντέ.—Τὸ παιδί μας μπεή μου ! Τὸ παιδί μας μᾶς ἦλθε πάλι.

Μεχμέτ βέης.— Καὶ ἦντα ὡμορφος, παχὺς καὶ καλός !

Μεθληντέ.—Ἄς εἶναι κολλὰ ἐτοῦτο τὸ παληκάρι κι' ἡ μάνα του ποῦ μᾶς τὸν ἐγλυτώσανε καὶ μᾶς τὸν ἐφέρανε.

Μεχμέτ βέης.—Βλέπει τὸν Μανωλὴ καὶ τὴ μητέρα του). Συμπαθήσατέ με γιατί δὲν σᾶς εἶδα ἀπὸ τὴ χαρά μου. Νᾶσθε καλά. (Τοὺς χαιρετᾷ μὲ χειραψίαν).

Χουσεῖν.—Ἐγὼ πρέπει νὰ πεταχτῶ ὡς τοῦ πασσᾶ μου νὰ τοῦ πῶ πῶς ἦρθα καὶ νὰ τοῦ δώσω κι' ἕνα γράμμα ἀποῦ ἔχω ἀπὸ τὸ Πρόεδρο καὶ θὰ γυρίσω γρήγορα.

Κατεριώ.—Ἐμεῖς παιδί μου ἐτελειώσαμε τὴ δουλειά μας καὶ πρέπει νὰ φύγωμε γιατί ἰθὰ μᾶς ἀνημένουνε οἱ ἄλλοι στὰ Νεροκούρου.

Χουσεῖν.—Ὀσκα. Θὰ μείνετε νὰ φᾶμε γιατί ἐγὼ θὰ γυρίσω γρήγορα κι' ὕστερα θὰ σᾶς ἐπάω πάλι ὡς τὰ Νεροκούρου νὰ σᾶς περε δώσω ὡς μὲ παραδώσατε καὶ σεῖς τοῖ γονιούς μου. (Φεύγει).

Μεχμέτ βέης.—Κάτσε κερὰ μου. Κάτσε νὰ φᾶμε καὶ νὰ μοῦ πῆτε κι' ἐμένα πῶς ἐγίνηκε τοῦτονα τὸ θᾶμμα. (Πρὸς τὴν κόρη του). Γιουλφιζέ ! Παράγγειλε παιδί μου νὰ στρώσουνε τὸ τραπέζι νὰ φιλέψωμε τοῖ μοιροφιρέους μας. Νὰ φέρουνε καὶ κρασί καλὸ νὰ πιῶμε στὴν ὑγεία τωνε.

(Ἡ Γιουλφιζέ ἐξέρχεται καὶ βοηθουμένη ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς

(Ἡ Γιουλφιζέ ἐξέρχεται καὶ βοηθουμένη ἀπὸ τῆς ἀδελφῆς της καὶ τῆς ὑπηρετριάς στρώνουν τὸ τραπέζι καὶ ἀρχίζουν νὰ φέρουν φαγητά. Κάθηνται ὅλοι στὸ τραπέζι).

Χουσεῖν βέης.—(ἐπιστρέφων). Ὁ πασσᾶς ἔμαθε πῶς ἦρθα καὶ ἀπάντησα ἔξω ἕνα ἀξίωματικὸν ποῦ μοῦ μῆνυσε νὰ πάω τὸ θράδου στὸ σελομλῆκι του νὰ τοῦ πᾶ πῶ καὶ νὰ κάτσω γιὰ τὴν ὠρα μὲ τὴ φαμεληά μου. Λοιπὸς θὰ κάτσωμε μαζὴ κι' ὕστερα θὰ σᾶς πάω ὡς τὰ Νεροκούρου καὶ νὰ γυρίσω γιατί ἔχομε καιρὸ ὡς τὸ θράδου. Εἶπα καὶ τοῦ ἀξίωματικὸν νὰ πῆ στὸν πασσᾶ νὰ μοῦ στείλῃ ἕνα ἀξίωματικὸ καὶ τέσσαρης ἰκαβολάρηδες νὰ ἔρθουνε μαζὴ μας ὡς τὰ Νεροκούρου.

Μεχμέτ βέης.—Καλά ἔκαμες μπέη μου. Κάτσε λοιπὸς καὶ λέτε μου νὰ τρώμε κι' ὄλας.

Χουσεϊν.— Τὸ παληκάρι τοῦτο μπαμπᾶ μου μ' ἤυρε βαρυσμένο· τὴν ὥρα ποῦ ἀπόθαινα, ἔδωκαμε χέρια καὶ λόγο ἀντρίστικο νὰ με βοηθήσῃ νὰ γλυτώσω καὶ ἐγὼ θὰ τοῦ δώσω ὄσες λίρες θέλει. Ἔσκι-σε τὴ ζώνη του, ἔδωσε τὴ πληγὴ μου κι' ἐστάθηκε τὸ αἷμα, τὴν ἐπλι-νε ὕστερα μὲ κρασί σὰν τὸ γιατρό. Ἐβαλε ἀπάνω φύλλα πλυμμένα μὲ κρασί, τὴν ἔδωσε, ἐφάγαμε ψωμί καὶ τυρί, ἤπιαμε καὶ τὸ ἀποδέ-λοιπο κρασί ποῦ εἶχε στὸ φλασκί του κι' ὕστερα μ' ἐσήκωσε στὴ ρά-χι του σὰν κοπελλάκι καὶ μὲ πῆγε μιάμισυ ὥρα δρόμο στὸ χωριό του καὶ μὲ παρῶδωσε τῆ μάνας του. Ἐπῆγε κι' ἔφερε καὶ γιατρό. Ἡ κερά Κατεριὴ τοῦ λόγου τῆς μὲ παράλαθε μὲ κοίμησε, μ' ἐγιατρε-ψε, μ' ἔθρεψε καὶ μ' ἔφερε ὡς μὲ βλέπετε.

Μανωλῆς.—Οὔλα εἶν' ἀλήθεισὸ μὰ ἐγὼ δὲ σὲ γλύτωσα γιὰ τὴ λίρες σου ! Τὸ ἴδιο θάκανα ὅποιος κι' ἂν ἦτανε σὰν ἦτανε βαρυσμέ-νος. Δὲν ἐμπόρουνα ν' ἀφήσω ἕναν ἀνθρωπο νὰ τὸν φάνε τὰ πουλιὰς ἦτανε καὶ Τοῦρκος. Γιατί κι' ἐκεῖνος κατὰ τὴν πίστι του ἐπολέ-μησε.

Μεχμέτ βέης.— Μπράθο παιδί μου. Θὰ πῆ πὼς ἔχει καρδιά· κι' εἶσαι σωστὸς Κρητικὸς ἀντρας.

Χουσεϊν.— Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ἡ ἀδελφὴ του ἡ Δεσποινιὴ τ' ἀ-δερφιά του μ' εἶχανε σὰν ἀδερφό στὸ σπῆτι των. Μὰ κι' ὁ Πρόεδρος τῆ ἐπιτροπῆς καὶ οἱ οἱ καπετανεοὶ, πληρεξούσιοι καὶ χωριανοὶ μ' ἐπεριποιηθήκανε. Σήμερα ἤρθανε οἱ Πρόξενοι στὸ χωριό. Εἶπα τοῦ Βιλιώτη νὰ τοῦ δώσω ἕνα γράμμα νὰ σὰς τὸ φέρῃ γιὰ νὰ σὰς γράψω πὼς εἶμαι ζωντανὸς καὶ σὲ καλὰ χέρια. Ὁ Βιλιώτης μοῦ λέ-ει : « Ἐλα μαζί μας ». Τοῦ εἶπα ὄχι γιατί πρέπει νὰ πάω μὲ τὴ σταυ-ρομάνα μου καὶ τὸ Μανωλῆ νὰ μὲ παραιδῶσουνε στὰ χέρια σας ὡς τῶχαμε τάξιμο. Δὲν ἠθέλανε νάρθουνε. Ἐπέσανε ὅλοι ἀπάνω τῆς οἱ Πρόξενοι· κι' ὁ Πρόεδρος καὶ τὴν ἐκαταφέρανε. Καὶ ἐτσὰ ἤρθαμε μαζί κι' ἐγίνηκε τὸ τάξιμο. (Ὁ Χουσεϊνάκης ἀγκαλιάζει τὴν κερά Κατεριὴ καὶ τὸ Μανωλῆ καὶ τὸν φιλεῖ, ὡς καὶ τὰ χέρια τῆς κυρᾶ Κατεριῶς διότι κάθηται στὸ μέσον των) κι' ἐτσὰ ἔχω ἄλλη μιὰ μάν-να· ἕναν ἀδελφὸ καὶ ἄλλη μιὰ ἀδελφὴ τὴ Δεσποινιὴ ποῦ τὴ παντρέ-ψαμε χθὲς καὶ ἄλλαξα καὶ τὰ στέφανα.

Μεχμέτ βέης.—Κι' ἐμεῖς παιδί μου θὰ τὰ ἀγαποῦμε σὰν καὶ σέ-να καὶ δὲν θὰ τὸ ξεχάσωμε ποτέ μας.

Χουσεϊν.—Καὶ θὰ γενοῦμε καὶ συντέκνοι γιὰτὶ ἔδωκαμε λόγο νὰ βαφτίσωμε καὶ τὸ πρῶτο παιδί τῆ Δεσποινιῶς ἐγὼ, οἱ Πρόξενοι, οἱ ἀξιωματικοὶ κι' ὁ καπετᾶν Γιάννης ὁ Καλογεργῆς.

Μεχμέτ βέης.—Μὰ τρῶτε δὰ γιατί θὰ εἶστε καὶ νηοτικοὶ ποῦ φύ-γατε καὶ θὰ μῆτε πάλι στὸ δρόμο.

Κατεριὴ.—Τρῶμε μπέη μου, τρώμε γιατί πρέπει καὶ νὰ φύγωμε.

Μεχμέτ θέης.—Σάν εἶνε ὥρα θὰ φύγετε. Ἄν ἠθέλατε καὶ νὰ μείνετε ἀπόψε νὰ ξεκουραστήτε.

Κατεριώ.—Ὅσπε μπέτη μου γιατί θὰ μᾶς ἀνημέρουνε οἱ ἄλλοι στὰ Νεροκούρου.

Μεχμέτ θέης.—(πρὸς τὸν Χουσεϊνάκη). Ἔλα μπέτη νὰ σοῦ πῶ μέσα. Ἀποσύρονται μὲ τὸν Χουσεϊνάκι.

Μεβληντέ χανούμ.—Κι' εἶναι καλὸς ὁ γαμπρὸς ποῦκαμες κερὰ μου ;

Κατεριώ.—Καλὸ παληκάρι χανούμη μου κι' ἀπὸ σοῖ καλὸ καὶ νοικοκυρόπουλο.

Μεβληντέ.—Καὶ οἱ γυιοῖ σου ; εἶνε κιανεὶς παντρεμμένος ;

Κατεριώ.—Ὅσπε ἀκέμη. Μὰ θαρρῶ πῶς θὰ σὲ τσοῖ περάση ὁ Μανωλῆς γιατί ἔχει θραμμένη καὶ τὴ νύφη καὶ θὰ τσ' ἀρραβωνιάσω ἐδὰ γρήγορα.

Μεβληντέ.—(μειδιῶσα). Μὰ δὲν εἶναι μισὸς ἀκόμη ;

Κατεριώ.—Κι ἡ νύφη μισή ναι. Μὰ γιατί εἶναι ὀρφανὴ καὶ νοικοκυροπούλα φοβάται ἡ μάνα τζη νὰ μὴν τσὴ κλέφουε καὶ θιάζεται νὰ τὴν ἀρραβωνιάση.

Χουσεϊν.—Νενέκο ὁ μπαμπᾶς μου σὲ θέλει.

(Ἡ Μεβληντέ χανούμη ἐξέρχεται).

Γιουλφιζέ.—Κι' εἶναι ὠμορφὴ ἡ κοπελιά σου Μανωλῆ ;

Μανωλῆς.—Λέω δὰ πῶς εἶναι ὠμορφὴ γιατί μ' ἀρέσει.

Γιουλφιζέ.—Κι' ἀγαπιέστε ; αἶ ;

Μανωλῆς.—Ἀγαπιούμαστε βέβαια ! Κιὰμὲ ἀγγαρεία θὰ παρ-
θοῦμε ;

Γιουλφιζέ.—Καὶ πότε θὰ παντρευθῆτε ;

Μανωλῆς.—Μὰ θ' ἀρραβωνιαστοῦμε δὰ κι' ὡς τόσο σὲ κάμποσο καιρὸ νὰ μεγαλώσωμε καὶ λιγάκι.

(Εἰσέρχονται ὁ Μεχμέτ θέης καὶ ὁ Χουσεϊνάκης).

Μεβληντέ.—(ἀπὸ τὴν θύραν). Κοπελιές, ἔλᾶστε νὰ σᾶς ἐπῶ.

(Τὰ δύο κορίστια ἐξέρχονται).

Μεχμέτ θέης.—Καὶ πόσα ὠζὰ ἔχετε κερὰ Κατεριώ ;

Χουσεϊνάκης.—Λέγε τὴν συντέκνισα μπαμπᾶ μου γιατί σοῦπα πῶς ἀλλάξα τὰ στεφάνια τσὴ κόρης τσὴ καὶ θὰ βαφτίσωμε καὶ τὸ παιδάκι μὲ τσοῖ ἄλλους.

Μεχμέτ θέης.—Ἄς εἶναι λοιπὸν συντέκνισα.

Κατεριώ.—Ἔχουμε μπέτη μοι' μιὰ ἐξηνταριά ὠζὰ καὶ τὰ πολεμᾶ ὁ Μανωλῆς.

Μεχμέτ θέης.—Καὶ ἦντα ἄλλο ἔχετε ;

Κατεριώ.—Ἔχουμε ἕνα ζευγάρι θούγια γιὰ τὰ χωράφια μας κι' ἕνα μουλᾶρι, ἔχομε κι' ἀμπέλια μιὰ σαρανταρὰ ἐργατῶν καὶ ζοῦμε μπέτη μου νοικοκυρίστικα χωρὶς νὰ ξενοδουλεύουε τὰ παιδιά μου.

Ἔχομε καὶ κάμποσες ἐληές καὶ κάνομε τὸ λάδι μας.

Μεχμέτ βέης.—Θὰ κάνετε ὅμως πολὺ κρασί.

Κατεριώ.—Κάνομε μπῆ μου γιατί πουλοῦμε τὰ περισσότερα σταφύλια. Τὸ κρασί τὸ κρατοῦμε στὸ σπῆτι μας καὶ πίνουνε κι' οἱ φίλοι μας ὄντες ἔρχονται γιὰτ' ἔχομε καὶ μεγάλο σόγ καὶ πολλοὺς φίλους.

Χουσεῖν.—Τὸ σπῆτι τῶνε μπαμπᾶ μου εἶνε σὰν τὸ Μοναστήρι. Δὲν ξελείπουνε οἱ μουσαφῆρηδες, κι' ὁ Πρόεδρος ἐκεῖ ἔφερε χτές τσοῖ Προξένους, ἐκεῖα ἤρχόντανε κι' οἱ ἀξιωματικοί. Καὶ ἄλλοι ξένοι ὄσοι ἔρχονται ἀπὸ κειὰ θὰ πρωτοπεράσουνε γιατί οἱ γιοῖ τῆ ἔχουνε πολλοὺς φίλους.

Κατεριώ.— Μᾶς ἀγαποῦνε παιδάκι μου οἱ καλοὶ ἄνθρωποι ἄς εἶναι καλά.

(Ἐπανερχονται ἡ Μεβληντέ χανούμ καὶ οἱ κόρες τῆ καὶ κάθηνται).

Ἵπνρήτρια.— Χουσεῖν μπῆ ! Ἦλθε ἕνας ἀξιωματικὸς μὲ τέσσερης καθαλάρηδες καὶ μιὰ κερότσα.

Χουσεῖν.— Κέρασε τσοι. Δόστωνε καὶ νὰ φᾶνε καὶ νὰ ἀνημένουνε.

Μεχμέτ βέης.—Δὲν θὰ χρειάζεται δὰ μπῆ ν' ἀλλάξης γιατί θωρῶ γὼ πὼς ἡ στολή σου εἶναι καὶ παστρική καὶ φρεσκοσιδερωμένη.

Χουσεῖν.—Ναὶ ! Ἄς εἶναι καλά ἡ κουμπάρα μου ἡ Δεσποινιώ. Ἐκεῖνη ἔρραψε τὸ παντελλόνι γιατί τὸ εἶχαμε σχισμένο, τὸ ἔπλυνε γιατί ἦτανε γεμάτο αἷματα ἐκαθάρισε τὴ στολή, τὴ σιδέρωσε καὶ με περιποιούτανε καὶ κάθε μέρα σὰν τσ' ἀδερφοὺς τῆ.

Μεβληντέ.—Ἄς εἶναι καλά ἡ κοπελιά καὶ ὁ Θεὸς νὰ τῆ δώσῃ ὅ,τι θέλει ἡ καλὴ καρδιά τῆ.

Μεχμέτ βέης.—Καὶ ἦντα ροῦχα ἐφόρειες εἰς τὸ χωριό ;

Χουσεῖν.—Ὁ γιατρὸς μοῦχε δοσμένο ἕνα παντελόνι κι' ἕνα σακάκι. Τὰ στιβάνια μου ἦτανε γερὰ κι' ὁ Μανωλῆς μοῦδωκε ἕνα μαντήλι γιὰ τὴ κεφαλὴ μου καὶ τὸ φοροῦσα σὰν καὶ τσ' ἄλλους.

Κατεριώ.—Νὰ μὴν χασομερνοῦμε μπῆ μου γιατί θὰ μᾶς πιάσῃ ἡ νύκτα στὸ δρόμο. Ἐφάγαμε, ἤπιαμε, νάστε καλά καὶ ἄλλο καὺμὸ ἀπ' αὐτὸ πού πέρασε νὰ μὴ σᾶς δώσῃ ὁ Θεός.

Μεχμέτ βέης.—Νᾶσαι καλά κερὰ μου. Μὰ στάσου λιγάκι νὰ σᾶς φιλέσωμε καὶ μεῖς μιὰ κι' ἤρθατε στὸ κονάκι μας. (Πρὸς τὸν Μανωλῆ). Πάρε Μανωλῆ συντεκνάκι ἐτούτῳ τὸ μαντήλι. Ἔχει μέσα δεκαπέντε λίρες δικές σου. Νὰ κάμῃς μιὰ φορεσιὰ σαλβάρια κι' ἕνα ἀσημένιο μαχαίρι νὰ γεννῆς τὸ πιὸ ὡμορφο παληκάρι τοῦ χωριοῦ νὰ σὲ χαιρεταὶ ἡ μάννα σου καὶ οἱ δικοὶ σου καὶ νὰ σὲ βλέπουνε κι' οἱ χωριανοὶ πὼς ὁποιος κάνει καλὸ δὲν χάνει ποτέ του. Καὶ ἅμα πάῃς στὸ χωριὸ ἀπὸ βδομάδα ὄντες θέλεις νὰ θρῆς διακόσια ὠζὰ νὰ τ' ἀγοράσωμε, νὰ τὰ πολεμάς ξεχαρτζιστά. Πάρε καὶ τοῦ λά-

γου σου κερά μου έτούτονε τὸ ἄλλο μαντηλάκι. "Έχει κι' αὐτὸ δέκα πέντε λίρες νὰ πάρης ἕνα μαντήλι.

(Ὁ Μανωλῆς καὶ ἡ μητέρα του μένουν θαμβωμένοι ἀπὸ τὸ δῶρον καὶ ἀπὸ τὴν ἐντολὴν τῆς ἀγορᾶς τῶν προβάτων).

Κατεριῶ.—Γιὰ τὸ Θεὸ μπέη μου. Μὰ δὲν ἐγλυτώσαμε μεῖς τὸ γυιό σου γιὰ νὰ μᾶς ἐπλερώσης Μόνο γιατί εἶμαι καὶ γὼ μάννα.

Μεχμέτ θέης. — Δὲν σᾶς ἐπλερώνω κερά καὶ συντέκνισα μου. Γιατί ἴσα κι' ἂν δώσω δὲν ξεπληρώνω τὸ καλὸ ποῦ μᾶς ἐκάματε. Ἦντα τᾶθελα γὼ τὰ πλούτη ἂν ἔχανα τὸ Χουσεϊνάκι μου ; Τὸ μοναχογιό μου κι' ἂν δὲν ἐτύχαινε ὁ γυιός σου νὰ μοῦ τὸν ἐγλυτώση καὶ τοῦ λόγου σου;

Μεβληντέ.—Εἰδὰ ναι δὰ κι' ἐμένα ἡ ἀράδα μου. Πάρε κερά μου ἐτούτονε τὸ μανδουλάκι. "Έχει δεκαπέντε λίρες νὰ πάρης ἕνα φουστάνι νὰ θυμᾶσαι τὸ παιδί μου. Πάρε καὶ τοῦτο τὸ διαμαντικὸ νὰ τὸ δώσης τῇ Δεσποινίῳ ἀπὸ μένα νὰ τὸ φορῇ γιατί τῇ ἀξίζει. Εἶναι τὸ χάρισμά μου γιὰ τὸ γάμο τῆς.

Κατεριῶ.—Γιὰ τ' ὄνομα τοῦ Θεοῦ χανούμη μου. Ἔσεῖς μᾶς ἐκάνατε πλούσιους μὲ τσανὰ ποῦ μᾶς ἐβούδετε ! Πῶς νὰ σᾶς εὐχαριστήσω !

Μεβληντέ.—Δὲν εἶναι πράμμα κερά μου. Γιατί ἐγὼ τὸν ἔκλαιγα τὸ γυιό μου καὶ τοῦ λόγου σου τὸν ἀνάστησες καὶ μοῦ τὸν ἔφερες κι' ὁ Θεὸς ἄς σοῦ πλερώση στὰ παιδιὰ σου τὸ καλὸ ποῦ ἔκαμες.

Χουσεῖν.—Κι' ἡ δική μου ἀράδα. Πάρε σταυρομάννα μου ἐτούτανε τὸ μανδύλι νὰ τὸ δώσης τῇ Δεσποινίῳ. "Έχει εἴκοσι λίρες τὸ χάρισμά μου γιὰ τὸ γάμο τῆς ποῦ ἔρριξα ἕνα χαρτάκι στὸ δῖεκο γιατί δὲν εἶχα παράδες. Πάρε καὶ τοῦτονε μὲ δεκαπέντε λίρες νὰ σοὶ δώσης σοὶ γιουὺς σου νὰ κάμουνε ὅτι θέλουνε, γιὰ ρωλόι, γιὰ κορδόνι γιατί μαχαῖρι ἔχουνε, γιὰ νὰ μὲ θυμοῦνται. Πάρε καὶ τοῦτονε τὸ ρωλόι νὰ τὸ δώσης τοῦ γιατροῦ. Πάρε καὶ τοῦτο ἔχει δεκαπέντε λίρες νὰ σοὶ δώσης τοῦ Χριστόδουλου τοῦ Καφετζῆ νὰ σφάζει τὴν Κυριακὴ δέκα ἀρνιά καὶ νὰ κεράση σοὶ χωριανούς οὐλες νὰ πιοῦνε στὴν ὑγείᾳ μου. Κι' ἂν δὲν φτάξουνε τὰ ἔξοδα νὰ μοῦ μὴνύση νὰ τοῦ στείλω καὶ τὰ ρέστα.

Ἡ κυρά Κατεριῶ ἔκλαιγε κι' ὅλη ἡ οἰκογένεια ἦτο συγκεκνημένη καὶ δακρυσμένες ἡ γυναῖκες).

Νὰ πῆς στὸ Καπετὸν Γιάννη καὶ στὸ Πρόεδρο χαιρετίσματα καὶ θὰ γράψω γράμμα καὶ στὴν Ἐπιτροπὴ καὶ θὰ βάλω καὶ τὸ πασσά νὰ γράψη νὰ σοὶ εὐχαριστήση.

Κατεριῶ.—Τόσες λίρες ! Τόσους παράδες παιδί μου.

Χουσεῖν.—Δὲν πειράζει σταυρομάννα. "Έχομε πολλὲς λίρες ἐμεῖς. Οὐδὲν εἶναι χρέη μου, τὰ χρωστῶ καὶ στὸ Μανωλῆ καὶ στὴν ἀπατῆ σου καὶ στοὺς ἄλλους κι' ἔπρεπε νὰ τὰ πλερώσω τὰ χρέη μου.

Ἐσμέ.—Πρέπει δὰ κι' ἐμεῖς νὰ στείλωμε τὸ χάρισμά μας τῇ

Δεσποινιῶς πού στάθηκε σάν ἀδελφή στοῦ μπεγάκι μας. Πάρε λοιπὸς ἐτούτονε τὸ διαμαντένιο δακτυλίδι νὰ τοῖ τὴ δώσης ἀπὸ μένα.

Γιουλιζέ.—Κι' ἀπὸ μένα θὰ τοῖ δώσης ἐτούτανε τὰ εἰκοσιτέσσερα εἰκοσάρια κι' ἓνα μεγάλο μοχμουτιγέ νὰ τὰ κρεμάση στοῦ λαϊμό τοῖ.

Μεβληντέ.—Ἐχω ἀκόμη νὰ σοῦ δώσω ἓνα χάρισμα. Πάρε τοῖτονε τὸ διαμαντένιο δακτυλίδι νὰ τὸ δώσης ἀπὸ μένα τοῦ ἀρραβωνιαστικιάς τοῦ Μανωληοῦ τῆ μέρα πού θὰ τ' ἀρραβωνιάσης νὰ τῆ πῆς πὼς εἶναι ἀπὸ τὴν ἄλλη τοῖ πεθερὰ γιατί τὸ Μανωληὸ θὰ τὸν ἀγαπῶ σάν παιδί μου.

(Ὁ Μανωληὸς κι' ἡ μητέρα του φαίνονται σάν ζαλισμένοι ἀπὸ τὰ τόσα δῶρα καὶ δὲν ἤμποροῦν νὰ μιλήσουν).

Μανωληὸς.—Νὰ σοῦ δώσω δὲ κι' ἐγὼ τὸ λοιπὸς ἓνα πράμμα (Ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ὑποκαμίσου του βγάξει τὸ ρεβόλβερ καὶ τὸ δίδει στοῦ Χουσεϊνάκι). Πάρε το ! δικό σου εἶναι ! Τὸ πῆρα μαζή μου γιὰ τὴ στράτα γιατί δὲν ἤξερα ἦντα μπορεῖ νὰ τύχη. Πάρε το νὰ πάης με τὰ οὔλα σου στοῦ πασσᾶ νὰ μὴ σοῦ λείπη πράμμα.

Χουσεῖν.—Τὸ δέχομαι Μανωληὸ. Εὐχαριστῶ. Μὰ καὶ μόνο τὸ σπαθί μου πού μοῦ δώκατε ἦτανε γιὰ μένα μεγάλο πράμμα. Τὸ τουφέκι κράτησέ το ! Χάρισμά σου ! Ἐκεῖνο ἦτανε ἐνὸς στρατιώτη πού σκοτώθηκε καὶ τὸ πῆρα ὅταν ἐκρύφθηκα ἐκεῖ πού μ' ἤδρες. Γιὰ τὸ ρεβόλβέρι θὰ σοῦ ἀγοράσω ἓνα τσιφτέ δίκανο τοῦ κυνηγιοῦ καὶ θὰ βάλω καὶ ἀσημένιο τ' ὄνομά σου στοῦ κοντάκι. Καὶ ὄντες καμμιά φορὰ σοῦ τυχαίνει κανεὶς λαγὸς ἢ πέρδικα στεῖλε μου κι' ἐμένα.

Μανωληὸς.—Πρῶτα τὸ δικό σου μερτικό θὰ βγάλω.

Χουσεῖν.—Πᾶμε τώρα νὰ πηγαίνωμε γιατί θὰ σᾶς ἀνημέρουνε.

Κατεριῶ.—Ἐχε γειὰ χανούμη μου. Καὶ νὰ σοῦ ζήση ὁ γιός σου νὰ τὸν δῆς καὶ πασσᾶ. Ἐχετε γειὰ κοπελιές μου καὶ νάχετε καλὴ τύχη. (Φιλεῖ ὄλες). Ἐχε γειὰ μπέη μου καὶ σὲ εὐχαριστοῦμε.

(Ἀποχαιρετᾶ ὄλην τὴν οἰκογένειαν καὶ ὁ Μανωληὸς καὶ ἐξέρχεται ἀκολουθῶν τὴν μητέρα του).

Χουσεῖν.—(Σουνοδεύων). Ἐγὼ θάλλω μαζή σας νὰ σᾶς παραδώσω στὰ Νεροκούρου στοῦ γιό σου καὶ τοὺς ἄλλους.

ΠΡΑΞΙΣ Γ'

ΜΕΤΑ 26 ΕΤΗ.—ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1922

(Εἰς τὸ Τουρκικὸν στρατόπεδον εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν μάχην τοῦ Τουλοῦ —Μπουναρ. Ὁ στρατηγὸς Χουσεῖν πασσᾶς κάθηται ἐντὸς τῆς σκηνῆς τοῦ σκεπτικὸς ἐνώπιον μιᾶς τροπέζης ἐπὶ τῆς ὁποίας εὐρίσκονται χάρται στρατιωτικοί. Εἰς τὸ ἄκρον τῆς σκη- νῆς ἕνα μικρὸν τραπεζάκι γραφεῖον τοῦ ὑπασπιστοῦ πρὸ τοῦ ὁποίου οὗτος ἐργάζεται γράφων).

Χουσεῖν πασσᾶς.—Ἄκουσε Μεχμέτ μπέη. Εἰς τοὺς πολιτικοὺς αἰχμαλώτους ποὺ ἐπιθεώρησα εἶδα καὶ ἕνα Κρητικὸν μὲ βράκες. Δό- σε μου τὸν κατάλογο αὐτῶν τῶν αἰχμαλώτων ποὺ πρόκειται νὰ στεί- λωμεν εἰς τὴν Ἀγκυραν.

(Ὁ ὑπασπιστὴς τοῦ παρουσιάζει τὸν κατάλογον τὸν ὁποῖον ἐξετάζει ὁ Χουσεῖν πασσᾶς. Σταματᾷ εἰς ἕν ὄνο- μα τὸ ὁποῖον διεκνύει διὰ τοῦ δακτύλου. Σκέπεται μει- διῶν.

Χουσεῖν. Αὐτὸς εἶναι : Πήγαινε Μεχμέτ βέη καὶ φέρε ἐδῶ αὐ- τὸν τὸν Κρητικὸν. Θὰ τὸν ἀνακρίνης, ἀπὸ ποῦ εἶναι, πῶς εὐρέθηκε ἐδῶ, ἂν ἔχει οἰκογένειαν καὶ ποῖος εἶναι. Καὶ ἔπειτα θὰ τοῦ πῆς πῶς ὁ πασσᾶς διατάξει νὰ τὸν κρεμάσετε καὶ ἂν ἔχη νὰ παραγγεί- λη τίποτα γιὰ τὴ φαμέλιά του.

(Ὁ Μεχμέτ βέης ἐξέρχεται).

Χουσεῖν.— (Μονολογῶν). Πόσα χρόνια περάσανε ! Πόσο ἀλλά- ξαμε ! Ἐγερᾶσαμε ! Οὔτε ἐκεῖνος μὲ γνώρισε, κι' ἐγὼ ἂν δὲν ἐπρόσεχα τὴ βράκα του δὲν θὰ τὸν ἐγνώριζα ! Τί ἄνθρωποι ὅμως οἱ Κρητικοί ! Τί ζητᾷ τώρα ἐδῶ πάνω αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἀφοῦ δὲν εἶναι στρατιώτης ; Πόσες ἰδιοτροπίες ἔχει ἡ Μοῖρα καὶ πῶς παίζει τοὺς ἀνθρώπους ;

(Εἰσέρχεται ὁ Μεχμέτ συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Μανω- ληό. Φέρει πάντοτε τὴν Κρητικὴν του ἐνδυμασίαν. Τὰ μαλ- λιά του καὶ τὸ μουστάκι του ἔχουν πολλὰς λευκάς τρίχας διότι εἶναι ἤδη ἡλικίας 45 περίπου ἐτῶν. Ὁ Μεχμέτ κάθη- ται εἰς τὸ γραφεῖον του, ἀπέναντί του ἵσταται ὁ Μανωλη- ὄς. Ὁ Χουσεῖν πασσᾶς ἔχει ἐστραμμένα τὰ νῶτα).

Μεχμέτ.—Πῶς σὲ λένε.

Μανωληός.—Μανώλης Μαστρονικολάκης.

Μεχμέτ.—Ἀπὸ ποῦ εἶσαι ;

Μανωλῆός.—'Από τὴν Κρήτη.

Μεχμέτ. — 'Από ποῖο χωριό ;

Μανωλῆός.—'Από τσοὶ Κάμπους.

Μεχμέτ.—Πόσων χρονῶν εἶσαι ;

Μανωλῆός.—45.

Μεχμέτ.—Εἶσαι στρατιώτης ;

Μανωλῆός.—'Όσκε.

Μεχμέτ.—Πῶς εὐρέθηκες ἐδῶ ;

Μανωλῆός.—'Ακλουθῶ τὸ στρατὸ καὶ κάνω μικρεμπόριο μὲ τσοὶ στρατιῶτες.

Μεχμέτ.—Τὶ ἐμπόριο κάνεις ;

Μανωλῆός.—Τσιγάρα, κλωστῆς κι' ὅτι μπορῶ μικρολοῦτδια.

Μεχμέτ.—Τουφέκι κρατοῦσες.

Μανωλῆός.—'Όσκιε ! Δὲν μ' ἀφήνανε γιατί δὲν εἶμαι στρατιώτης.

Μεχμέτ.—'Αν εἶχες θὰ πολεμοῦσες ;

Μανωλῆός.— Αἶ ! μὰ θάκανα δὰ κι' ἐγὼ ὅτι μποροῦσα σὰν εὐρῆθηκα μαζή.

Μεχμέτ.—Παντρεμμένος εἶσαι ;

Μανωλῆός.—Ναῖσκιε !

Μεχμέτ.—'Εχεις παιδιά ;

Μανωλῆός.—'Όσκιε !

Μεχμέτ.—'Η γυναῖκα σου ποῦ εἶναι ;

Μανωλῆός.—Στὴν 'Αθήνα.

Μεχμέτ.—Τὸ ξέρεις πῶς εἶσαι πολιτικός αἰχμάλωτος. Κι' ἐπειδὴ εἶσαι Τοῦρκος ὑπήκοος θεωρεῖσαι ἀντάρτης ;

Μανωλῆός.—Μὰ δὲν εἶμαι Τοῦρκος ὑπήκοος. Εἶμαι "Ελληνας, γιατί ἡ Κρήτη ἐνώθηκε μὲ τὴν 'Ελλάδα.

Μεχμέτ.—Μὰ ἐμεῖς δὲν ἀναγνωρίζουμε τὴν "Ενωσι καὶ λογαριάζομε τὴν Κρήτη πάντα δική μας.

Μανωλῆός.—'Ακόμη βαστάτε αὐτὸ τὸ βιολί ; "Εχετε τὸ λοιπὸς τὴ γνώμη σας κι' ἐμεῖς ἔχομε τὴ Κρήτη.

Μεχμέτ.—Καὶ γιατί σὲ θεωροῦμε ἀντάρτη θὰ κρεμαστής.

Μανωλῆός.—'Αν εἶναι ἐτσά ὁ νόμος σας νὰ κρεμνάτε τσοὶ πολῖτες ὅσους πιάνετε !

Μεχμέτ.—Ναί.

Μανωλῆός.—Καὶ θὰ μὲ κρεμάσετε κι' ἐμένα ;

Μεχμέτ.—Τώρα θὰ ὑπογράψῃ τὴ διαταγὴ ὁ πασσάς καὶ θὰ πάμε νὰ σὲ κρεμάσωμε.

Μανωλῆός.—Καὶ δὲν ἔχετε δὰ ἓνα φυσέκι νὰ μὲ σκοτώσετε, μόνο θὰ μὲ κρεμάσετε σὰν τὴ κασίκα ;

('Ο Χουσεῖν πασσάς γελᾷ θορυβῶδῶς)

Μανωλῆός.—'Ηντα γελᾷ δὰ τοῦ λόγου του ; Αὐγά τοῦ καθαρίζουνε ;

Χουσεϊν.—"Ελα εἰδῶ κοντά πατριώτη. (Ὁ Μανωλῆς πλησιάζει). Δὲν σοῦ ἀρέσει λοιπὸν νὰ σὲ κρεμάσωμε ;

Μανωλῆς.—"Ὅσθε ! πασσᾶ μου ! Δὲν μ' ἀρέσει γιατί εἶδα μιὰ φορὰ δυὸ κρεμασμένους στὰ Χαλιά πού κρέμασε ὁ Μαχμούτ πασσᾶς καὶ δὲν μ' ἀρέσανε τὰ μουτραντωνε. Σκοτώσατέ με μ' ἓνα φυσέκι γιατί εἶμαι ἄντρας ἐγὼ καὶ δὲν με νοιάζει. Κι' ἂν εἶσαι κι' ἡ ἀφεντιά σου Κρητικὸς, γιατί με λείεις πατριώτη, πρέπει νάσαι κι' ἄντρας καὶ νὰ φερθῆς ὅπως πρέπει.

Χουσεϊν.—(σηκώνετα γελῶν). Ἐγὼ μωρὲ Μανωλῆ θὰ σὲ φιλήσω ἀντὶς νὰ σὲ κρεμάσω. (Ἐναγκαλίζεται τὸν Μανωλῆ καὶ τὸν φιλεῖ). Δὲν με γνωρίζεις μωρὲ Μανωλῆ ; Τόσونا πολὺ ἄλλαξα ;

Μανωλῆς.—(Κατάπληκτος τὸν παρατηρεῖ). Μά ! Μά ! ὁ Χου... Χου... ὁ Χουσεϊνάκης εἶσαι !!

Χουσεϊν.—Ναὶ μωρὲ Μανωλῆ. Ἐξέχασες κιόλας τὸ Χουσεϊνάκη ; Μανωλῆς. (Κλαίει). Ὁ Χουσεϊνάκης ! Κι' ἐκατόνησες πασσᾶς !!! (Πίπτει στὰ γόνατα). Μπῆ μου ! Πασσᾶ μου ! Πῶς νὰ σὲ γνωρίσω ἀποῦμαι ζαλισμένος. Μπῆ μου ! Χουσεϊνάκη μου ! τὸ κο... κο... πέ... τὸ κοπέλι μου !

Χουσεϊν.—(Συγκεκινημένος). Σήκω ἀπάνω Μανωλῆ καὶ δὲν δὲ γονατίζουνε οἱ Κρητικοὶ ἄντρες ! μουδὲ κλαίνε !

Μανωλῆς.—Δὲν γονατίζω στὸ πασσᾶ. (ἐγείρεται). Μὰ γονατίζω, στὸ Χουσεϊνάκι τὸν ἀδελφὸ μου ! Τὸ σύντεκνό μου ! γιὰ τὸ κοπέλι μου, ὅσθε γιὰ μένα ! (Ἐξακολουθεῖ κλαίων καὶ σκουπίζει τὰ μάτια του).

Χουσεϊν.—Μὰ γιὰ ποῖο κοπέλι μοῦ μιλεῖς ; Ἐχεις κοπέλι ; Ποῦ εἶναι ;

Μανωλῆς.—Ναῖσικε πασσᾶ μου. Τὸ κοπέλι μου, τὸ γυιό μου ! Εἶναι μὲ τσ' ἄλλους ἀξιωματικούς.

Χουσεϊν.—Καὶ ποῦ θρίσκειται ;

Μανωλῆς.—Ἐπαέ ναι μὲ τσ' ἄλλους ἀξιωματικούς. Κι' ἐγὼ ἀκλουθῶ τὸ στρατὸ μὲ τὴ γυναῖκα μου γιὰ τὸ χατῆρι του γιὰ νάμαστε κοντά του.

Χουσεϊν.—Καὶ ἡ γυναῖκα σου ποῦ εἶναι ;

Μανωλῆς.—Ἐπαέ ναι κι' ἐκείνη καὶ κάνει τὴ Νοσοκόμα.

Χουσεϊν.—Πῶς τὸν ἔλενε τὸ γυιό σου ;

Μανωλῆς.—Γεώργη Μαστρονικολάκη κι' εἶναι ἀνθυπολοχαγός. Μουλαζίμης νὰ ποῦμε ὡς ἦσουνε κι' ἀπατὸς σου !

Χουσεϊν.— Καὶ τὴ γυναῖκα σου ;

Μανωλῆς.—Εἰρήνη ! Δὲν θυμάσαι τὸ Ἐργινιώ πού ἀγαπιούμαστε ὄντες ἦσουνε στὸ χωριό καὶ σοῦλεγα πῶς θὰ τὴ πάρω ;

Χουσεϊν.—"Ελα Μανωλῆ. Κάτσε ἐπαέ κοντά μου καὶ μὴ φοβάσαι. Δὲν θὰ πάθη κανεὶς σας πρᾶμμα !

(Πρὸς τὸν Μεχμέτ θέη ὁ ὁποῖος παρηκολούθησε συγκεκινημένος ὅλην τὴν σκηνήν).

Πήγαινε Μεχμέτ μπέη νά θρῆς τῆ γυναῖκα πρῶτα νά τῆ φέρῃς καί τὸν ἀνθυπολοχαγὸ ἔπειτα χωρὶς νά τοὺς εἰπῆς τίποτε. (Ὁ Μεχμέτ ἐξέρχεται)

Χουσεῖν.—Ναί. Τὸ Ἐργινιώ τὸ θυμοῦμαι ! Καί μοῦ γράψανε τότες ὁ μπαμπᾶς κι' ἡ μάννα μου πῶς παντρεύτηκες κι' ἔστειλε καί τὸ ξάδερφό μου στὸ γάμο κι' εἶδε κι' ἡ μάννα μου τὴν Ἐργινιώ ποὺ πῆγε μὲ τὴ μάννα σου νά τῆ καλέσουνε στὸ γάμο. Ναί τὸ θυμοῦμαι ! Κι' ἔχετε καί γυιὸ ἀξιωματικὸ ;

Μανωληός.—Ναί μπέη μου ! Τὸν ἐσπούδαξε κι' ἐμένα ὁ Βασιληᾶς μας στῆ σχολὴ τῶν Εὐελπίδων, ὡς ἐσπούδαξε καί τὸν ἀπατό σου ὁ Σουλτάνος. Ὁφένος ἐβγήκε ἀπὸ τῆ Σχολὴ ἀξιωματικὸς καί τὸν ἔστειλανε εὐτὺς ἐπαεὶ στὸ μέτωπο κι' ἀκλουθήξαμε κι' ἐμεῖς γιατί δὲν ἔχομε ἄλλο παιδί.

Χουσεῖν.—Καί ἦντα θὰ τοῦ κάνατε σείς ;

Μανωληός.—Ἡθέλαμε νά τὸν ἐθωροῦμε ἀπὸ κοντά. Κι' ἂν ἤθελε πληγωθῆ νά τὸν ἐπεριποιηθῆ ἡ ἴδια ἡ μάννα του σὰν νοσοκόμα.

Χουσεῖν.—Κι' ἂν ἐσκοτωνοῦντανε ;

Μανωληός.—Αἶ ! ἄντρας εἶναι ! στὸ πόλεμο ἦτανε ! Ἄν ἦτανε ἡ Μοῖρα του νά σκοτωθῆ χαλάλι τῷ Πατρίδας ποὺ εἴμαστε οἱ δικοὶ τῆ.

Χουσεῖν.—Ναί ! Μανωληό ! Ἐτσά ναι ! Οἱ δικοὶ τῆ εἴμαστε καθ' ἑνας στῆ δική του ! Μὰ γιὰ συλλογίσου Μανωληὸ ἦντα παιγνίδι μᾶς ἔπαιξε ἡ Μοῖρα καί τῶν δυὸ μας !! Ἐμένα νά πέσω στὰ χέρια σου ἐδᾶ καί εἴκοσι ἕξ χρόνια, κι' ἐσένα νά πέσης στὰ δικά μου σήμερα !

Μανωληός.—Πρέπει νά μᾶς ἀγαποῦνε καί τσοὶ δυὸ μας ἡ Μοῖρες μας !

(Μένουν καί οἱ δυὸ σκεπτικοί)

Χουσεῖν.—Πόσο χρόνια ! Πόσα βάρσανα !

Μανωληός.—Μὰ ἡ ἀφεντιά σου θαρρῶ γὼ καί ἐπρόδεψες κι' ἐφταξες πασσᾶς.

Χουσεῖν. Ναί ! (Μελαγχολικῶς). Ἐγίνα πασσᾶς ! Ὁλη μου τῆ ζωὴ ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ χωρίσαμε τῆ πέρασσα σὲ βουνά, σὲ φυλακές, σὲ βάρσανα. Μὰ ἡ Μοῖρα μου δὲν ἤθελε νά σκοτωθῶ γιατί ἤθελε νά πῶ τόσα φαρμάκια, κι' ἐγέρασα τόσο ποὺ δὲν μ' ἐγνώρισες μουδέ σύ ! Ἀποθάνανε οἱ δικοὶ μου χωρὶς νά τσοὶ δῶ. Ὅταν πέθανε ἡ μητέρα μουστῆ Πόλι ἐγὼ ἤμουνε στῆ φυλακή κι' ὅταν πέθανε ὁ μπαμπᾶς μου ἐγὼ ἤμουνα ἀντόρτης στὰ βουνά. Ἀποθάνανε ἡ ἀδερφάδες μου κι' ἐγὼ ἀπόμεινα ἔρημος χωρὶς νά μοῦ δοθῆ καιρὸς νά παντρευτῶ κι' ἐγὼ νά κάμω φαμεληά ! Ἐγίνηκα πασσᾶς ! Ναί ! Ἐδούλεψα γιὰ τῆ Πατρίδα, γιὰ τὸ Ἔθνος μου ! Κι' ἐπονοῦσα γιατί τὸ καταδίωξε οὐλὴ ἡ Εὐρώπη, οἱ Σουλτάνοι κι' οἱ γέροι ξεμυαλισμένοι πασσᾶδες καί θεζυράδες τῷ Πόλης ! Γι' αὐτὸ κι' ἐμεῖ ; ἐπῆ-

γαμε με τὸ Γαζή, τὰ θάλαμε μ' οὐλο τὸ κόσμο, κι' ἐσερθήκαμε ἐπασὲ ἀπάνω στὰ βουνά μας με τὴν ἀπόφασιν νὰ στερεώσωμε τὴ Πατρίδα μας καὶ τὸ Ἔθνος μας ζή ! "Αναψε τσιγάρο Μανωλή !

(Εἰσέρχεται ὁ Μεχμέτ συνοδεύων τὴν Ἐργινιώ τὴν γυναῖκα τοῦ Μανωλή, ἡ ὁποία φορεῖ στολὴν νοσοκόμου. "Ισταται εἰς τὴν εἴσοδον τῆς σκηνῆς ἔκπληκτος παρατηροῦσα τὸν Μανωλὴ νὰ κάθηται με οἰκειότητα καὶ καπνίζοντα με τὸν στρατηγόν).

Μανωλῆς. — "Ελα ! "Ελα ! Ἐργινιώ μου νὰ μοῦ πῆς ἂν ἐγνωρίζης τὸν πασσά ποῦ εὑρεθήκαμε παλλοὶ φίλοι καὶ μοῦπε θὰ με κρεμάσῃ μὰ μοῦδωκε πρῶτα ἓνα τσιγάρο.

Ἐργινιώ.—(Πλησιάζει σοβαρὰ καὶ παρατηρεῖ τὸν Χουσεῖν πασσά ὁ ὁποῖος μειδιᾷ. (Αἶφνης τὸ πρόσωπό της φωτίζεται). Ναί ! Ναί ! τὸν ἀναγνωρίζω τὸν πασσά ! (μέ χαράν) ὁ Χουσεῖνάκης μας.

Μανωλῆς.—Ναί ! Ναί ! Ἐργινιώ μου ! Ὁ Χουσεῖνάκης, ὁ ἀδερφός μου καὶ σύντεκνός μας κι' ἐπέσαμε στὰ χέρια του.

(Ὁ Χουσεῖν πασσάς γελά καὶ χαιρετᾷ με χειραψίαν τὴν Ἐργινιώ).

Χουσεῖν.—Θωρρεῖς Μανωλῆς ; Ἡ Ἐργινιώ με γνώρισε καὶ σὺ δὲν μ' ἐγνώρισες ;

Μανωλῆς.—Αἱ ! μπέη μου ! Αὐτὴ τὴ φορὰ πρέπει πῶς ἦτανε ποῖο ἀναικτὰ τὰ μάτια τοῦ λαγουδίνου παρὰ τοῦ λαγοῦ.

Χουσεῖν.—Ἐλα συντέκνισα μου. Κάτσε ἐπάε μαζί μας.

Ἐργινιώ.—(Πρὸς τὸν Μανωλῆ). Τὸ παιδί μας ;

Χουσεῖν.—Ἡσύχασε Ἐργινιώ ! Ἐπαῖδά ναι καὶ τὸ παιδί σας κι' ἔστειλα νὰ τὸν ἐφέρουνε σὰν μοῦ τῶπε ὁ Μανωλῆς.

Μεχμέτ.—(εἰσερχόμενος). Πασσά μου ! Ἐφέρανε τὸν ἀξίωματικό ποῦ εἶπες.

Χουσεῖν.—Νάρθη μέσα.

(Εἰσέρχεται ὁ γυιὸς τοῦ Μανωλή καὶ βλέπει ἔκπληκτος τὸν πατέρα του καπνίζοντα καὶ τὴν μητέρα του καθημένους με τὸν πασσά. Χαιρετᾷ στρατιωτικῶς καὶ στέκει μακριά. Ὁ πατέρας καὶ ἡ μητέρα τοῦ μειδιοῦ).

Χουσεῖν.—Ὁμορφο παλληκάρη Μανωλή ! ὅπως ἦσουνε κι' ἐσύ μιά φορὰ. Νὰ σὰς ἐζήσῃ νὰ τὸν ἐχαρῆτε καὶ νὰ τὸν ἐδῆτε καὶ σεῖς στρατηγὸ ! Νὰ ζήσετε καὶ σεῖς. Θυμοῦμαι ποῦ ἡ μάννα σου ἔδωκε τέτοια εὐχὴ τοῦ δικῆς μου μὰ κείνη ἡ κακομοῖρα δὲν ἐζήσῃ νὰ με δῆ.

Μανωλῆς.—Θυμᾶσαι παιδί μου τὴν ἱστορία τοῦ Χουσεῖνάκη ποῦ σοῦχομε πωμένη τόσες φορές ; Νάτونه ὁ Χουσεῖνάκης ! Φίλησέ του τὴ χέρα του.

(Ὁ Γεώργης πλησιάζει φιλεῖ τὸ χέρι τοῦ Χουσεῖν).

Γεώργης.—Μεγάλη μου χαρὰ πασσά μου καὶ μεγάλη μου ἔκπλη-

Ξις διὰ τὰς ἰδιοτροπίαις τῆς Μοίρας. Θυμοῦμαι πολὺ καλὰ τὴν ἱστορίαν σου πού μου διηγούντο πάντοτε με συγκίνησιν καὶ με ἀνέθρεψαν με τὴν ἐντελὴν νὰ σὰς ἀγαπῶ καὶ σὰς σέβομαι ἔστω καὶ ἂν δὲν ἔπῃρχε πιθανότης νὰ σὰς γνωρίσω ποτέ.

Χουσεῖν.—Μπράβο παιδί μου. Βλέπω ὅτι εἶσαι με καρδιά καὶ μισλὸ καὶ θὰ γινόσουνα καὶ καλὸς διπλωμάτης.

Γιώργης.—Σὰς ἐξέφρασα τὰ εἰλικρινῆ μου αἰσθήματα, διότι γνωρίζω πόσον καλοὶ ὑπῆρξατε καὶ σεῖς καὶ οἱ γονεῖς σας πρὸς τοὺς ἰεκοὺς μου, ὅτι τοὺς ἐκάματε πλουσίους καὶ τοὺς ἐπροστάτευσε ὁ πατέρας σας !

Χουσεῖν.—Ὅτι ἔκμα κ' ὅτι ἔδωσα τὸ χρεωστοῦσα. Κι' ἀκόμη δὲν ἐξώφλησα. Γι' αὐτὸ καὶ τώρα μπορῶ νὰ σὰς διαβεβαιώσω πὼς δὲν ἔχετε νὰ φοβηθῆτε τίποτα. Εἶσθε φιλοξενούμενοι μου καὶ ὄχι αἰχμάλωτοι. Εἶσθε ὑπὸ τὴν προστασίαν μου ἕως τὴν ἡμέραν πού θὰ πάτε στὸ σπῆτι σας. Ποῦ εἶναι τὸ σπαθί σου ;

Γιώργης.—Τὸ παρέδωσα.

Χουσεῖν.—Μεχμέτ μπέη. Νὰ φέρετε τὸ σπαθί τοῦ κ. ἀνθυπολοχαγοῦ καὶ θὰ ἔχη τὸ ἴδικαίωμα νὰ τὸ φορῆ ἐλεύθερα.

Γιώργης.—Σ' εὐχαριστῶ πασοῦ μου, σ' εὐγνωμονῶ. Ἀλλὰ θὰ με συγχωρήσης νὰ μὴν τὸ φορῶ ἀφ' οὗ δὲν φοροῦν ὁ στρατηγὸς καὶ οἱ συνάδελφοί μου τὸ ἴδικό των.

Χουσεῖν.—Ἔνοια σου ἔνοια σου ! Ξεύρω ἐγὼ τί εἶναι τὸ σπαθί του γιὰ τὸν ἀξιοματικὸ ! Τώρα καθίσετε ἐδῶ. Δὲν σὰς ἐνοχλεῖ κανεὶς γιατί θὰ ἰδώσω διαταγές. Θὰ φάμε μαζῆ οἱ τέσσερες μας τὸ μεσημέρι καὶ θὰ τὰ ποῦμε Μανωλῆ νὰ θυμηθοῦμε τὰ νεῖατά μας. Ἐγὼ θὰ γυρίσω γρήγορα, ὡς πού νὰ θάλουνε τραπέζι. Δὲν εἴμαστε σὴν στὸ σπῆτι σας ἢ τὸ δικό μου, μὰ θὰ φάμε με τὴν ἴδια καρδιά, θὰ μοῦ πῆς καὶ τὴν ἱστορίαν σου Μανωλῆ, πὼς πέρασες αὐτὰ τὰ 26 χρόνια.

Μανωλῆς.—Νὰ στὰ πῶ μπέη μου.

(Ὁ Χουσεῖν πασοῦ ἐξέρχεται. Ἡ Ἐργινιώ πῆπτε εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ Μανωλῆ τοῦ ὁποῖος τὴν ἀγκαλιάζει μαζῆ με τὸ γυιό του).

Ἐργινιώ.—Ἦντα τύχη Μανωλῆ μου ! Εἶδες πὼς εἶχα δίκη νὰ σοῦ λέω πὼς πρέπει ν' ἀκλουθοῦμε ἀπὸ κοντὰ τὸ παιδί μας ;

Μανωλῆς.—Ναί ! Ἐργινιώ μου ! Εἶχες δίκη. Μὰ ποιὸς τὴν ἔλεγε δὰ πὼς θὰ πάθουμε τέτοια ζημιὰ ! Ἄς ἔχει δόξα ὁ Θεὸς πού τὰ φερε ἐστὰ γιὰ μᾶς νὰ πέσωμε στὰ χέρια τοῦ Χουσεῖνᾶκη.

Ἐργινιώ.—Πρέπει νὰναὶ μεγάλος πασοῦ !

Γιώργης.—Εἶναι ἀρχηγὸς μεραρχίας στρατοῦ καὶ ἀπὸ τοὺς πειδὸ ἀγαπημένους φίλους τοῦ Κεμάλ, γιατί ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἦταν μαζῆ καὶ πρὶν τὸν πόλεμον ἐλάμβαναν μέρος εἰς τὶς συνωμοσίες κατὰ τοῦ Σουλτάνου καὶ τοὺς εἶχαν φυλακίσει μαζῆ, κι' ἔπειτα ἔφυγαν μαζῆ ἀπὸ τὰ Δαρδανέλια καὶ ἀρχίσανε τὸν ἀγῶνα ἐδῶ στὴ Μικρασίαν καὶ ἀποκῆρυξαν τὸν Σουλτάνον.

Μανωληός.—Πώς τὰ ξεύρεις ἐσὺ ὄλα αὐτὰ ;

Γιώργης.—Εἶναι αἱ πληροφορίαι τοῦ ἐπιτελείου μας ποὺ ἔχει γιὰ ὄλους τοὺς μεγάλους ἀξιωματικούς. Δὲν μποροῦσα ὅμως νὰ φαντασθῶ πῶς ὁ Μέρσαρχος Χουσεῖν πασσᾶς ἦτο ὁ Χουσεϊνάκης τοῦ μου ἐλέγατε τόσες φορές.

(Εἰσέρχεται ὁ Μεχμέτ μπέης. Δύο στρατιῶται φέρουν ἓνα τραπέζι εἰς τὸ ὁποῖον θέτουν κατόπιν σερβίτσια διὰ πέντε άτομα).

Μεχμέτ μπέης.—(Γελῶν). Λοιπὸς καπετάν Μανωληό ! Φαίνεται πὼς δὲν θὰ σὲ κρεμάσωμε.

Μανωληός.—Ναῖσκε ! Δὲν τὸ πιστέβγω.

Μεχμέτ μπέης.—Ἐφοβήθηκες ὅμως λιγάκι. Αἶ ;

Μανωληός.—Δὲν ἐφοβήθηκα μὰ δὲ μ' ἄρεσε τὸ κρέμασμα. Μὰ γιάντια δὰ μὲ λήης καπετάνιο ;

Μεχμέτ μπέης.—Μὰ οὗλοι οἱ Κρητικοὶ δὲν εἰσθε καπετανέοι ;

Μανωληός.—Τοῦ λόγου ἀπὸ ποῦσαι ;

Μεχμέτ μπέης.—Κρητικὸς εἶμαι κι' ἐγώ.

Μανωληός.—Γι' αὐτὸ ξέρεις τὰ Ρωμαϊκά ;

Μεχμέτ.—Ναί ! Μὰ λείπω πολλὰ χρόνια ἀπὸ τὴν Κρήτη, καὶ ξέχασα τὰ Κρητικά.

Μανωληός.—Κι' ἀπὸ ποιά ἐπαρχία εἶσαι ;

Μεχμέτ.—Ἀπὸ τὸ Σέλινο. Ὁ μπαμπᾶς μου ἦτανε ἐπιστάτης τοῦ Μπέη μας στὸ μετόχι ποὺ εἶχε στὸ Σέλινο. Ἐφύγαμε ἀπὸ κειὰ στὸ 13 σὰν ἐλευθερώθηκε ἡ Κρήτη, ἐπούλησε τὸ μετόχι ὁ Μπέης καὶ ἐπήγαμε οὗλοι στὴν Πόλι. Ἐγὼ ἤμουνε μικρὸς μ' ἐβάλανε στὸ σχολεῖο κι' ἐβγήκα κι' ἐγὼ ἀξιωματικὸς καὶ εἶμαι πάντα μαζὺ μὲ τὸν πασσᾶ μας.

Μανωληός.—Καὶ δὲν ἤξερες πὼς ὁ πασσᾶς εἶναι ἀδερφός μου καὶ μοῦλεγες πὼς θὰ μὲ κρεμάσης ;

Μεχμέτ.—Ἦξερα τὴν ἱστορία σας, μὰ ἐγὼ δὲν σ' ἐγνώριζα. Ὁ πασσᾶς ὅμως σ' ἐγνώρισε καὶ μοῦπε νάρθω νὰ σὲ πάρω νὰ σὲ ἀνακρίνω μπροστά του, καὶ νὰ σοῦ πῶ πῶς θὰ σὲ κρεμάσωμε. Μοῦ φάνηκε κι' ἐμένα παράξενο, γιὰτὶ δὲν κρεμοῦμε κανένα ἐμεῖς, μὰ ἐκεῖνος ἤθελε νὰ σὲ χωρατέψη, κι' εἶδες πῶς τὸν ἐπήρανε τὰ γέλοια ὄντες εἶπες πὼς δὲν σ' ἀρέσει νὰ σὲ κρεμάσουνε σὰν τὴ κασίκα.

Μανωληός.—Καὶ τὰ ἄλλους ἀχμαλώτους ἦντα θὰ τσοὶ κάμετε ;

Μεχμέτ.—Τοὺς πολιτικούς θὰ στείλωμε πάρα μέσα, στὴν Ἄγκυρα. Οἱ στρατιωτικοὶ θὰ μείνουνε σὲ κανένα χωριὸ κι' ὅταν τελειώσῃ ὁ πόλεμος θὰ φύγουνε νὰ πάνε στὰ σπήτια των. Δὲν θὰ πειραχτῇ κιανεὶς γιὰτὶ κι' ἐμεῖς εἴμαστε τώρα τακτικὸς στρατὸς καὶ δὲν εἴμαστε ἀτακτοὶ ἀντάρτες.

Μανωληός.—Κι' ἦντα λέεις ἐδὰ τοῦ λόγου σου ; θ' ἀργήσῃ νὰ τελειώσῃ ὁ πόλεμος ;

Μεχμέτ.—Δὲν τὸ πιστέβγω, μὰ δὲν ξεύρω νὰ σοῦ πῶ. Πρέπει ὅ-

μως νὰ τελειώση γρήγορα γιατί ὑπερα ἀπ' τὴ ζημιὰ ποὺ πάθανε οἱ δικοὶ σας πρέπει πὼς θὰ φύγουνε γρήγορα ἀπὸ τὴν Ἀσία καὶ μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀνασκωχὴ νὰ συμβιβασθοῦνε.

(Ἐισέρχεται ὁ Χουσεῖν πασσάς).

Χουσεῖν.—(πρὸς τὸν Μεχμέτ). Νὰ μᾶς φέρουνε νὰ φάμε, νὰ παρπορηθοῦμε τοσοῖ πατριῶτες καὶ συντέκνους μας καὶ νὰ παραγγείλῃς νὰ μὴν ἔρθῃ κιανεὶς ἂν δὲν εἶνε μεγάλη ἀνάγκη ἢ ἂν ἔρθῃ κιανεὶς ἀπὸ τοὺς πασσάδες γιὰ δουλειά.

(Ἐξέρχεται ὁ Μεχμέτ καὶ ἐντὸς ὀλίγου οἱ στρατιῶται φέρουν ἓνα τραπέζι καὶ φαγητά).

Ἔλα συντέκνισσα ! Ἐλάτε κάτσετε νὰ τρῶμε καὶ νὰ μοῦ λέεις Μανωλῆ τὴν ἱστορία σου. (Ἐπιστρέφῃ ὁ Μεχμέτ μπέης). Ἔλα μπέη. Κάτσε μαζὴ μας καὶ τοῦ λόγου σου σὺν πατριῶτες ποὺ εἴμαστε οὐλοὶ (πρὸς τὸν Μανωλῆ) γιὰτ' εἶναι πατριώτης κι' ὁ μπέης ἀπὸ τὸ Σέλινο.

Μανωλῆός.—Μοῦ τῶπε. Μὰ ἤθελε νὰ μοῦ σπάσῃ τὴ χολή μου λέγοντας μοῦ πὼς θὰ με κρεμάσῃ.

Χουσεῖν.—(γελῶν). Ἐγὼ τοῦ τῶπα Μανωλῆ γιὰ νὰ δῶ ἂν εἶναι πάντα γερὴ ἢ καρδιά σου.

Μανωλῆός.—Πίντα γερὴ εἶναι μπέη μου. Μὰ ἔτρεμε μόνο γιὰ τὸ κοπέλι μου.

Χουσεῖν.—Μὰ ἔτσά μωρὲ Μανωλῆ μοῦ ἦρθες ἀπὸ τοσοῖ Κάμπους τὸ χωριό σου μὲ οὐλη σου τὴ φαμεληὰ νὰ μᾶς ἐκηνυγᾷς ὡς ἐπάε στὴ Κόκκινη Μηληὰ ;

Μανωλῆός.—Μὰ ἢ Κόκκινη Μηληὰ θαρρῶ πὼς εἶναι πάρα μέσα.

Χουσεῖν.—Κι' ἐπάε ἦντά ναι ;

Μανωλῆός.—Λένε τὰ χαρτιά μας πὼς καὶ τούτοινα οἱ τόποι ἦτανε μιά φορὰ δικοὶ μας.

Χουσεῖν.—Πολὺ παλῶά πρέπει νᾶναι τὰ χαρτιά σας καὶ νὰ τὰ κάψετε.

Μανωλῆός.—Δὲν καίγονται πασσά μου γιατί εἶναι γραμμένα στὴ ψυχῇ.

Χουσεῖν.—Καλὰ Μανωλῆ ! Νὰ πᾶμε πάρα μέσα. Κι' ἂν θελετε ἀκλουθεῖτε μας καὶ σεῖς, μὰ ὁ δρόμος εἶναι λιγάκι χαλασμένος ἀπὸ τὸ καιρὸ ποὺ γράψανε τὰ χαρτιά σας. Μὰ ἄς τ' ἀφήσωμε αὐτὰ καὶ λέγε μοῦ τὴν ἱστορία σου.

Μανωλῆός.—Σὺν ἐχωρίσαμε στὰ 96 κι' ἔπесе ἢ Ἐπανάσταση ὁ μπαμπᾶς σου ἀγόρασε κι' ἐπλέρωσε τὰ 200 ὠζὰ ποὺ κἀνανε 150 λίρες καὶ μοῦ τᾶδωκε ξεχαριτζιστά. Μὰ δὲν ἐπροκάμαμε νὰ πουλήσωμε τὰ τρῶτα ἀρνιά κι' ἐγίνηκε ἄλλη Ἐπανάσταση στὰ 97 το' εἰκοσιτρεῖς τοῦ Γενάρη κι' ἐγίνηκε κι' ὁ πόλεμος μὲ τὴν Ἑλλάδα τῆ Τουρκίας. Σὺν ὑπογράφηκε ἢ Εἰρήνη καὶ ἡσυχάσανε τὰ πράμματα ἐπὶ γὰ κι' ἔδωκα λογαριασμὸ τοῦ μπαμπᾶ σου γιατί ἐφύλασε τὸ μανάκι

τοιοι παρόδες που βγάλαμε από τ' άρνια, τ' ότουρι, τ' αμαλλιά όσα ή-
τανε. Τη ιδεύτερη χρονιά έβγάλαμε ούλη την αξία που είχε πλερωμέ-
νη ό μπαμπάς σου. "Επρεπε τ' όλοιπός ν'άσαι τ'άμισά όζά δικά του
καί τ'άμισά δικά μου. "Εκείνος όμως μου χάρισε τ' ό μερτικό του κι'
έτσά άπομείνανε ούλα τ'ά όζά δικά μου. Τοτεσάς δά σ'άν ήμουμε κι'
έγώ νοικοκύρης με 300 όζά έστεφανωθήκαμε με τ'ό λογουτζη που
θυμάσαι τηνε πώς μ' έκηνύγα από τότες πουσσουνε στο χωριό. Σ'άν
έγυρίσαμε από τ' ό σπήτι σας έκαμα γ'ώ σαλθάρια τσόχια, σπιθάνια
καινούργια, μαχαίρι άσημένιο κι' έγίνηκα πειό ώμορφος ή άφεντιά-
τζη έκουζουλάθηκε πειό πολύ. Τ'ό μανάκι τ'ζη έπιασε τ'ό δικό μου και
τ'ση λέει : «Φοβομαι μη μου κλέφουνε τ'ό "Εργινιώ μου. Θέλεις ν'
άρραθωνιάσωμε τ'ά κοπέλια μας που άγαπιούνται κιόλας ;» «Κι' έγώ
φοβομαι μη μου κλέφουνε τ'ό Μανωλό μου, λέει τ'ό δικό μου μα-
νάκι. "Ας τ' άρραθωνιάσωμε». "Ετσά γίνηκε. "Εδωκα τ'ση τ'ό δακτυ-
λίδι που μουχε δοσμένο ή νενέ σου έδιάβασε μας κι' ό παππάς την
εύχή και έμείναμε άρραθωνιασμένοι δυό χρόνια. Σ'άν μου χάρισε ό
μπαμπάς σου τ'ό μερτικό του τ'ά όζά είπα τ'ό μανακιού μου :

--Μανάκι ! Δέν θαρρείς δά πώς έμεγαλώσαμε με τ'ό "Εργινιώ
και πρέπει νά στεφανωθοιμε πριχού νά γεράσωμε πάρα πάνω ;
Θαρρώ τ'ό κι' έγώ Μανωλό μου, λέει τ'ό μανάκι μου. "Η μαννάδες
μας πάλι τ'ά κουβεντιάσανε και σ' ένα μ'ηνα τ'ό λόγου τ'ζη από δά,
από "Εργινιώ έγίνηκε κερά Μανώλενα σ'άν νά ποιμε σήμερα «κυρία
Μανωλού» (ή άφήγησις γίνεται εις εύθυμον τόνον και όλοι γελούν).
Ούλη ή Εύρώπη πασσα μου έβούιξε στο γάμο μας. Θυμάσαι πούχανε
λόγο δοσμένο οι Προξένοι ν' αλλάξουνε τ'ά στέφανά μου; Λοιπός ό
"Αγγλος Πρόξενος έστειλε τόν ύποπρόξενο του τ'ό Μουάτσο, ό Γάλ-
λος τ'ό δικό του, ό "Ελληνας τ'ό Μανωλάκη τ'ό Καβαλιέρο. "Ηρθε κι'
ό Μ'ανος, οι άλλοι άξιωματικοί ελείπανε από την "Αθήνα. "Επήγα
στού μπαμπά σου και τόν εκάλεσα και τούπα πώς ό Χουσεϊνάκης σ'ν
ήτανε σ'τη Κρήτη θάρχούντανε γιατί είχαμε δοσμένο λόγο και μ' έ-
κεινο νά με σεφανώση. Μουπε πώς ό Χουσεϊνάκης λείπει σ'τη Μπόλι
γιατί γίνηκε γιουσμπασης μ'ά θά στείλω τόν άνιψιό μου γι' άντιπρό-
σωπό του. Κι' έστειλε τ'ό ξάδερφό σου τόν "Εμιν μπέη. Μουπε άκόμη
ό μπαμπάς σου : «Νά π'ης τ'ση μητέρας σου νάρθη με τ'η κοπελιά την
άρραθωνιαστικιά σου Μανωλό νά καλέση τ'ό χανούμη γιατί μπο-
ρει νά θέλει νάρθη στο γάμο. "Επήγε τ'ό Μανάκι μου με τ'ό "Εργινιώ
μαζή γιά νά τ'ό γνωρίσουνε. Και τ'η φορτώσανε χρυσαφικά ή νενέ
σου και ή άδερφάδες σου που μου τ'η στείλανε όλόχρυση από τ'ά χα-
ρίσματα και τ'ση δωκε και την εύχή τ'ζη ή νενέ σου. "Ετσά λοιπός έ-
βούιξε ό κόσμος πώς παντρεύεται ό Μανωλό. "Ηρθανε καλεσμένοι
κι' άπ' άλλες έπαρχίες που θάλεγε πώς γίνεται καινούργια συνέ-
λεψι. Δέκα μέρες έβάσταξε τ'ό γλέντι σ' ούλο τ'ό χωριό. Κι' έτσά
έκάμανε κουμπάρους τ'η Κρήτη γιατί ήρθε κι' ό Πρόεδρος, την "Ελλά
δ'α, την Τουρκία και την Εύρώπη. "Εγινούντανε δά νά κρεμάσης τ'ό

κουμπάρο κύλων τῶν Δυνάμεων ; Σ' ἐννιά μῆνες ἀπάνω στήν τρίχα ἀπό τὴν ἡμέρα τοῦ γάμου μας ἐγεννήθηκε τοῦ λόγου του ἀπὸ δῶ πού μᾶς τραβόλογα ἐδὰ στὰ θουνά τοῦ Μικρᾶς Ἀσίας. Σὰν ἐβγαλε τὸ Γυμνάσιο τὰ Χανιά ἤθελε, λέει νὰ γενῆ ἀξιοματικός. Ἐμπῆκε στὴ Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων χωρὶς νὰ πλερώνωμε. Μὰ μεῖς δὲν μπορούσαμε νὰ κάμωμε χωριστά γιατί δὲν ἐκάμαμε ἄλλο παιδί. Ἐπούλησα λοιπὸς τὰ ὠζά, ἀρχίνησα νὰ πουλῶ κι' ἀπὸ τὸ μερτικό μου τὴ περιουσία μας καὶ τοῦ Ἐργινιώσ κι' ἤρθαμε στὴν Ἀθήνα, ἀγόρασα ἕνα σπῆτι νοικιάζομε τὸ μισὸ καὶ ζιοῦμε.

Χουσεῖν.—Ἡ μητέρα σου ζῆ ;

Μανωλῆός.—Ζῆ μπῆ μου μὰ τῶχει μεγάλο καῦμὸ πὼς ἐφύγαμε ἀπὸ τὰ Χανιά γιατί ἀγάπα κι' ἐμένα καὶ τὸν ἐγγονο πῆ. Μὰ εἶναι μὲ τ' ἄλλα τζη παιδιὰ καὶ πάμε καὶ μεῖς καὶ τὴ θλέπουμε ἐρχεται κι' ἐκεῖνη μιὰ φορὰ τὸ χρόνο. Μόνον ὄντες ἦτανε ἡ τορπίλλες δὲν ἐμπόρειε νάρθη.

Χουσεῖν.—Κι' ἡ Δεσποινιώ ;

Μανωλῆός.—Καλὰ ναι κι' ἔχει ἐφτά παιδιὰ καὶ σπουδάζουν τὰ μεγάλα.

Χουσεῖν.—ὉΚαλογερῆς, ὁ Κούνδουρος ;

Μανωλῆός.—Ζιοῦνε. Ὁ Μάνος κι' ὁ Μουρούζης ἐσκοτωθήκανε ὁ ἕνας στὴ Μακεδονία κι' ὁ ἄλλος στὸ Παρίσι, κι' οἱ δυὸ ἀπὸ δυστυχήματα.

Χουσεῖν.—Ναί ! ναί ! Τὰ ξέρω. Ἐλυπήθηκα πάρα πολὺ γιὰ τὸν ἄδικο χαμὸ τοῦ Μάνου. Ἦτανε μεγάλη ζημία γιὰ τὴν Ἑλλάδα ὁ θάνατός του γιατί ἦτανε μεγάλο καὶ γερὸ μυαλό κι' ἔβλεπε πολὺ μακριά. Θυμοῦμαι πάντα τὰ λόγια του ὅταν τάφαλλε τοῦ Ἀγγλο Προξένου. Καὶ πόσο κτυπούσανε στὴ καρδιά μου τὰ λόγια του ὅταν τοῦλεγε πὼς ἐκμεταλλεύεται τὴ Τουρκία καὶ τοῖς θησαυροῦς τῆ Ἑὺρώπῃ. Θυμοῦμαι τὰ προφητικά του λόγια ὅταν τοῦλεγε πὼς ὅταν μιὰ μέρα ξυπνήσῃ ὁ Τουρκικὸς λαὸς καὶ παραιτήσῃ τὶς ξένες ἐπαρχίες καὶ θελήσῃ νὰ ζῆσῃ μοναχὸς του μὲ τὰ πλοῦτη πού τοῦ δίδουν ἡ χῶρες του θᾶναι εὐτυχεσμένους. Θυμοῦμαι πού ἔλεγε πὼς τὰ ἔθνη δὲν μποροῦνε νὰ μένουνε στὴ νέκρα γιατί θέλουν νὰ τὰ κρατοῦν μερικοὶ ἄνθρωποι καὶ πὼς μὲ τὰ χρόνια θὰ εὐρεθοῦν ἄλλοι πού θὰ μποῦνε ὀμπρὸς, θὰ τοὺς δείξουνε τὴν ἀλήθεια καὶ θὰ τὰ ὀδηγήσουνε στὴν ἡσυχία καὶ τὴν εὐτυχία. Οὐδὰ του τὰ προφητικά ἐκεῖνα λόγια τὰ θυμοῦμαι γιατί οὐδὰ ἐβγήκανε ἀληθινά. Δὲν ἐπεράσανε πολλὰ χρόνια κι' ἐχάσαμε τὶς Εὐρωπαϊκὲς ἐπαρχίες. Ἡ ζημία τῆς Τουρκίας δὲν ἦτανε μεγάλη διότι ἦτανε μεγαλύτερη νὰ τοῦ κρατῆ. Τὶ ἐχρειάζετο τὴ Μακεδονία, τὴν Ἡπειρο, τὴν Ἀλβανία μὲ τόσες ἐπαναστάσεις κάθε μέρα : Ἐνας τρελλὸς νέος ἔπειτα ὁ Ἐμβέρ μᾶς ἔρριξε στὸν Εὐρωπαϊκὸ πόλεμο ! Τὶ ἠθέλαμε ἐμεῖς ; Τὶ γυρεύαμε καὶ τὰ θάλαμε μ' οὐλο τὸν κόσμον ; Μᾶς ἤθελε ὁμως ἡ Γερμανία γιατί σ' ὄλο τὸ πλε-

μο μᾶς ἔπερνε τὸ ψωμί μας καὶ ὅτι εἴχαμε γιὰ νὰ θρέψῃ τὸ στρατό της. Καὶ ὁ δικός μας λαὸς ἐπέινασε. Εἴχαμε τὸ γέρο ξεμουσλισμένα Σουλτάνο καὶ ἕνα σωρὸ πασσάδες στὴ Πόλι πού προτιμοῦσαν νὰ πουλήσουνε τὴ ψυχὴ τοῦ Τουρκίας γιὰ νὰ μὴ χάσουνε ἐκεῖνοι τὴν ἡσυχία τῶνε, τὰ χορέμια τῶνε, τὰ πιλάφια τῶνε καὶ καταδικάζανε τὸ Τουρκικὸ λαὸ νὰ φοβῆσθαι ἀπὸ τὴ πείνα καὶ νὰ σβύσῃ τὸ ἔθνος μας. Ἐκεῖνὴ τὴν ὥρα εὐρέθηκε καὶ γιὰ τὴ Τουρκία ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ κείνους πού ἔλεγε ὁ Μᾶνος πὼς σώζουνε τὰ ἔθνη. Καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι ὁ Γαζής μας ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ. Οὐλοὶ ὅσοι εἴχαμε καρδιά καὶ φιλότιμο τὸν ἀκλουθήσαμε κ' ἤρθαμε ἐπάε' στὰ βουνά μας νὰ στέσωμε τὸ τσαντήρι μας καὶ νὰ κουντίσωμε τὴ Νέα Τουρκία. Ἀγωνιστήκαμε καὶ ἀγωνιζόμαστε νὰ καθαρίσωμε τὴ Μικρασία ἀπ' ὄλους τοὺς ξένους Γάλλους, Ἀγγλους, Ἰταλοὺς καὶ Ἑλληνας. Καὶ θὰ τὴ καθαρίσωμε γιατί εἶναι σπῆτι μας. Καὶ θὰ γίνωμε κ' ἐμεῖς ἄνθρωποι, θάχωμε τὰ πλούτη τὰ δικά μας, θὰ δουλέψωμε τὴ γῆ μας καὶ δὲν θ' ἀφήνωμε οὔτε τοὺς ξένους οὔτε τὰ δικά μας τὰ σκουλήκια νὰ μᾶς τρῶνε ὡς τὸ κόκκαλο. Γιατί ἔχομε καὶ δικά μας σκουλήκια. Οὐλεμάδες, χοτζάδες, σοφταῖδες, δερβισάδες, πασσάδες καὶ ἕνα σωρὸ ἄλλους μασκαράδες πού τρῶνε τὸ ψωμί τοῦ λαοῦ χαράμι. Ὅχι πλειά ! Θὰ τ' ἀλλάξωμε οὐλα καὶ θὰ ζήσωμε μοναχοί μας. Δὲν θὰ θέλωμε τὸ κακὸ κανενὸς γειτόνου μας. Ὅταν θὰ βρεθῇ καὶ γιὰ σᾶς ὁ ἄνθρωπος σας καὶ ἀποκατασταθῆτε καὶ σεῖς νὰ ζήσετε τὴν ἡσυχίαν σας παλιῆς καὶ καινούργιες, θὰ τῶχομε καλὰ σάν παλιοὶ γειτόνοι καὶ ἀγαπημένοι. Θὰ χρειασθῇ καὶ γιὰ σᾶς πολλὴ δουλειά. Γιατί ὡς ἔχομε μεῖς τοὺς τεμπέληδες ἔχετε καὶ σεῖς τὰ κόμματα πού σᾶς τρῶνε. Αὐτὰ Γιῶργη νὰ τὰ πῆς ἐκεῖ κάτω τοῖς δικούς σας. Τώρα θὰ φύγετε ἀπὸ τὴ Μικρασία. Μείνετε στὸ τόπο σας, δουλέψετε, νοικοκυρευθῆτε καὶ θάμαστε τὰ δυὸ Κράτη καλοῖ, εἰλικρινεῖς καὶ ἀγαπημένοι φίλοι καὶ γειτόνοι. Μὴν ἀφήσετε νὰ σᾶς τρῶνε τὰ κόμματα καὶ νὰ πίνουνε τὸ αἷμα τοῦ λαοῦ σας γιατί θὰ σβύσετε. Καὶ τώρα ἄς πιούμεε Μανωλῆδὸ στὴν ὑγείᾳ τῆς νέας γεννεᾶς πού θὰ περάσῃ καλὰ ἂν γενοῦνε αὐτὰ πού λέμε. Σᾶς ἐξάλισα μὲ τὴ κουβέντα μου, μὰ ἔπρεπε νὰ τ' ἀκούσῃ τὸ συντεκνάκι μου ὁ Γιῶργης νὰ τὰ πῆ ἐκεῖ κάτω πὼς πολεμοῦμε γιὰ τὸ σπῆτι μας, νὰ τ' ἀκούσῃ καὶ τὸ ψυχοπαῖδι μου ὁ Μεχμέτ μπέτης.

Μανωλῆδός.—Ἐτσὰ ἦτανε πρέπει γραφτὸ νὰ τραβήξῃ ἡ γεννεᾶ μας τόσα θάσανα.

Χουσεῖν.—Ἐτσὰ πρέπει φαίνεται νὰ γεννῆ γιὰ νὰ ξεκαθαριστοῦνε οὐλες ἢ διαφορὲς νὰ μαζωχθῇ κάθε ἔθνος τοῖς δικούς του τόπους, νὰ ἡσυχάσουνε οἱ λαοὶ καὶ νὰ μὴ στέκονται πάντα στὸ φτερό καὶ νὰ σκοτώνονται. Ἄν ἔχουνε μυαλὸ ἢ νεώτερες γεννεές πού ἐμεῖς ἐδουλέψαμε γιὰ κείνες θὰ ζήσουνε ἡσυχὰ κ' ἀγαπημένα καὶ νὰ μὴ ζητῶ ὁ ἕνας λαὸς νὰ ληστῆσῃ τὸ γειτόνῳ του. Ἄς τ' ἀκοῦνε αὐτὰ

τὰ λόγια τὰ παιδιὰ μας καὶ ἄς τὰ θυμοῦνται ὅπως θυμοῦμαι κι' ἐγώ· τὰ λόγια τοῦ Μάνου καὶ μπορῶ νὰ σᾶς πῶ πῶς τὰ εἶχα γιὰ μάθημα στὴ ζωὴ μου. Τώρα ἐγὼ εἶμαι εὐχαριστημένος γιατί ἐπέσατε στὰ χέρια μου καὶ μπορῶ νὰ ξεπλερώσω τὸ χρέος μου στὸ Μανωλῆ γιὰ ὅ,τι μοῦκαμε κι' ἐκεῖνος κι' ἡ φαμελιά του καὶ οἱ χωριανοὶ του. Σὰν τελειώσουνε ἡ ἀνωμαλίες καὶ ἀποκατασταθοῦνε τὰ πράμματα καὶ νοικοκυρευτοῦμε καὶ μεῖς καὶ σεῖς, ἂν ζήσω θέλω νὰρθῶ πάλι μιὰ φορά στὸ χωριό σας νὰ φιλήσω τὰ χέρια τῆς μάνας σου, νὰ δώσω τὴ εὐχή μου στὰ παιδιὰ τῆς Δεσποινιῶς καὶ νὰ χορέψωμε πάλι Μανωλῆ στὸ Πλάτανο στὸ χωριό σας κι' ἄς εἶμαστε καὶ γέροι. Μὰ θὰ μᾶς δοῦνε τὰ καινούργια κοπέλια καὶ θὰ κρίνουνε πῶς ἐμεῖς ἐπολεμούσαμε καθένος γιὰ τὸ ἔθνος του μὰ ἀγαπιούμαστε κι' ὅλας σὰν ἄνθρωποι καὶ πατριῶτες.

Μανωλῆς.—Καὶ πότε δὰ μπέη μου θὰ μᾶς ἐστεῖλῃς στὴν Ἀθήνα;

Χουσεῖν.—Μὴ μέ λείεις μπέη ! Θυμάσαι τοῦ μοῦλεγες ἦταν τὸ θέλω τὸ μπεηλῆκι στὰ χάλια ποῦμονε ; "Οντες εἶμαστε μοναχοὶ λέγε με Χουσεῖνάκη κι' ἐγὼ θὰ θηρῶ πῶς ξανανοιώνω. Μὴ εἰάξῃσαι νὰ φύγῃς. Θὰ μείνετε μαζῆ μου. Θὰ τρῶμε κάθε μέρα ὅταν δὲν ἔχω δουλειὰ μαζῆ γιὰ νὰ θυμοῦμαι τὴ φαμελιά μου. Κι' ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα θὰ σᾶς στείλω μὲ τὸ Μεχμὲτ μπέη στὴ Σμύρνη ἢ στὴ Πόλι κι' ἀπὸ κειὰ θὰ σᾶς μπαρκάρῃ νὰ πάτε σίγκυρο στὴν Ἀθήνα στὸ σπῆτι σας. Κι' ὅταν θάρθω κι' ἐγὼ στὴν Ἀθήνα θὰ πάμε μαζῆ καὶ στὸ μνημα τοῦ Μάνου νὰ ρίξω κάμποσα λουλούδια καὶ νὰ θάλω κι' ἓνα πασπᾶ νὰ κάμη μνημόσυνο κατὰ τὴ πίστη σας. Γιατί ὅπως χρωστῶ σ' ἐσένα τὴ ζωὴ μου χρωστῶ καὶ σ' ἐκεῖνο τὸ μακαρίτη γιὰ τὰ λόγια του πολλὰ πράμματα. Ἄς εἶναι ἀγίασμένη ἡ ψυχὴ του γιατί καὶ ὡς ἄνθρωπος ἦτανε καλὴ καρδιά.

(Μένουν ὅλοι σιωπηλοί, ἐνῶ πίπτει ἡ Αὐλαία)

ΠΡΑΞΙΣ Δ'

2 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1938

(Ἡ σκηνὴ ἐν Ἀθήναις εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Γιώργη τοῦ υἱοῦ τοῦ Μανωλοῦ. Ἡ μητέρα τοῦ Μανωλοῦ ἢ κερὰ Κατεριῶ ἠλικιωμένη πλέον ὑπερβαίνουσα τὰ 82 ἔτη ἀλλ' ἀκμαία ὡποσδήποτε κάθηται εἰς μίαν πολυθρόνα περιστοιχιζομένη ἀπὸ πέντε παιδάκια τρία ἀγόρια καὶ δύο κοριτσάκια. Τὰ δυὸ ἀγόρια ὁ Μανώλης 11 ἐτῶν καὶ ὁ Λευτέρης 10 ἐτῶν εἶναι παιδιὰ τοῦ Γιώργη, τὸ τρίτο 8 ἐτῶν ὁ Μανοῦσος εἶναι τοῦ Δημήτρη δικηγόρου καὶ υἱοῦ τῆς Δεσποινῶς, τὰ δυὸ κοριτσάκια ἡ Κατίνα 8 ἐτῶν καὶ ἡ Δεσποινῶ 7 ἐτῶν τοῦ Λευτέρη ἀρχιτέκτονος καὶ υἱοῦ τῆς Δεσποινῶς. Οἱ υἱοὶ τῆς Δημήτρης καὶ Λευτέρης ἀνάγινώσκουν ἐφημερίδες. Ἡ γυναῖκες τῶν Ἑλένη καὶ Χρυσάνθη με τὴν Δεσποινῶ, τὴν Ἐργινῶ καὶ τὴν Ἐρασμία τὴ γυναῖκα τοῦ Γιώργη κάθηται εἰς ἕνα ἱδικόν των κύκλον καὶ συνομιλοῦν).

Μανοῦσος.—Γιαγιά ! πές μας τὴν ἱστορίαν τοῦ Χουσεῖνᾶκη πού μᾶς εἶπες τὴν ἄλλη φορά πού ἦλθες ἀπὸ τὴ Κρήτη.

Κατεριῶ.—Νὰ σᾶς τὴν πῶ. Σᾶς ἀρέσει ;

Μανοῦσος.—Ναί. Μᾶς τὴν λέγει συχνὰ καὶ ὁ παπποῦς καὶ ὁ μπαμπᾶς καὶ ἡ γιαγιά ἢ Ἐργινῶ. Μὰ σὺ τὴν λέγεις πειὸ ὠμορφα.

Κατεριῶ.—Ἄφ' οὗ τὴν ξέρετε, ν' ἀτὴν θυμᾶστε καὶ σὰν μεγαλώσατε νὰ τὴ λέτε καὶ σεῖς στὰ παιδάκια σας. Καὶ τώρα πού θάρθη μὲ τὸ παπποῦ καὶ τὸ θεῖο σας νὰ τὸν χαιρετήσετε καὶ νὰ τοῦ φιλήσετε τὸ χέρι γιατί ἔτσι ἦτανε κ' αὐτὸς καλὸ παιδί καὶ ἔγινε μεγάλος ἄνθρωπος.

Μανοῦσος.—Καὶ πῶς ἔγινε μεγάλος ;

Κατεριῶ.—Ἦτανε καλὸ παιδί, ἐμελετοῦσε τὰ μαθήματά του καὶ ἔμαθε νὰ ἀγαπᾷ τὴ Πατρίδα του καὶ νὰ τὴν δουλέψῃ τίμια καὶ πιστὰ.

Δέσποινα.—Τὶ θὰ πῆ Πατρίδα γιαγιά ;

Λευτέρης.—Δὲν ξέρεις τί θὰ πῆ Πατρίδα ; Νά ! Πατρίδα εἶναι τὸ μέρος πού γεννήθηκε καθένας.

Μανώλης.—Ὡστε κατὰ τὴ γνώμη σου, κύριε Λευτέρη Πατρίδα τῆς γιαγιάς εἶναι τὸ χωριό, οἱ Κάμποι, ἱδικὴ μας Πατρίδα εἶναι ἡ Ἀθήνα γιατί ἐγεννήθηκαμ ἐδῶ, τῆς μητέρας σου εἶναι ἡ Θεσσαλονίκη διότι ἐγεννήθηκε ἐκεῖ, τῆς θείας σου ἡ Τρίπολις. Ἐτσι εἶναι γιαγιά ; Καὶ ὁ Χουσεῖνᾶκης πού γεννήθηκε στὰ Χανιά εἶναι πατρίδα του ; Γιὰ τὰ Χανιά λοιπὸν ἐδούλεψε πιστὰ καὶ τίμια καὶ ἔγινε μεγάλος ;

(Ὁ Δημήτρης καὶ ὁ Λευτέρης διάκοψαν τὴν ἀνάγνωσι τῶν ἐφημερίδων καὶ παρακολουθοῦν τὴν ὁμιλίαν τῶν παιδιῶν).

Λευτέρης.—Δημήτρη : Βοήθα τὴ γιαγιά, γιατί μοῦ φαίνεται

πώς τάφερε σκούρα μὲ τὰ τρομερὰ αὐτὰ παιδιὰ πού τῆς κάνουν τέτοιες ἐρωτήσεις. “Ὅλα βλέπεις τὰ παιδιὰ ἔχουν ἐμφυτον τὴν περιέργειαν καὶ θέλουν νὰ ἐρωτοῦν ἴδι’ ὅλα, νὰ τὰ μανθάνουν ὅλα εἰς βαθμόν πού φέρουν πολλές φορὲς εἰς δύσκολον θέσιν τοὺς μεγάλους.

Δημήτρης.—Καὶ πρὸ πάντων τὴν καὺμένην τῆς γιαγιάς πού τῆς ζητοῦν νὰ τοὺς κάμη διάλεξιν διὰ τὴν ἔνοιαν τῆς Πατρίδος.

Δέσποινα.—Τὶ θὰ πῆ διάλεξις μπαμπᾶ ;

Λευτέρης.—Ὅριστε καὶ τοῦ λόγου τῆς πού νομίζει φαίνεται ὅτι διάλεξις εἶναι κανένα γλυκὸ πού θὰ τοὺς κάμη ἢ γιαγιά.

Δέσποινα.—Τὶ εἶναι λοιπόν ; Πειράζει πῶς ἐρώτησα ;

Δημήτρης.—Ὅχι δὲν πειράζει. Διάλεξι λοιπόν εἶναι ἓνα γλυκὸ πού ὅμως δὲν τὸ τρώγουν ἀλλὰ τὸ ἀκούουν.

Δέσποινα.—Εἶναι δηλαδή παραμῦθι ;

Δημήτρης.—Ὅχι ! εἶναι μάθημα ἀλλὰ πειὸ γλυκὸ ἀπὸ παραμῦθι

Δέσποινα.—Πές μας το καὶ θὰ δοῦμε.

Δημήτρης.—(γελῶν). Βέβαια ! θὰ τὸ ἀκούσης ὑπὸ ἐπιφύλαξιν.

Δέσποινα.—Τὶ θὰ πῆ ἐπιφύλαξιν ;

Λευτέρης (γελῶν). Ξεμπέρδευε τώρα ἀπ’ αὐτὸν τὸν ἀμείλικτο μελεᾶ.

Δεσποινιώ.—Ἄφησε καλὲ μπαμπᾶ νὰ μᾶς κάμη τὴ διάλεξι ὁ θεῖος.

Δημήτρης.—Λοιπὸν ἀκούσατε ! Δὲν εἶναι Πατρίδα τοῦ καθενὸς μόνον τὸ χωριὸ ἢ τὸ μέρος πού ἐγεννήθηκε. Πατρίδα δική μας καὶ τοῦ κάθε “Ἑλλήνος εἶναι ὅλη ἡ Ἑλληνικὴ χώρα ὅπου γεννιῶνται καὶ κατοικοῦν ὁμοεθνεῖς μας, “Ἑλληνες πού ἔχουν δηλαδή τὴν ἴδια θρησκεία, τὴν ἴδια γλῶσσαν, τὶς ἴδες συνήθειες στὴ ζωὴ των. “Ὅταν λέμε Πατρίδα ἐννοοῦμεν ὅλην τὴν Ἑλλάδα πού τὴν κατοικοῦν ὁμοεθνεῖς μας δηλαδή “Ἑλληνες πρὶν ἀπὸ χιλιάδες χρόνια καὶ σήμερον. Εἶναι ἡ μεγάλη μητέρα μας πού πρέπει νὰ τὴν ἀγαποῦμε περισσότερο ἀπὸ τὴ δική του μητέρα ὁ καθένας. “Ὅταν λέμε ἐδούλεψε γιὰ τὴν Πατρίδα ἐννοοῦμεν ὅτι ἐδούλεψε γιὰ ὅλην τὴν Ἑλλάδα, γιὰ τὸ ἔθνος μας εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει ἡ Ἑλλάς. Πατρίς τῆς γιαγιάς σας δὲν εἶναι μόνον τὸ χωριὸ ἀλλὰ καὶ κάθε Ἑλληνικὴ χώρα πού πρέπει νὰ τὴν ἀγαποῦμε ὅπως καὶ τὰ χωριά πού γεννηθήκαμε. Καὶ δὲν θὰ πῆ ὅτι ἀγαποῦμε τὰ χωμάτια καὶ τὰ θουνά. Τ’ ἀγαποῦμε γιατί σ’ αὐτὰ μένουν οἱ ὁμοεθνεῖς μας, οἱ ἀδελφοί μας, οἱ συγγενεῖς μας, ἐμεῖς οἱ ἴδιοι. Εἶναι τὸ σπῆτι μας ἢ οἰκογένειά μας ὅλα αὐτὰ μαζῆ. Καὶ ὅταν λέμε ζήτω ἢ Πατρίς δὲν ἐννοοῦμε νὰ ζήσουν τὰ θουνά γιατί ἐκεῖνα ζοῦν πολλές χιλιάδες χρόνια, ἐννοοῦμε νὰ ζήσῃ τὸ ἔθνος μας εἰς γενεάς γενεῶν καὶ αἰῶνας αἰώνων δυνατὸ μεγάλο καὶ ἔνδοξο.

Μανουῖσος.—Καὶ ὁ Χουσεϊνάκης γιὰ ποιά Πατρίδα ἐδούλεψε κι’ ἐμεγάλωσε ; γιὰ μᾶς ; ἀφ’ οὗ γεννήθηκε κι’ ἐκεῖνος στὴ Κρήτη ;

Δημήτρης.—Ὁ Χουσεϊνάκης ἐγεννήθηκε στὴ Κρήτη ἀλλὰ ἦτο ἀπὸ

ἄλλο ἔθνος καὶ ἐδοῦλεψε γιὰ τὸ ἔθνος του ποῦ ἔμενε στὴ Κρήτη προ-
σωρινῶς ἔχει καὶ ἄλλη θρησκεία. Ἐκαταλάβετε λοιπόν ; Ἐκατάλα-
βες καὶ σὺ Δεσποινάκι ;

Δέσποινα.—Ὅχι μεγάλα πράγματα. Θὰ ἦτανε πειὸ ὠμορφο ἕνα
παραμῦθι σὰν ἐκεῖνα ποῦ μᾶς λέγει ἡ γιαγιά.

Δημήτρης.—Ἄμα μεγαλώσετε θὰ καταλάβετε πειὸ εὐκολα.

Δέσποινα.—Καὶ σὺ ἄμα γίνης γέρος σὰν τὴ γιαγιά θὰ λέγης στὰ
ἐγγονάκια σου πειὸ ὠμορφο παραμῦθια (ὄλοι γελοῦν). Ἐμεῖς θέλο-
με νὰ μείνη πάντα ἡ γιαγιά μαζὴ μας νὰ μᾶς λέγη ὠραία πράγματα.

Κατεριώ.—Ναὶ παιδάκι μου. Κι' ἐγὼ μ' ἀρέσει νᾶμαι μαζὴ σας.
μὰθὰ πάω πάλι στὸ χωριὸ στὸ σπιτάκι μου γιὰτὶ ἔχω κι' ἐκεῖ ἕνα σω-
ρὸ ἄλλα ἐγγονάκια.

(Ἄκουεται ἀπὸ τὴ σκάλα ἡ φωνὴ τοῦ Μανωληοῦ).

Μανωληός.—Μανάκι ! Αἶ Μανάκι !

(Ἄλοι σηκώνονται καὶ ἡ Κατεριώ σπεύδει πρὸς τὴν εἰ-
σοδον ὅπου φαίνεται ὁ Μανωληός συνοδευόμενος ἀπὸ
τὸν Χουσεῖν καὶ τὸ γυιὸ του τὸ Γιώργη).

Μανωληός.—Ἐφερὰ σου δὰ πάλι τὸ Χουσεϊνάκι. Μὰ ἐπέρασε λέ-
ει, ἀπὸ τὸ μῦλο κι' ἀσπρίσανε τὰ μαλλιά του.

Κατεριώ.—(Χαιρετᾷ τὸν Χουσεῖν).—Καλῶς τὸν μπέη καὶ σύντε-
κνὸ μου !

(Ὁ Χουσεῖν κρατεῖ καὶ τὰς δύο χεῖρας τῆς Κατεριῶς
καὶ τὰς φιλεῖ ἐπανειλημμένως καὶ τὴν ὀδηγεῖ εἰς τὴν πο-
λυθρόνα).

Χουσεῖν.—Ἐγὼ μαι πάλι σταυρομάννα μου. Εἶχα μεγάλη ἐπι-
θυμία νὰ σὲ ξαναδῶ μὰ δὲ μᾶς ἀφήνανε τὰ θάσανα. Τώρα ἦλθα ὕ-
στερα ἀπὸ πενήντα χρόνια καὶ εἶμαι εὐτυχισμένος ποῦ σ' εὐρίσκω μέ-
σα σὲ τόσο ὠμορφο κόσμο ! παιδιὰ, ἐγγόνια καὶ δισέγγονα. Λέγε
μου τση δὰ ἐσὺ Γιώργη ἕνα — ἕνα νὰ τσοὶ γνωρίσω.

Γιώργης.—Πρῶτα — πρῶτα ἡ μητέρα μου. Ἐχετε παληές γνω-
ριμίες.

Χουσεῖν.—Καὶ βέβαια. Βέβαια. (Ἡ Ἐργινιώ πλησιάζει τὸν χαι-
ρετᾷ καὶ τοῦ φιλεῖ τὸ χέρι). Τὴ καλή μου συντέκνισα.

Ἐργινιώ.—Καλῶς ἦλθες σύντεκνέ μου.

Γιώργης.—Καὶ τὴ Δεσποινιώ θὰ τὴ θυμάσαι μπέη μου !

Χουσεῖν.—Τὴ Δεσποινιώ, τὴν ἀδελφή μου ποῦ δὲν ἔχω δὰ ἄλλη.
(Τὴν χαιρετᾷ καὶ τὴν ἀσπάζεται συγκεκινημένος). Τὴν καλή μου
Δεσποινιώ.

Δεσποινιώ.—Καλῶς ὤρισες μπέη μου. Ἦτανε τυχερὸ νὰ ἰδωθοῦ-
με πάλι ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια. Καλῶς ὤρισες ! Νὰ σοῦ γνωρίσω
τσοὶ γυιούς μου. Ὁ Δημήτρης μου δικηγόρος καὶ ὁ Λευτέρης μου ἀρ-
χιτέκτονας, ἡ γυναιῆκες των Ἐρασμία καὶ Χρυσάνθη. (Πλησιάζουν ὁ-

λοι και του φιλουν το χερι).

Δημήτρης.—Ἡ μητέρα μας κι' ἡ γιαγιά μας και ὁ θεῖος μας μάς ἐνέπνευσαν ἀπὸ μικρὰ παιδιὰ τὴν θερμότερη ἀγάπη και τὸ σεβασμὸ γιὰ σὰς και χαίρομεν πολὺ πού σὰς γνωρίζομε και σὰς δεχόμεθα στὸ σπῆτι μας μὲ μεγάλη εὐχαρίστησι.

Χουσεῖν.—Κι' ἐγὼ αἰσθάνομαι τὴ γλυκύτερη συγκίνησι πού σὰς γνωρίζω και σὰς βλέπω ὄλους μὲ ὑγεία, χαρὰ και πρόοδο. Μπράβο Δεσποινιῶ που ἔχεις γυιούς ἐπιστήμονας και τοὺς χαίρεσαι νὰ σοὺ ζήσουνε.

Δεσποινιῶ.—Ἐχω κι' ἄλλα παιδιὰ και θὰ τὰ γνωρίσης ἂν πᾶμε στὰ Χανιά και στὸ χωριὸ γιὰτὶ ἐκεῖ μένει κι' ὁ ἀνδρας μου κι' ἡ κόρες μου και τὰ παιδιὰ των.

Χουσεῖν.—Θὰ πᾶμε Δεσποινιῶ μου θὰ πᾶμε ! Εἶναι μεγάλη μου εὐτυχία πού εἶμαι κοντὰ σας γιὰτὶ θαρρῶ πὼς εἶμαι μέσα σὲ δικὴ μου φαμελιά. Γιὰτὶ ἐγὼ δὲν ἔχω ἄλλον, μουδ, ἀδέρφια, μουδ' συγγενεῖς. Εἶμαι μοναχὸς και ἔρημος.

Λευτέρης.—Κι' ἐμεῖς ἐξοχώτατε εἴμαστε εὐτυχεῖς πού εἴσθε κοντὰ μας και θὰ εἴμεθα πάντοτε ἂν θέλετε νὰ θρῆτε σὲ μάς μίαν οἰκογένεια νὰ μέινετε γιὰ πάντα μαζὴ μας. Θὰ σὰς σεβόμεθα και θὰ σὰς ἀγαποῦμε σὰν τοὺς γονεῖς μας και τὴ γιαγιά μας.

Χουσεῖν. — Εὐχαριστῶ παιδιὰ μου, εὐχαριστῶ Μὲ συγκινεῖτε πολὺ ὄλοι σας. Θὰ τὸ ἐπιθυμῶ γιὰτ' μου ἀρέσει πολὺ ἡ ἰδέα σου και ἡ προσφορὰ σας νὰ μου δώσετε θεοὶ στὴν οἰκογένειά σας ! Τὴ μεγαλύτερα εὐτυχία νὰ μπῶ σὲ μίαν τέτοια οἰκογένεια μεγάλη κι' ἀγαπημένη και εὐτυχισμένη ; Σὰς παρακαλῶ ὅμως νὰ λείψουνε οἱ τίτλοι «μπέτ' μου», «πασσά μου» κ. ἐξοχώτατε ! Τίποτε ἀπ' αὐτὰ. Θὰ μὲ λέτε θεῖο Χουσεῖνάκι. Αὐτὸ θὰ μου θυμίζει πολλὰ πράγματα και θὰ μὲ συγκινῆ κάθε φορὰ πού θὰ τὸ ἀκούω. Μὰ νὰ χαιρετίσω δὰ και τὰ παιδάκια.

(Κάθεται εἰς μίαν πολυθρόναν κοντὰ εἰς τὴν κερὰ Κατεριῶ.. Κάθηνται και ὄλοι οἱ ἄλλοι. Τὰ παιδάκια προσέρχονται ἀνὰ ἓν και τοῦ φιλουν τὸ χέρι. Ὁ Γιώργης λέγει τίνος εἶναι τὸ καθένα. Ἀμα ἦλθε ἡ σειρά τῆς μικρῆς Δέσποινας τοῦ φίλησε τὸ χέρι και τοῦ εἶπε

Δέσποινα.—Θεῖε Χουσεῖνάκη : Τὴ θὰ πῆ σταυρομάννα πού εἶπες τῆς γιαγιάς ; (Ὅλοι γελοῦν).

Χουσεῖν.—(Τὴν λαμβάνει εἰς τὰ γόνατά του και τὴν φιλεῖ εἰς τὰ μαλλιά). Θὰ πῆ παιδάκι μου ὅτι εἶναι και ἐμένα μαμὰ μου και ἀγία μου και τὴν ἀγαπῶ πολὺ.

Δέσποινα.—Γιὰτὶ μὲ φιλεῖς εἰς τὰ μαλλιά και ὄχι στὰ μάγουλα ; (Ὅλοι ἐξακολουθοῦν νὰ γελοῦν).

Λευτέρης.—Αὐτὸ εἶναι τὸ τρομερὸ παιδιὸ πού λένε !

Χουσεῖν.—Σ' αὐτὸ πού μὲ ρωτᾶς μικροῦλα μου δὲν ξεύρω και

ἐγὼ νὰ σοῦ ἀπαντήσω. Γιατί εἶναι ὤμορφα τὰ μαλλάκια σου.

Δέσποινα.—Καὶ τὸ μάγουλό μου ἴδεν εἶναι ὤμορφο ;

Χουσεῖν.—Πολύ — πολὺ παιδί μου. Νὰ λοιπόν. (Τὴν φιλεῖ καὶ εἰς τὰ δυὸ μάγουλα). "Ἐφερα μαζή μου μερικὰ πράγματα καὶ θὰ σοῦ δώσω αὔριο ἓνα καλὸ δῶρο ἅμα πάρω τις θαλίτσες μου ἀπὸ τὸ Τελωνεῖο. (Πρὸς τὸν Μανωλῆ). Τὶ εὐτυχία Μανωλῆ μου ποῦ σὰς θρίσκω ὅλους μαζή εὐτυχισμένους κί ἀγαπημένους. Μοῦ φαίνεται πὼς ξανανοιάνω !

Κατεριώ.—Καλὰ εἶσαι μπὲν μου. Πολὺ καλὰ στέκεις ! Μόνο τὰ μαλλιά σου ποῦ ἀσπρίσανε.

Χουσεῖν.—Ἐγεράσαμε σταυρομάννα μου !

Κατεριώ.—"Ὅσκει ! "Ὅσκει ! Μὴ λείεις ἐγεράσαμε, ἐμεγαλώσαμε νὰ λήεις.

Χουσεῖν.—Κί ἐμεγαλώσαμε μὰ καὶ τὰ θάσανα μ' ἐγεράσανε. Δὲν σοῦ τάπε ὁ Μανωλῆς ποῦ τοῦλεγα πόσα θάσανα ἐπέρασσα ;

Κατεριώ.—Μὰς τάπε παιδί μου. Καὶ κάθε μέρα ἔχομε τὴ κουβέντα σου.

Χουσεῖν.—Καὶ ἡ Δεσποινιά μας ! "Ἐχει γιουὺς ἐπιστήμονας καὶ ἐγγόνια ! Νὰ ζήσετε οὔλοι. Καλὰ ἔλεγε ὁ Μᾶνος πὼς ἡ Κρήτη σὰν ἐλευθερωθῆ θὰ θγάλη καὶ πολιτικούς μεγάλους καὶ σοφοὺς καὶ ἐπιστήμονας. Καὶ ὅλα τὰ λόγια του ἐβγήκανε καὶ ὑπερηφανεύομαι κί ἐγὼ γιατί εἶμαι Κρητικὸς, γιατί ἡ Κρήτη εἶνε πατρίδα μου.

Δέσποινα.—Μὰ δὲν εἶναι πατρίδα σου ἡ Τουρκία ; Δὲν εἶνα; ἐκεῖ τὸ ἔθνος σου ; Δὲν ἐδοῦλεψες γιὰ κείνη κί ἐγίνες μεγάλος ;

Λευτέρης.—Σὼπα ἀνόητη !

Δέσποινα.—"Ἐτοι δὲν μᾶς εἶπες ;

Χουσεῖν.—Καλὲ τί παιδί, τί πνεῦμα εἶναι τοῦτο; Ναι μικρὴ μου ! Ἐδοῦλεψα γιὰ τὴν Τουρκία γιατί εἶναι τὸ ἔθνος μου μ' ἀγαπῶ καὶ τὴν Κρήτη γιατί ἐγεννήθηκα ἐκεῖ καὶ τώρα ἀγαπῶ καὶ τὴν Ἑλλάδα ὅλη γιατί εἶμαστε φίλοι καὶ ἀδελφωμένοι καὶ δὲν θάχωμε πλεῖα οὔτε μαλλώματα, οὔτε πολέμους.

Δέσποινα.—Τὶ θὰ πῆ πόλεμος ;

Χουσεῖν.—Θὰ πῆ παιδί μου κατάρρα τοῦ Θεοῦ. Μὰ τώρα ἔχομε τὴν εὐλογία του γιατί εἶμαστε ἀγαπημένοι.

Δέσποινα.—Καὶ οἱ Σέρβοι καὶ οἱ Ρουμάνοι καὶ οἱ Βούλγαροι !

Χουσεῖν.—(Ἐκπληκτος). Μὰ σὺ παιδί μου εἶσαι βλέπω καὶ σπουδαῖος πολιτικὸς. Μὰ πὲς μου ποῦ τὰ ἔμαθες, ποῦ τὰ ξέρεις ὅλα αὐτά ;

Δέσποινα.—Τὰ λέει τὸ τραγοῦδι, ποῦ μᾶς ἔμαθε ὁ θεῖος ὁ Γιώργης γιὰ νὰ σοῦ τὸ τραγοῦδήσωμε ὅταν θάρθης καὶ τὸ λένε «Βαλκανικὸ ὕμνο».

Χουσεῖν.—(Πρὸς τὸν Γιώργη). Μπράβο Γιώργη. Εἶμαι ἐνθουσιασμένος γιὰ ὅσα μοῦ λέει αὐτὴ ἢ μικρὴ. Σὰς συγχαίρω γιατί δίδετε στὰ παιδιὰ σας τέτοια μαθήματα ἀγάπης καὶ ἀδελφωσύνης.

Πρέπει πραγματικῶς τὰ παιδιά νὰ ζυμώνωνται ἀπὸ τὴν μικρὴ ἡλικία μὲ τὴν ἰδέα τῆς ἀγάπης καὶ ἀδελφωσύνης τῶν λαῶν μας.

Γιώργης.—Εἴμεθα ὅλοι θεεῖ μου τῆς ἰδίας γνώμης μὲ τὴν ἰδικήν σας. Γνωρίζομεν τὰς ἐνεργειάς σας καὶ τὴν ἐπιρροήν σας διὰ τὴν ἐπιτύχη ὃ σύνδεσμος αὐτὸς τῆς Βαλκανικῆς Συνεννόησεως ὃ ὁποῖος εἶνα. ἐγγύθσις τῆς ἀσφαλείας μας.

Χουσεῖν.—Ναί ! πράγματι. Ἐδοῦλεψα πολὺ γιὰ τὴν στερεωθῆ ἡ ἰδέα αὐτὴ καὶ νὰ ἐπιτύχη στὸ τέλος ὅπως εἶναι σήμερα. Ἐδημιουργήσαμε τὴ Νέα Τουρκία, τὴν ἐκάμαμε κράτος πολιτισμένον ἀφοῦ εὐρήκαμε τὸν ἀρχηγὸν μας τὸν Κεμάλ. Τὴν ἐκάμαμε εὐτυχισμένη γιὰ τὴν ἐδώσαμε στὸ λαὸν μας νὰ καταλάβῃ ὅτι πρέπει νὰ ζήσωμε μόνον μας χωρὶς νὰ περιμένωμε τίποτε ἀπὸ ξένους. Ἡ γῆ μας εἶναι πλουσία καὶ μᾶς δίδει ἀφθότους θησαυρούς. Ὁ λαὸς μας εἶναι ἐργατικός. Ἰδρῦσαμε ἀπὸ τὸ μηδὲν βιομηχανία, ἔχομε πανεπιστήμια πού μᾶς δίδουν ἐπιστήμονας μεγάλους, ἔχομεν ὅλα ὅσα χρειάζονται γιὰ νὰ εἴμεθα εὐτυχισμένοι. Ἀλλὰ ἔπρεπε καὶ νὰ καθαρίσωμε τὴν λογαριασμοὺς μας μὲ τοὺς γειτόνους μας καὶ νὰ περνοῦμε ἤσυχον. Καὶ ὅπως ἐχρειάζετο σὲ μᾶς ἤσυχια χρειάζεται καὶ σὲ σᾶς καὶ σ' ἄλλα κράτη τῆς Βαλκανικῆς. Καὶ ἔτσι ἐνωθήκαμε ὅλοι στὴν ἀγάπην καὶ συμμαχίαν καὶ ὅλοι μαζὴ εἴμαστε σήμερα μεγάλη δύναμις, ἀπὸ ἐξδομήντα καὶ περισσότερα ἑκατομύρια. Δὲν πειράζομε κανένα ἄλλα καὶ δὲν θ' ἀφήσωμε κανένα νὰ μᾶς πειράξῃ. Εἴμεθα ὅλοι καλὰ ὠπλισμένοι γιὰ τὴν μαζὴν μὲ τὴν εἰρηνικὴν ἐργασίαν μας φροντίζομε νὰ ἔχωμε καὶ ὅτι χρειάζεται γιὰ τὴν ὑπεράσπισίν μας. Τὸ ἴδιο κάνετε καὶ σεῖς καὶ τὰ ἄλλα κράτη, οἱ φίλοι καὶ σύμμαχοί μας. Δὲν εἶναι ἔτσι ; Παρακολουθῶ δὲ μ' εὐχαρίστησι ὅτι καὶ τὰ ἐσωτερικά σας ἐτακτοποιήθησαν. Ἐμεῖς τὰ ἐτακτοποιήσαμεν ἀπὸ τὰ πρῶτα χρόνια. Ἐβάλαμε Πρόεδρόν μας καὶ ἀρχηγὸν μας τὸν Κεμάλ πὺ ἀποδείχθηκε μεγάλος πολιτικὸς καὶ μεγάλος στρατηγός, καὶ ἀληθινὸς πατέρας τοῦ λαοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ Συνέλευσις τοῦ ἔδωκε τὸ ἐπώνυμον Ἀττατούρκ πὺ θὰ πῆ πατέρας τῆς Τουρκίας. Ἀγωνιστήκαμε ὅλοι στὸ πλευρὸν του, ἐφωτίσαμε τὸ λαὸν μας γιὰ τὸ συμφέρον του καὶ κατοπολεμήσαμε καὶ ἐγκρεμίσσαμε τὴν θεοκρατικὴν προλήψεις πὺ εἶχε. Ἐθγάσαμε λόγους εἰς τὰ τζαμιά καὶ ἐγυρίζαμε ὃ Κεμάλ καὶ ἐμεῖς οἱ πῖθ πιστοὶ συνεργάτες του εἰς τὰς ἐπαρχίας μ' ἕνα μαῦρον πῖνακα καὶ μιὰ κιμωλία γιὰ νὰ διδάξωμε τὴν νέα γραφὴν καὶ νὰ καταργήσωμε τὸ χάος τῶν Ἀραβικῶν χαρακτήρων. Σήμερον ὅλα ἐτακτοποιήθησαν. Ἡ νέα γεννεὰ μᾶς ἔδωσε καὶ πολιτικούς καὶ ἐπιστήμονας σοφοὺς πὺ ἐργάζονται ὃ καθένας στὸ εἶδος του γιὰ τὸ γενικὸ καλὸ καὶ τὴν πρόοδο τῆς Νέας Τουρκίας μας ὥστε νὰ εἴμεθα ἀξιοὶ φίλοι καὶ δικοὶ σας καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων μας. Ἡ Νέα Τουρκία ἔχει μικροτέραν ἑκτασιν ἀπὸ τὴν Παλαιάν. Ἀλλὰ εἶναι ἰσχυροτέρα ἀπὸ ἄλλοτε διότι ἔχει συμμαχίας ἐκτὸς τῶν Βαλκα-

νικῶν καὶ μετὴν Περσίαν. τὸ Ἀφγανιστάν καὶ τὸ Ἰράκ. Ἐκάμαμε ἀπέραντα δημόσια ἔργα, ἐκμεταλλευόμεθα μόνοι μας τὰ μεταλλεῖα μας, ἔχομεν πολεμικὴν βιομηχανίαν ὅση μᾶς χρειάζεται.

Γιώργης.— Παρακολουθοῦμεν θεῖε μου μὲ ἐνδιαφέρον καὶ εἰχαριστήσιν τὰς προόδους τῆς Ν. Τουρκίας. Εὐτυχῶς καὶ τὰ ἰδικὰ μᾶς ἐσωτερικὰ ἐτακτοποιήθησαν. Ἐβασσανισθήκαμε ἀρκετὰ χρόνια μὲ τοὺς ἐσωτερικοὺς καυγάδες καὶ τὰ κόμματα. Ἐβαρέθηκα ἀπὸ τὸ στρατὸ καὶ ἐπαραιτήθηκα. Δὲν μποροῦσα νὰ βλέπω τὸ στρατὸ νὰ τὸν τραβόλογα ὁ ἓνας καὶ ὁ ἄλλος πολιτικὸς ἢ στρατηγός, νὰ κάνουν κινήματα γιὰ νὰ ρίξῃ ὁ ἓνας τὸν ἄλλο. Κάθε ἀξίωματικὸς ἐκινδύνευε σὲ κάθε στιγμῇ. Ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ κάνῃ τὸ συνωμότη καὶ νὰ υπογράφῃ πρωτόκολλα. Ἄν ἐπετύχαινε τὸ κόμμα του ἔμενε καλὰ γιὰ λίγο καιρὸ. Ἐπειτα ἐπετύχαινε ἓνας ἄλλος καὶ καταδίωκε τοὺς ἀντιθέτους. Γιατὸ δὲν εἶχαμε στρατὸ. Τὰ κόμματα ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ἐβλέπανε ποῖδ' νὰ ρίξῃ τὸ ἄλλο. Ὁ λαὸς ἦταν χωρισμένος εἰς τὰ κόμματα καὶ κανεὶς δὲν ἐδούλευε συστηματικὰ γιὰ τὸ γενικὸ καλὸ καὶ τὴ πρόοδο τοῦ τόπου. Εἰς τὸ τέλος ἐκινδύνευσαμε καὶ ν' ἀλληλοσφαγοῦμε σάν τοὺς Κινέζους καὶ τοὺς Ἰσπανοὺς γιατί ὀλίγο ἔλειψε νὰ μᾶς πνίξῃ ὁ κομμουνισμὸς ποὺ ἐπότιζε κάθε μέρα φαρμάκι τὸ λαὸ μᾶς. Εὐτυχῶς εἶχαμε τὸ Βασιλεῖά μᾶς ποὺ τὸν ἐφέραμε ἐγκαίρως. Καὶ ἦλθε μὲ πρόγραμμα νὰ φανῇ πατέρας τοῦ λαοῦ τοῦ γιὰ ὅλους. Ἀποδείχθηκε πραγματικὸς πατέρας καὶ μεγάλος πολιτικὸς, μὲ θέλησι ὅση δὲν περίμενε κανεὶς εἰς τὴν ἀρχὴν γιατί δὲν τὸν εἶχαμε δοκιμάσει. Καὶ ὅταν εἶδε περὶ ὅτι τὸ μαχαίρι ἔφθασε εἰς τὸ κόκκαλο ἐσήκωσε τὴ γροθιά του καὶ τὴ παραμονὴ μιᾶς μεγάλης συμφορᾶς κατήργησε καὶ τὸ κόμμα, τὰ καὶ καυγάδες. Εὐρῆκε τὸν ἄνθρωπο ποὺ ἐκαταλάβαινε ὅτι τοῦ χρειάζεται καὶ μαζὴ του ἔσωσαν τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν ἀλληλοσφαγὴ τῶν παιδιῶν τῆς. Ἐπειτα ἀρχισε ἐργασία πρακτικὴ πατριωτικὴ. Ὁ Κυβερνήτης ἐδιάλεξε σοφοὺς καὶ πατριώτες βοηθοὺς καταλλήλους γιὰ ὅλους τοὺς κλάδους καὶ ἔτσι μέσα εἰς δύο χρόνια ποὺ πέρασαν παρουσιάσθηκε τὸ θαῦμα ποὺ βλέπομε σήμερον. Δὲν ἔχομε κόμματα, οὔτε κομμουνισμὸ, οὔτε κινήματα. Μόνον δουλειὰ καὶ πρόοδο. Ἡ ἐπιστήμη μᾶς ὀδηγεῖ καὶ εἰς τὴν γεωργίαν καὶ εἰς τὴν ὕγεινὴν καὶ εἰς τὴν Παιδείαν καὶ εἰς τὰς συγκοινωνίας μας καὶ εἰς τὰ ὄπλα. Οἱ ἐργάται μας καὶ οἱ ἀγρόται μας δὲν ἔχουν παράπονον καὶ δὲν ἔχομε οὔτε ἀπεργίας οὔτε ἀνεργίας καὶ τεμπέληδες. Καθένας κάνει τὴ δουλειὰ του ἡσυχῶς, γιατί ξέρει ὅτι ἔχει καὶ ἀσφάλειαν καὶ δικαιοσύνην. Ὁ στρατὸς μᾶς ἐπίσης ἀναδιοργανώθηκα καὶ ἐγίνε στρατὸς καὶ ἔχομε καὶ μεῖς ὅλα ὅσα χρειάζονται γιὰ νὰ εἴμεθα ἀξιοί σύμμαχοί σας. Ἡ γῆ μᾶς μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ καθοδήγησιν μᾶς δίδει θησαυροὺς καὶ τὰ οἰκονομικὰ μᾶς διευθύνονται ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ ὑπολήπτεται ὅλη ἡ Εὐρώπη καὶ ἡ δραχμὴ μᾶς ποὺ τὴν προφυλάτουν ἀγρυπνοὶ φύλακες ἔχει πάντοτε τὸ ἀντίκρουμά της εἰς χρυ-

σὸν καὶ τὴν ἐκτίμησίν της εἰς τοὺς οἰκονομικοὺς καὶ τραπεζιτικοὺς κύκλους τῆς Εὐρώπης.

Χουσεῖν.—Τὰ ξεύρω ὅλα αὐτὰ καὶ θαυμάζω καὶ ἐγὼ τὸ θαῦμα ποῦ ἔγινε. Εἶχα τὴ τιμὴ νὰ παρουσιασθῶ στὸ Βασιλεῖά σας ὅταν ἤτο το διάδοχος καὶ ἐγνώρισα καὶ τὸν κύριο Πρόεδρο εἰς τὴν Θεσσαλονίκη γιατί ἤμουν στὸ ἐπιτελεῖο τοῦ Ταξίν πασσα ὅταν τὴν παρεδώσαμε στὰ 1912. Εἶπα στὸ πρεσβευτὴ μας νὰ ζητήσῃ ἀκρόασιν ἀπὸ τὸ Παλάτι καὶ τὸν Πρόεδρο νὰ λάβω τὴν τιμὴν νὰ τοὺς ἐπισκεφθῶ καὶ νὰ ὑποβάλω τὰ σεβάσματά μου καὶ νὰ τοὺς συγχαρῶ. Ἐλπίζω ὅτι θὰ εὐχαριστηθοῦν νὰ ἴδωῦν ἕνα παλαιὸ γνῶριμο καὶ διότι θὰ τοὺς πῶ καὶ τὰ χαιρετίσματα τοῦ ἀρχηγοῦ μου καὶ τοῦ πρωθυπουργοῦ μας.

Μανωλῆος.—Δὲν εἶναι ἀτζεμπα ὥρα νὰ πᾶμε μέσα στὸ τραπεζί;

Χουσεῖν.—Ὅπως θέλετε.

Δέσποινα.—Καὶ δὲν θὰ ποῦμε στὸ θεῖο τὸ Χουσεϊνάκι τὸ τραγούδι μας ;

Χουσεῖν.—Ναί ! Ναί ! νὰ μοῦ τὸ πῆτε πρὶν πᾶμε μέσα.

Γιώργης.—Ἐμπρὸς λοιπόν, σηκωθῆτε νὰ τὸ πῆτε.

(Τὰ παιδιὰ μπαίνουν στὴ γραμμὴ καὶ ὁ Μανουῖσος ἀπαγγέλλει πρῶτος τὸν κατωτέρω ὕμνον τὸν ὁποῖον ψάλλουν κατόπιν ὅλα μαζὶ εἰς τὸν ἦχον τῆς ὀλονουκτιᾶς τῆς Κρήτης.

« Ἕλληνες, Τοῦρκοι, Σέρβοι, Ρουμᾶνοι
Βούλγαροι, ὅλοι μας μιὰ ψυχὴ
μ' εἰρήνη ἀγάπη καὶ συμμαχία
θᾶχουμε πάντα ζωὴ εὐτυχῆ.

Γιὰ κάθε ἐχθρό μας θᾶμαστε τρόμος
σὲ κάθε φίλο μας σεβαστοὶ
κι' ἂν κανεὶς ξένος μᾶς ἀπειλήσῃ
ἄς δοκιμάσῃ καὶ θὰ πεισθῆ.

***

Ἀδελφωμένοι κι' ἀγαπημένοι
Εἰς τὴ δουλειά μας ὅλοι μ' ὁρμῆ
καὶ στὰ παιδιὰ μας θὰ λέμε ἐργασία
ἀγάπη πάντα Πατρίς καὶ τιμὴ.

Μὲ ἰδρώτα καὶ ὄχι πειὰ μ' αἷμα
θὰ ποτίζουμε τὴ μάσσα μας γῆ
Θησαυροὺς στοργικὰ θὰ μᾶς δίνη
κι' ὁ Θεὸς ὅλους θὰ μᾶς εὐλογῆ.

Δέσποινα.—Ζήτω ἡ Βαλκανικὴ μας.
Τὰ παιδάκια ὅλα : Ζήτω !

Χουσεϊν.—(Ιεπευφημεί καὶ χειροκροτοῦν ὄλοι). Μὰ σεῖς ἐδῶ μὲ καταπλήσσετε. Δὲν ξεύρω πῶς νὰ σᾶς πῶ τὸ θαυμασμὸ καὶ ἐνθουσιασμό μου. Μπράβο ! Τέτοια μαθήματα πρέπει νὰ δίδονται εἰς τὰ παιδιὰ ὄλων τῶν Συμμάχων μας γιὰ νὰ ζυμώνεται ἡ παιδικὴ ψυχὴ εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἀγάπης καὶ νὰ σβύσῃ σιγὰ — σιγὰ τὸ μῖτος ποῦ ἐμπνέει δυστυχῶς ἡ ἱστορία ὄλων μας καὶ τοῦ καθενὸς χωριστά. Μπράβο ! Μπράβο.

(Ὁ Χουσεϊνῆς ἀγκαλιάζει τὴ κερὰ Κατεριῶ καὶ προχωροῦν ὄλοι προηγουμένου τοῦ Μανωλοῦ πρὸς τὴν ἐξοδον.

Τ Ε Λ Ο Σ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ, ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Θὰ ἦτο ἴσως ἀδίκημα πρὸς τὸ τεῦχος τοῦτο καὶ παράλειψις ἐὰν δὲν διέθετον ὀλίγας σελίδας, ἐνδιατρίβουσα μετὰ τοῦ ἀναγνώστου καὶ ἐφιστώσα τὴν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ συμβολισμοῦ τὸν ὁποῖον ἐνέχει ἕκαστος τῶν τύπων καὶ χαρακτήρων τοὺς ὁποῖους ἐκ παραδόσεων παρουσιάζουσι τὰ πρόσωπα τοῦ δράματος ἐκπροσωποῦντα ἐν τῷ συν ὄλω τὴν ἀπερχομένην πλέον ἐκείνην γενεάν τοῦ 1895. Ἀνεξαρτήτως τῶν εὐγενῶν αἰσθημάτων τῆς Κρητικῆς ψυχῆς καὶ τοῦ ἀπὸ αἰῶνων ἔθνικῷ ἐνθουσιασμοῦ τῶν Κρητῶν ὑπὲρ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, ὡς ὠνειρεῦτο αὐτὴν ἡ γενεὰ ἐκείνη καὶ τὴν ὁποῖαν ἐξαίρουσιν οἱ Μᾶνος καὶ Μουρούζης, ἀξίαι ψυχολογικῆς μελέτης καὶ θαυμασμοῦ ὁπὸ τῶν συγχρόνων εἶναι αἱ λεπτομέρειαι εἰς τὰς ἐκδηλώσεις ἐκάστου τῶν προσώπων τοῦ δράματος.

ΜΑΝΩΛΗΟΣ

Εἶναι ὁ τύπος τοῦ ἀφελοῦς νεαροῦ Κρητός, ἔχοντος ἔμφυτον καὶ ἐκ παραδόσεων καλλιεργηθεῖσαν τὴν ἰδέαν τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας τῆς Πατρίδος του. Ἀμόρφωτος ἐντελῶς καὶ ἀγράμματος δὲν βδιδάχθη εἰς Σχολεῖον οὐδὲ ἱστορίαν, οὐδὲ γεωγραφίαν ὥστε νὰ μάθῃ τι εἶναι ἡ Ἑλλάς καὶ ποῦ κεῖται. Γνωρίζει ὅμως ἐκ θρύλων καὶ παραδόσεων ἀπὸ παιδικῆς του ἡλικίας ὅτι ὑπάρχει βασιλεῖον τὸ ὁποῖον ἴδρυσαν δι' ἀγῶνων καὶ θυσιῶν οἱ πρόγονοί του, ὅτι ὑπάρχει Βασιλεὺς στοργικὸς πρὸς τὸν λαόν του καὶ ὅτι πρέπει ν' ἀγωνισθῇ καὶ αὐτὸς διὰ τὴν Ἐνωσιν τῆς Κρήτης μετὰ Ἑλλάδος καθ' ὃ ἔχει δικαίωμα. Μισεῖ τὸν κατακτητὴν, τὸν ὁποῖον θέλει νὰ ἐκδιώξῃ πρὸς τὴν «Κάκκινη Μηλιά», ἀλλὰ διάκειται συμπαθῶς.

πρὸς τοὺς συμπατριώτας του Τούρκους τοὺς ὁποίους θεωρεῖ ὡς θύματα κακῶν εἰσηγήσεων καὶ ἀκούσια ὄργανα τῶν δολοπλοικῶν καὶ τῆς «κακοβουλίας τῆς Πύλης. Θεωρεῖ δὲ ἐπίσης φυσικὸν ὅτι δὲν ἐπετρέπετο ν' ἀφήσῃ ἔστω καὶ ἓνα ἐχθρὸν πληγωμένον «νὰ τὸν φᾶνε τὰ πουλητὰ» διότι εἶχε πολεμήσει «κατὰ τὴν πίστι του».

Η ΚΑΤΕΡΙΩ

Ἡ μήτηρ τοῦ Μανωλοῦ, τύπος τῆς Κρήσης καὶ ὡς γυναικός, καὶ ὡς μητρὸς. Θεωρεῖ ἀπαραίτητον τὸν πόλεμον μέχρις ἐκδιώξεως τοῦ ξένου κατακτητοῦ. Ἔχει δύο υἱοὺς καὶ τὸν γαμβρόν της εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τοῦ πυρός, ἀλλὰ δὲν διστάζει καὶ θεωρεῖ φυσικὸν νὰ κατευθώσῃ μὲ ὑπερηφάνειαν, γέλοιο καὶ ἀστείότητας, τὸν νεώτερον μόλις δεκαεννέα ἐτῶν υἱὸν της μεταβαίνοντα εἰς τὴν μάχην κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς μεγαλυτέρας ἐντάσεως αὐτῆς. Θεωρεῖ φυσικὸν καὶ ἀπαραίτητον νὰ μεταβῇ καὶ αὐτὸς εἰς τὴν μάχην «διότι εἶναι καιρὸς του καὶ δὲν πρέπει νὰ περιμένῃ νὰ γηράσῃ». Συγκινεῖται εἰς τὴν ἰδέαν ὅτι ἐνδεχόμενον νὰ φονευθῇ, ἀλλὰ παρηγορεῖται ὅτι θὰ κάμῃ ὡς ὀφείλει τὸ καθήκον του πρὸς τὴν Πατρίδα εἰς τὴν ὁποίαν πρὸ παντὸς ἀνήκει.

Γενναϊόφρων εἰς τὰ αἰσθήματα καὶ στοργικὴ μήτηρ περιθάλλει μετὰ στοργῆς ἓνα ἐχθρὸν αἰχμάλωτον καὶ αἰσθάνεται τὸ καθήκον νὰ τὸν θεραπεύσῃ καὶ νὰ τὸν παραδώσῃ εἰς τὴν μητέρα του, τῆς ὁποίας ἐννοεῖ τὸν πόνον διὰ τὸν ἀπώλεσθέντα θεωρούμενον υἱὸν της.

ΜΑΝΟΥΣΟΣ Ρ. ΚΟΥΝΔΟΥΡΟΣ

Ὁ τύπος τοῦ σώφρονος, ψυχραίμου καὶ μορφωμένου ἐπιστήμονος Κρητὸς. Προσηλωμένος ἐκ μορφώσεως καὶ ἐξ οἰκογενειακῶν παραδόσεων εἰς τὴν ἰδέαν τῆς ἐξυπηρετήσεως τῆς Πατρίδος δὲν διστάζει νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν θέσιν του ὡς δικαστοῦ, νὰ εἰσηγηθῇ εἰς ἔνοπλον συγκέντρωσιν τὴν ὁποίαν προεκάλεσε, τὴν ἀνάγκην τῆς ἐξεγέρσεως καὶ νὰ τεθῇ ὡς ἀρχηγὸς αὐτῆς. Συνῆψε μάχας νικηφόρους πρὸς τὸν αὐτοκρατορικὸν στρατὸν, ἐπολέμησε γενναίως καὶ ὡς ἄτομον εἰς τὸ πλευρὸν τῶν συναγωνιστῶν του καὶ διηύθυνε μέχρι τέλους τὴν ἐπανάστασιν, ἐπέτυχε τὴν ἐπαναφορὰν τῶν προπονημίων. Διαβλέπων ἐν τούτοις τὴν κοικοπιστίαν τῆς Πύλης, ἀρνεῖται ν' ἀναλάβῃ δημοσίαν ὑπηρεσίαν καὶ λαμβάνει ἐνεργὸν μέρος εἰς τοὺς κατόπιν ἀγῶνας μέχρι τοῦ διορισμοῦ τοῦ πρίγκηπος Γεωργίου ὡς ὑπάτου Ἀρμοστοῦ τῆς ἀνεξαρτήτου πλέον Κρήτης καὶ διοριζόμενος πρῶτος αὐτοῦ σύμβουλος ἀναλαμβάνει τὴν νομοθεσίαν καὶ ὀργανῶσιν τῶν διοικητικῶν ὑπηρεσιῶν τὴν ὁποίαν διεκπεραίωσιν ἐπιτυχῶς μετὰ συνέσεως καὶ ἐπιστημονικῆς ἐμβριθείας.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΘΡ. ΜΑΝΟΣ

Ὁ Τύπος τοῦ Ἰδεολόγου Ἕλληνας νέου τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἀριστοκρατικῆς καταγωγῆς ἀναγαμένης μέχρι τοῦ ἔτους 1200 Μ. Χ.

Ἐσπούδασεν νομικά εἰς Λειψίαν καὶ Ἀγδελμβέργην καὶ ἐπὶ διειτιάν ἠκολούθησε μαθήματα φιλοσοφίας καὶ φιλολογίας εἰς τὴν Ὁξφόρδην. Ἐνθουσιώδης εἰς τὴν ἰδέαν ἐξυπηρετήσεως τῆς Πατρίδος ἀφοσιώθη εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς αὐτήν. Κατῆλθε τὸ 1896 εἰς τὴν Κρήτην καὶ ἔλαθε μέρος εἰς τὴν τότε ἐπανάστασιν. Τῷ 1897 κατῆλθε καὶ πάλιν, ἐσχημάτισε ἴδιον σῶμα καὶ ἔλαθε μέρος εἰς διαφόρους μάχας καὶ εἰς τὴν πολιορκίαν καὶ ἄλωσιν τῆς Κανιδάνου, ἀναδειχθεὶς ἀτρόμητος πολεμιστὴς δι' ὃ καὶ προεκάλεσε τὴν ἐκτίμησιν καὶ ἀγάπην τῶν Κρητῶν οἱ ὅποιοι καὶ ἐξέλεξαν αὐτὸν πληρεξούσιον εἰς τὴν Ἐθνοσυνέλευσιν. Μελετήσας τὸν χαρακτήρα τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ ἠθέλησε νὰ ζῆσῃ ἐν μέσῳ αὐτοῦ καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὰ Χανιά χρηματίσας καὶ ἐπὶ διειτιάν (1901—1902) δήμαρχος. Φύσει ὄμως ριψοκίνδυνος καὶ ἀφοσιωμένος εἰς ἐθνικοὺς ἀγῶνας μετέβη τὸ 1904 εἰς Μακεδονίαν ὡς μέλος τοῦ Μακεδονικοῦ Κομιτάτου, ἐκινδύνευσε νὰ συλληφθῆ εἰς τὴν Καστορίαν ὑπὸ τῶν Τούρκων. Μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Γαυδὶ ἐξελέγη πληρεξούσιος Ἀθηνῶν εἰς τὴν Α' Ἐθνοσυνέλευσιν. Κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς ἀγῶνας ἐσχημάτισε δι' ἰδίων ἐξόδων ἰδικὸν του σῶμα ἐκ τριακασίων Κρητῶν καὶ μετέβη εἰς Ἡπειρον λαθῶν μέρος εἰς τὰς ἐκεῖ μάχας, συνετέλεσε δὲ σοβαρῶς εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς Πρεβέζης. Τῷ 1913 εὐρισκόμενος εἰς Μακεδονίαν ἐπὶ κεφαλῆς πάντοτε ἰδικοῦ του σώματος ἔλαθε μέρος εἰς τὰς μάχας τοῦ Ἑλληνοβουλγαρικοῦ πολέμου, ριψοκίνδυνος δὲ καὶ ἀτρόμητος ἐφανεύθη ἐν τέλει μετὰ τοῦ φονευθέντος ἐπίσης ἀεροπόρου Ἀργυροπούλου ἐκ τῆς πτώσεως τοῦ ἀεροπλάνου τοῦ ὁποίου ἐπέβαινον ἀμφότεροι καταπεσόντος ἐν Λαγκαδᾶ.

Ὁ Μάνος ἦτο καὶ ἐνθουσιώδης φίλαθλος, ἐξέδωκε ἰδικὸν τεῦχος περὶ ἀθλητισμοῦ καὶ ἦτο ἀλυτάρχης εἰς τοὺς πρώτους ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας. Ὡς ποιητὴς ἐξέδωκε συλλογὴν ποιημάτων του περὶ τῶν ὁποίων ἔγραψε εἰδικὴν κολακευτικὴν κριτικὴν ὁ Κ. Παλαμᾶς, μετέφρασε δὲ ἐπιτυχῶς τὴν Ἀντιγόνην τοῦ Σοφοκλέους, ἐπαγγελιημένως διδασχθεῖσαν ἀπὸ τῆς σκηνῆς τῶν Ἀθηναϊκῶν θεάτρων.

ΠΕΤΡΟΣ ΘΡ. ΜΑΝΟΣ

Ἀδελφὸς τοῦ Κωνσταντίνου Μάνου καὶ πατὴρ τῆς συζύγου τοῦ ἀειμνήστου Βασιλέως Ἀλεξάνδρου Ἀσπασίας τύπος ἐπίσης τῆς ἐνθουσιώδους νεότητος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἀνθυπὶλαρχος κατὰ τὸ 1896 ἐγκατέλειψε τὸν στρατὸν καὶ κατῆλθεν ὡς ἐθελοντὴς εἰς τὴν Κρήτην. Ἀμνηστευθεὶς μετὰ τῶν ἄλλων ἀξιωματικῶν ἐπανῆλθεν εἰς τὸ στράτευμα, ἔλαθε μέρος εἰς τοὺς Βαλκανικοὺς ἀγῶνας καὶ ἐφθασε εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ Συνταγματάρχου. Ἀπεβίωσε εἰς Ἑλβετίαν ὅπου εἶχεν ἀκολουθήσει τὸν ἀείμνηστον Βασιλέα Κωνσταντῖνον εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ὁποίου παρέμενε μέχρι τοῦ θανάτου του.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΟΥΡΟΥΖΗΣ

Ὁ θρυλικὸς ἥρωα τῆς λαϊκῆς παραδόσεως. Ἀπόγονοα τῆα μεγάλης οἰκογενείας τῶν Μουρούζηδων καὶ ἐκ μητρὸα τῆα οἰκογενείας Μαυρομιχαλαίων. Ἐδολοφονήθη ἐν Παρισίοια τὸ 1907.

ΠΕΡ. ΠΙΕΡΡΑΚΟΑ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΑ

Ἐνθουσιώδηα νέοα τὸ 1896 ἐγκατέλειψε τὸ στράτευμα φέρων τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπιδάρχου καὶ κατῆλθεν ὡα ἐθελοντήα εἰα τὴν Κρήτην. Μετέσχε κατόπιν ὄλων τῶν πολέμων καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀντιστρατήγου. Ἐχρημάτισεν ὑπουργὸα τῶν Στρατιωτικῶν καὶ Ἐσωτερικῶν, ἐξελέγη δὲ τὸ 1929 ἀριστίνδην γερουσιαστήα. Ἀπεβίωαε πρὸ διετίαα σχεδὸν ἐν Ἀθήναια.

ΓΙΑΝΝΗΑ ΚΑΛΟΓΕΡΗΑ

Ὁ τύποα τοῦ σεμνοῦ καὶ μετριόφρονοα πολεμιστοῦ καὶ ὄπλαρχηγοῦ Κρητοα. Ἀπόγονοα τοῦ θρυλικοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Σφακίων κατὰ τοὺα ἀγῶναα τοῦ 1821 Καλογερη. Ἐγεννήθη εἰα τοὺα Κάμπουα τῆα Κυθωνίαα. Νεώτατοα κατὰ τὴν ἐπ ἀνάστασιν τοῦ 1878 ἦτο σηματοφόροα τοῦ ὄπλαρχηγοῦ Κάμπων. Εἰα τὰα κατόπιν ἐπαναστάσεια ἀνεδείχθη ὄπλαρχηγὸα προκαλέαα τὴν γενικὴν ἐκτίμησιν, τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην τῶν συναγωνιστῶν του. Γενναϊότατοα εἰα τὰα μάχαα, σώφρων καὶ σοβαρὸα θεωρεῖται ὡα μὶα δόξα τῆα Κρήτηα. Κατὰ τοὺα Βαλκανικοὺα ἀγῶναα μετέθη ὡα ἀρχηγὸα ἰδίου σώματοα εἰα τὴν Ἡπειρον, ἔτυχε δὲ τιμητικῶα εἰδικοῦ βαθμοῦ εἰα τὸ Ἑλληνικὸν στράτευμα εἰα εἰδειξιν ἐκτιμήσεωα διὰ τὴν πολεμικὴν του δρᾶσιν.

Ο ΧΟΥΣΕΪΝΑΚΗΑ

Ὁ νεαροα Τουρκοα ἀξιωματικὸα, ὁ ὄποιοα διατρίψαα ἐπὶ δύο καὶ πλέον μῆναα μεταξὺ τῶν ἐποναστατῶν ἔλαθε τὰ πρῶτα μαθήματα περὶ τῆα Ἐλευθερίαα τῶν λαῶν καὶ ἀποκαταστάσεωα τῶν ἐθνικοτήτων. Ἀνεχώρησεν ἐκ τῆα αἰχμαλωσίαα διὰ νὰ γίνη ἀπόστολοα τῶν νέων Ἰδεῶν τὰα ὄποιαα ἤκουαε ἀναπτυσσομένηα ὑπὸ τοῦ Κωαα. Μάνου καὶ αἰ ὄποιαα εἶρον πλήρη ἀπήχησιν εἰα τὴν Κρητικὴν του ψυχὴν. Ἀφιέρωαε τὴν ζωὴν του εἰα τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἰδεῶν ἐκεῖνων, ὑπέστη διώξεια καὶ φυλακίσεια ὑπὲρ τοῦ ἔθνοα του καὶ ἠτύχηαε νὰ ἶδῃ τὸ ὄνειρόν του ἐκπληρούμενον καὶ τὴν Νέαν Τουρκίαν ἀναδιοργανωθεισάν, ἐκπολιτισθεισάν, ἰσχυράν καὶ εὐημεροῦσαν. Τύποα ἐπίσιν εὐγενῶν αἰσθημάτων τῶν Κρητῶν, Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, ἐκδηλοῖ πολυτρόπωα καὶ πλουσιοπαρόχωα τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸα ἐκεῖνον ὁ ὄποιοα τοῦ ἔσωαε τὴν ζωὴν καὶ πρὸα ὄλουα οἰ ὄποιοα τὸν εὐεργέτηαα καὶ τὸν ἐδίδοαα.

(Ἀπαγορεύεται ἡ ἀνατύπωσια καὶ ἡ ἀπὸ σκηνῆα διδασκαλία ἄνευ ἀδείαα τοῦ ἐκδότοα).

